

Osakuntalaisidentiteetin tuho ja nousu –

Traditiot identiteetin rakentamisessa ja ylläpitämisessä

Eteläsuomalaisessa osakunnassa 1970–1989

Aino Tuovinen

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Poliittinen historia

Pro gradu -tutkielma

Maaliskuu 2018

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		
Tekijä/Författare – Author Aino Tuovinen		
Työn nimi / Arbetets titel – Title Osakuntalaisidentiteetin tuho ja nousu – Traditiot identiteetin rakentamisessa ja ylläpitämisessä Eteläsuomalaisessa osakunnassa 1970–1989		
Oppiaine /Läroämne – Subject Poliittinen historia		
Työn laji/Arbetets art – Level Pro gradu	Aika/Datum – Month and year Maaliskuu 2018	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 96
Tiivistelmä/Referat – Abstract <p>Tutkielma tarkastelee osakuntalaisidentiteetin rakentamista, ylläpitämistä ja ilmenemismuotoja Helsingin yliopiston Eteläsuomalaisessa osakunnassa (ESO) 1970–1989. Tutkimusjakso on mielenkiintoinen, sillä 1970-luku oli kuohunnan aikaa sekä yliopistossa, jossa taisteltiin muun muassa hallintouudistuksesta, että ylioppilaskunnassa, jota piti hallussaan poliittinen opiskelijaliike. 1980-luku taas on nähty 1970-luvulle vastakkaisena city-kulttuurin, individualismin ja postmodernismin aikana. Traditioihin tukeutunut osakuntatoiminta olikin vaikeuksissa 1970-luvun alussa, mutta voimistui jälleen vuosikymmenen lopulla.</p> <p>Identiteettiä tarkastellaan tutkielmassa Eric Hobsbawmin keksittyjen traditioiden käsitteen ja sukupolviin liittyvien teorioiden kautta. Keksityt traditiot valottavat erityisesti sitä, miten yhteistä osakuntalaisidentiteettiä rakennettiin. Sukupolvea tarkastellaan sekä mannheimilaisena yhteiskunnallisena sukupolvena, että rakenteellisena ilmiönä, joka syntyy yhteiskunnan erilaisista kasvuolosuhteista kullekin sukupolvelle. Tutkielman aineisto koostuu pääosin Eteläsuomalaisen osakunnan tuottamasta arkistomateriaalista, lähinnä kokouspöytäkirjoista ja osakunnan julkaisemasta lehdestä.</p> <p>Tutkielman keskeinen tulos on, että 1970-luvun alussa osakuntalaisidentiteetti lähes katosi, mutta se rakennettiin uudelleen vuosikymmenen vaihteessa ja vakiintui selkeäksi identiteetiksi 1980-luvulla. Identiteetin katoamiseen vaikutti 1960-luvun lopulla alkanut traditioiden vastustaminen sekä vähäiset taloudelliset resurssit, jotka haittasivat toiminnan järjestämistä. Eteläsuomalaisessa osakunnassa toimi sukupolvi, jolle osakunnan traditionaaliset arvot eivät olleet merkityksellisiä ja siten osakuntalaisuuden ympärille rakentunutta identiteettiä ei päässyt syntyään.</p> <p>Identiteetti rakennettiin uudestaan 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa, jolloin poliittinen opiskelijaliike hiipui ja osakunnat alkoivat kasvattaa jälleen suosiotaan yliopisto-opiskelijoiden parissa. Osakuntalaisidentiteetin rakentamisessa tärkeimmässä roolissa olivat traditiot, jotka uudelleenkeksittiin tietoisesti osakunnan historiasta. Traditioiden uudelleenkeksimisen lisäksi osakunnan sisäisellä historiapolitiikalla 1960-luvun loppu ja 1970-luvun alku leimattiin katkokseksi osakunnan olemassaolossa ja siten identiteettiä rakennettiin niille vastaiseksi.</p> <p>Traditiot muuttuivat 1980-luvun edetessä vakiintuneiksi rakenteiksi osakunnalla ja niitä leimasi humoristisuus ja kepeys. Identiteetin kehitykseen vaikutti myös sukupolven vaihdos: 1980-luvulla osakuntaan tullut sukupolvi oli leimallisen epäpoliittista ja siten kiinnittyi paremmin osakunnan kaltaiseen vapaa-ajanyhteisöön. 1980-luvulla ”esolaista” identiteettiä leimasi epäpoliittisuuden lisäksi helsinkiläinen city-kulttuuri ja niin ikään helsinkiläisyyteen liitetty pohjoismaihin suuntautuva kansainvälisyys.</p> <p>Tutkielmasta selviää, että vanhojen osakuntatraditioiden uudelleenkeksiminen oli ratkaisevassa asemassa identiteetin uudelleenrakentamisen kannalta 1970- ja 1980-lukujen puolivälissä. Traditioiden uudelleenkeksiminen oli hyvin tietoista, mutta pian tiedostava ulottuvuus hävisi ja traditioista tuli itsestään selviä osia osakuntaa. Osakuntalaisidentiteetin uudelleenrakentamiseen vaikuttivat kuitenkin myös parantuneet taloudelliset resurssit ja 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa yliopistomaailmaan tullut sukupolvi, joka innostui epäpoliittisesta ja traditionaalaisesta osakuntatoiminnasta.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Helsingin yliopiston ylioppilaskunta – Järjestöhistoria – Keksityt traditiot – Osakunnat – Poliittinen historia – Sukupolvet – Yliopistohistoria		

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Yliopisto ja sen opiskelijat 1970- ja 1980-luvuilla	2
1.2 Osakunnat ja ylioppilaat akateemisen tutkimuksen kohteena.....	4
1.3 Tutkimuskysymys: onko olemassa ”esolaista” identiteettiä?.....	7
1.3.1 Ylioppilaita vai opiskelijoita?.....	8
1.4 Historiallinen menetelmä ja teoreettinen viitekehys	9
1.4.1 Historiallinen menetelmä.....	10
1.4.2 Identiteetti, sukupolvi ja traditio	11
1.5 Aineisto	15
2. Esolaisuuden vaikeat vuodet 1970–1975	19
2.1 Radikaali vasemmisto oppositiovoimana ESO:ssa ja vuoden 1970 käänne.....	20
2.2 Talousongelmia ja talovaikeuksia – 1970-luku Eteläsuomalaisessa osakunnassa.....	25
2.3 Verkostosukupolvi ESO:ssa	32
3. Esolaisen identiteetin uudelleenrakentaminen 1976–1982	37
3.1 Kulttuuriosakunta	40
3.2 Traditioiden uudelleenkeksiminen	42
3.3 ”Kadotettu aika” – Esolaisen identiteetin rakentaminen historiapolitiikalla	49
3.4 Onko osakunnalla tarkoitusta?	52
3.5 Patsas Mika Waltarille – Voimaantuneen ESO:n näytön paikka.....	55
4. ”Osakunnassa voi olla myös hauskaa!” – Esolainen identiteetti 1983–1989.....	59
4.1 ”Soitellen sotaan” – Epäpoliittisuus, epävasemmistolaisuus ja paluu ylioppilaskuntapolitiikkaan	62
4.2 Helsinkiläinen ja kansainvälinen ESO.....	68
4.3 Vetelät 80-lukulaiset – Urbaanisukupolven sukupolvi-identiteetti	77
4.4 Itsekritiikkiä: sisäpiirejä ja kaavoihin kangistunutta toimintaa.....	81
5. Johtopäätökset ja yhteenveto.....	87
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	93
Lähteet	93
Arkistolähteet.....	93
Lehdet	93
Kirjallisuus	94

1. Johdanto

Tämän tutkielman tutkimuskohteena on Helsingin yliopiston Eteläsuomalainen osakunta (ESO) 1970- ja 1980-luvuilla. Osakunnat ovat Helsingin yliopistossa toimivia opiskelijajärjestöjä, joiden jäsenyys perustui historiallisesti synty- ja kotipaikkaan, käytännössä vanhaan maakuntajakoon. Myöhemmin tietyn osakunnan jäseneksi saattoi liittyä esimerkiksi vanhempien alkuperäisen kotipaikan tai muun syyn mukaan. ESO perustettiin vuonna 1905 ja sen alkuperäisenä kanta-alueena oli Uudenmaan maakunta: nimeksi valittiin kuitenkin Eteläsuomalainen osakunta erotukseksi jo olemassa olevasta Uusmaalaisesta osakunnasta, eli ruotsinkielisestä Nylands Nationista.

Osakuntien jäsenyys oli pakollista vuoteen 1944 asti, jolloin käytännössä yliopisto-opiskelija ja osakuntalainen olivat synonyymejä. Osakunnat kuitenkin hallitsivat Helsingin ylioppilasmaailmaa pitkälle 1900-luvun puoliväliin asti: niin Helsingin yliopiston ylioppilaskunta (HYY) kuin Ylioppilaslehtikin on aikoinaan perustettu osakuntien aloitteesta. Osakunnat kuitenkin menettivät merkitystään 1970-luvulle tultaessa, jolloin poliittiset puolueet valtasivat kokonaan esimerkiksi HYY:n edustajiston ja osakuntiin kuulumisesta tuli jäsenmaksu-uudistuksen myötä myös käytännössä vapaaehtoista. Osakunnat kokivat uuden tulemisen 1980-luvulla, jolloin niiden perinteitä alettiin elvyttää.¹ Eteläsuomalainen osakunta itsessään on poikkeuksellinen osakuntienkin joukossa. Tämä johtuu siitä, että suuri osa osakunnan ylioppilaista oli ja on edelleen kotoisin Helsingistä ja sen välittömästä läheisyydestä, eli esolaiset ovat yliopisto-opiskelujensa aikaankin ”kotonaan”, toisin kuin maalaisosakuntien jäsenet.²

Eteläsuomalaisesta osakunnasta on kirjoitettu vuodet 1905-1940 kattava historiateos³, mutta tämän jälkeinen historiankirjoitus on ollut muistelmien varassa. Osittain kysymyksenasetteluni nouseekin myös yhteisön tarpeesta ja tutkielmani on tarkoitus toimia pohjana yhdelle osalle ESO:n historiateoksesta, joka kattaisi vuodet 1940-2018. Olen pyrkinyt kuitenkin muotoilemaan kysymyksenasetteluni niin, että tutkielma on kiinnostava myös yhteisön ulkopuoliselle lukijalle.

¹ Kortti, Jukka: Ylioppilaslehden vuosisata. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta & Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki, 2013, 22–24, 144, 356, 480.

² Eerola, Ville: Näkökulmia sodanjälkeiseen ylioppilashistoriaan. Eteläsuomalainen, 10, 4/2015.

³ Eskola, Anton: Ajan aallokoissa seisoo uusmaalainen kansa. Eteläsuomalaisen osakunnan historia vuoteen 1940. Eteläsuomalainen osakunta, Yliopistopaino, Helsinki, 2005.

Oma sidokseni Eteläsuomalaiseen osakuntaan on hyvin vahva: olen osallistunut aktiivisesti toimintaan koko opiskeluaikani syksystä 2013 eteenpäin. Yhteisön tuttuus on tutkijalle sekä uhka että mahdollisuus: toisaalta tuttuus helpottaa tutkimustyöhön tarttumista, toisaalta saattaa syntyä halu selittää itselleen tärkeä yhteisö merkittävämpänä kuin se onkaan. Toisaalta jälkiviisaus ja kiintymys omaan tutkimuskohteeseen ovat ongelma kaikille historian tutkijoille ja vaatii siksi itsereflektointia työn edetessä.

1.1 Yliopisto ja sen opiskelijat 1970- ja 1980-luvuilla

Yliopistolaitos oli 1970-luvun alussa ratkaisevasti erilainen kuin muutamaa vuosikymmentä aiemmin. 1950-luvulta alkaen syntyi poliittista tahtoa kehittää korkeakouluja: esimerkiksi maalaisliitto vaati 1950 korkeakoulujen ja yliopistojen sijoittamista pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Uudistusintoa oli myös korkeakoulujen sisällä, erityisesti Helsingin yliopiston ylioppilaskunta (HYY) ja Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) nostivat korkeakoulupolitiikan kehittämistä omalle agendalleen. Vaadittua poliittista ohjausta perusteltiin sillä, että yliopistojen koettiin olevan kyvyttömiä ratkaisemaan omia ongelmiaan.⁴ Korkeakoulupolitiikan syntymisen lisäksi yliopistolaitosta muutti suurten ikäluokkien tuleminen yliopistoon, mutta myös se, että yhä suurempi osa ikäluokasta päätyi kouluttautumaan yhä korkeammalle.⁵

Muutospaine johti siihen, että yliopisto- ja korkeakoululaitos laajenivat erityisesti alueellisesti. Korkeakoulupolitiikan tavoitteena oli koulutuksen tasa-arvoistaminen ja uusien korkeakoulujen perustaminen otettiin sen lähtökohdaksi. Uusia yliopistoja perustettiin maakuntiin, jotta myös maaseudun nuorilla oli mahdollisuus päästä opiskelemaan. 1960-luvun puolessa välissä korkeakouluopiskelijoiden määrä valtakunnallisesti oli kaksinkertaistunut.⁶ 1970-luvun alussa korkeakoululaitosta laajennettiin edelleen esimerkiksi valtiollistamalla yksityisiä korkeakouluja ja näin siirtämällä käytännössä koko korkeakoululaitos opetusministeriön alaisuuteen. Korkeakoulut myös laajentuivat sisäisesti, esimerkiksi luokanopettajakoulutus siirrettiin

⁴ Kettunen, Pauli – Jalava, Marja – Simola, Hannu – Varjo, Janne: Tasa-arvon ihanteesta erinomaisuuden eetokseen: Koulutuspolitiikka hyvinvointivaltiosta kilpailuvaltioon. Teoksessa Kettunen, Pauli – Simola, Hannu (toim.): Tiedon ja osaamisen Suomi: Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2012, 34–36.

⁵ Nevala, Arto – Rinne, Risto: Korkeakoulutuksen muodonmuutos. Teoksessa Kettunen, Pauli – Simola, Hannu (toim.): Tiedon ja osaamisen Suomi: Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2012, 205.

⁶ Nevala – Rinne 2012, 206–208.

yliopistoihin, mutta myös täysin uusia oppiaineita syntyi. 1980-luvulla korkeakouluopiskelijoita oli jo 100 000.⁷

1970- ja 1980-luvut osuvat siis vahvasti ylhäältä johdetun korkeakoulupolitiikan ja laajenevan yliopistolaitoksen kauteen. Erityisesti 1970-luvulla korkeakoulupolitiikan ydin oli edelleen hyvinvointivaltion rakentaminen ja tasa-arvon lisääminen alueellisesti laajemman koulutuksen myötä. Tämä muutos vaikutti erityisesti Helsingin yliopiston opiskelijoiden asemaan. Kun vielä 1950-luvun alussa Helsingin yliopistolla oli lähes hegemoninen asema Suomen sivistysmaailman huipulla, uusien korkeakoulujen perustaminen ja erityisesti tutkinnonuudistus 1970-luvulla vei Helsingin yliopiston aseman kaikkien yliopistotutkintojen mittatikkuna.⁸

Yliopistojen sisällä puolestaan 1970- ja 1980-luvuilla vaadittiin muutosta hallinnossa. Vanhasta professorivetoisesta hallinnosta haluttiin eroon ja tilalle kaivattiin yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuvaa mallia. Mallia vastustivat oikeisto sekä professorit, jotka pelkäsivät vallan valumista kokonaan opiskelijoille ja koko yliopistolaitoksen politisoitumista.⁹

Tutkimusjaksoni osuus siis Helsingin yliopistossa käynnissä suureen murroskauteen, jolloin opiskelijamäärät kasvoivat, mutta Helsingin yliopiston merkitys suomalaisen sivistyksen huipulla oli vähenemään päin. Helsingin yliopiston ylioppilaskunnassa elettiin puolestaan 1970-luvulla poliittisen polarisaation aikaa. Tähän vaikutti HYY:n historian kirjoittaneen Laura Kolben mukaan puoluepolitiikan tuleminen valtakunnallisesti ensisijaiseksi yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinoksi, minkä myötä myös puolueiden nuoriso- ja opiskelijajärjestöille ryhdyttiin jakamaan valtioneukia. Ylioppilaskuntaa pyrittiin muokkaamaan opiskelijoiden etujärjestöksi, joka tekisi aktiivista vaikuttamistyötä yhteiskunnassa. Poliittisen kulttuurin muutos teki ylioppilaista opiskelijoita ja pyrki murtamaan yliopistoon liitettyä elitismileimaa.¹⁰

Osakuntien asema Helsingin yliopistossa oli koetuksella 1970-luvulla. Kolbe kirjoittaa, että osakuntien muodostaneen ”akateemiseen traditioon itsestään selvästi kuuluvan sosialisoinnin väylän” vielä 1960-luvun aikana, jolloin opiskelijamäärät lisääntyivät rajusti.¹¹ Kuitenkin 1960-luvun lopulla lisääntynyt poliittinen ja yhteiskunnallinen aktiivisuus johti osakuntakriittisyyden

⁷ Nevala – Rinne 2012, 211–213.

⁸ Nevala – Rinne 2012, 210–211.

⁹ Nevala – Rinne 2012, 210.

¹⁰ Kolbe, Laura: Eliitti, traditio, murros. Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunta 1960-1990. Otava, Helsinki, 1996, 387–390.

¹¹ Kolbe 1996, 272.

lisääntymiseen erityisesti vasemmisto-opiskelijoiden piirissä. 1970-luvulla HYYn vasemmisto- ja liberaalipiirit suhtautuivat osakuntiin vihamielisesti, kun taas kokoomuksen, keskustan ja sitoutumattomien edustajat suhtautuivat niihin myönteisemmin.¹² Osakuntien jäsenmaksu siirtyi niiden itsensä kannettavaksi vuonna 1970, mikä teki osakuntiin liittymisestä myös käytännössä vapaaehtoista.¹³

1980-luvun aikana puolueiden valta alkoi murtua HYYssä ja vuoden 1981 edustajistovaaleissa valittiin edustajistoon kymmenen puoluepoliittisesti sitoutumatonta edustajaa. Osakuntien toiminta oli jatkunut 1970-luvulla erilaisissa muodoissa, mutta poliittisen polarisaation seurauksena yliopisto-opiskelijayhteisöön pesiytynyt osakuntavastaisuus haittasi toimintaa vielä 1980-luvulla. Osakunnat tulivat aktiivisina mukaan edustajistopolitiikkaan 1980-luvulla ja perustivat oman ylioppilaspoliittisen ryhmänsä vuonna 1984.¹⁴ Tutkimustehtäväni osuu siis ajanjaksolle, jolloin osakunnat joutuivat perustelemaan olemassaoloaan ja luopumaan aiemmasta hegemonisesta asemastaan yliopisto-opiskelijoiden vapaa-ajan viettopaikkoina.

1.2 Osakunnat ja ylioppilaat akateemisen tutkimuksen kohteena

Aiempaa tutkimusta opiskelijaliikkeistä ja Helsingin yliopiston opiskelijoista on laadittu kahdesta lähestymistavasta. Nämä ovat laajat yleisteokset sekä spesifit radikaaliin opiskelijatoimintaan liittyvät tutkimukset.

Yliopiston ja ylioppilaskunnan historiateokset noudattavat ensimmäistä lähestymistapaa. Erityisesti historioitsijat Matti Klinge ja Laura Kolbe ovat kirjoittaneet laajoja historiateoksia aiheesta. Tutkijoina heitä yhdistää ”rakkaus yliopistoon”: teoksissa korostuu yliopistojen tehtävä yhteiskunnallisina vaikuttajina ja sivistyksen levittäjinä. Oman tutkimukseni kannalta erityisen antoisa teos on jo mainittu Laura Kolben HYY-historiateos – *Eliitti, traditio, murros* – joka käsittelee kattavasti vuosia 1960-1990. Teoksessa kuvataan laajasti HYY:n historiaa maanlaajuisista korkeakoulupoliittisista tilanteista yksittäisten hallitusten toimintaan ja kaikkea siltä väliltä. Kolben teos on keskeisin osa tutkimuskirjallisuuttani ja myös suuri osa muusta aiemmasta tutkimuksesta tukeutuu siihen. Kolbe oli myös aktiivinen toimija ESO:ssa 1970-luvun

¹² Kolbe 1996, 395–396.

¹³ Kts. tarkemmin alaluku 2.1.

¹⁴ Kolbe 1996, 536–537, 546–547.

lopusta ja toimi osakunnan kuraattorina¹⁵ 1983-1985, joten hänen kirjoituksensa ovat laajasti edustettuna tutkimuskirjallisuuden lisäksi myös aineistossa.

Myös Jukka Kortin Ylioppilaslehden vuosisata jatkaa tätä laajojen ja kattavien yleisteosten sarjaa. Kortin teos on kuitenkin Kolbea vahvemmin yhteiskuntahistoriaa: yhteiskuntatieteelliset sekä mediatutkimukselliset teoriat saavat vahvan aseman teoksessa. Kortin teos on myös suhteellisen tuore, joten se tuo uusia näkökulmia esimerkiksi 1980-lukuun, joka vielä 1990-luvun puolivälissä julkaistussa Kolben teoksessa tuntui olevan hieman liian lähellä kirjoitusajankohtaa laajaa historiallista analyysia varten.

Toinen lähestymistapa, josta Helsingin yliopistoa ja sen opiskelijoita on käsitelty, on yksittäisiin radikaaleihin liikkeisiin tai ajanjaksoihin keskittyvä tutkimus. Erityisesti on kirjoitettu Akateemisen Karjala-Seuran sävyttämästä 1920- ja 1930-luvusta sekä taistolaisliikkeestä 1970-luvulla. Radikaaleista yliopisto-opiskelijoista ovat kirjoittaneet esimerkiksi Risto Alapuro väitöskirjassaan *Akateeminen karjalaseura: ylioppilasliike ja kansa 1920- ja 1930-luvuilla* (1973), sekä taistolaisuuden näkökulmasta kertovat esimerkiksi Matti Hyvärisen *Viimeiset taistot* (1994), Heikki Mäki-Kulmalan *Taistolaisuuden harmaa kirja* (2004) sekä Kimmo Rentolan useat artikkelit, keskeisimpänä *Nuortaistolaisuuden synty* (1990).

Osakuntia koskevaa akateemista tutkimusta on hyvin vähän. Ainoa oman tutkielmani kannalta relevantti akateeminen tutkimus on Jan Erolan pro gradu *Vallankumous lintukodossa*, joka käsittelee suomenkielisten osakuntien radikalisoitumista 1970-luvun alussa. Laaja tutkielma käsittelee Savolaisen osakunnan (SavO), Hämmäläis-Osakunnan (HO) sekä Keskisuomalaisen osakunnan (KSO) ”valtaamista”, eli kuinka Akateeminen sosialistiseura (ASS) yritti soluttautua osakuntiin ja vallata niiden hallitukset ja muut toimielimet. Valtaus pysäytettiin SavO:ssa ja HO:ssa, mutta pienempi KSO onnistuttiin valtaamaan.

Aiempi tutkimus on saavuttanut selkeän konsensuksen 1970-luvusta: 1970-luku oli poliittisen polarisaation aikaa. Yhteistä aiemmalle tulkinnalle radikaalista 1970-luvusta ovat samaistukset, jotka vedetään Akateemisen Sosialisti-seuran sekä 1920- ja 1930-luvuilla toimineen Akateemisen Karjala-Seuran (AKS) välille. Kortti vertailee liikkeitä mannheimilaisen sukupolvi-käsitteen avulla ja löytää runsaasti yhtäläisyyksiä, mutta myös eroja. Kortin mukaan sekä AKS

¹⁵ Kuraattori oli ESO:lla osakunnan hallituksen puheenjohtaja, jonka tehtävänä oli johtaa ja valvoa osakunnan toimintaa. Kuraattorit valittiin yleisimmin kaksivuotiskaudelle.

että ASS olivat sukupolviilikeitä, joilla oli yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa hegemoninen asema.¹⁶ Myös Erola rinnastaa gradussaan AKS:n ja ASS:n.¹⁷

Kolben mukaan AKS:a, ASS:a ja myös 1950- ja 1960-luvuilla vaikuttanutta oikeistolaista Vapauden akateemista liittoa (VAL) yhdistää se, miten ”ylioppilaat löysivät jälleen kansan”. Kolben mukaan AKS ja VAL olivat korostaneet kansallista eheyttämistä ja yhteyttä suomalaiseen talonpoikaan, kun taas ASS rakensi suhteita teollisuustyöläiseen. Ryhmillä oli myös selkeät määritellyt viholliset: ASS:lle vihollinen oli suurpääoma ja kapitalismi, AKS:lle ”ryssät” ja ”suomalaiset petturit”.¹⁸ Tämä yhteys ”kansaan” osin ehkä selittää sen, miksi ASS ei saanut yhtä suurta kannatusta osakunnissa kuin AKS: osakuntien toimintaan on perinteisesti kuulunut kansanvalistus ja myöhemmin kotiseututoiminta. Sen sijaan yhteyttä kaupunkien teollisuusväestöön ei samalla tavalla ole.

ASS:n ja taistolaisten lisäksi aiemmassa tutkimuksessa korostuu se, miten 1970-luvun aikana yliopisto-opiskelijoiden kokemus omasta asemastaan muuttui. Sekä Kortti että Kolbe esittelevät, miten *student as such* -linja muuttui *student as citizen* -ajatteluksi. Kolbe kirjoittaa, että nimenomaan vasemmiston painostuksesta 1970-luvulla haluttiin luopua vain opiskelijoiden edun ajamisesta ja keskittyä yhteiskunnalliseen solidaarisuuteen. Käytännössä tämä näkyi esimerkiksi siinä, miten vastustettiin pelkkien opiskelija-asuntojen rakentamista ja vaadittiin sen sijaan halpojen vuokra-asuntojen rakentamista kaikille vähävaraisille, joihin yhä suurempi osa opiskelijoistakin kuului. Ylioppilaslehdessä puolestaan kirjoitettiin esimerkiksi EEC-kauppasopimuksesta ja Chilen sotilasjuntasta. 1970-luvun lopulla *student as such* alkoi Kortin mukaan palata yliopisto-opiskelijoiden kokemukseen ja Ylioppilaslehti ryhtyi keskittymään enemmän opiskelijaelämää koskeviin aiheisiin.¹⁹

1980-luvusta ei ole samanlaista konsensusta. Kolben *Eliitti, traditio, murros* julkaistiin 1996, joten 1980-luku oli hyvin lähellä ja näin on ymmärrettävää, että siitä oli vaikea rakentaa selkeää kokonaiskuvaa. 1980-luvun tapahtumat on kyllä esitelty hyvin, mutta 1980-luvulle ei rakennu vuosikymmenenä samanlaista selkeää ”luonnetta” kuin 1970-luvulle. Kortinkaan teos ei anna 1980-luvulle sen kokonaisvaltaisempaa selitystä. Molemmat korostavat yhden asian liikkeiden ja tabujen ravistelun kuuluneen 1980-lukuun, mutta 1980-luvulle ei anneta tutkimuksessa

¹⁶ Kortti 2012, 621–625.

¹⁷ Erola, Jan: Vallankumous lintukodossa. Suomenkielisten osakuntien radikalisoituminen 1965-1973. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, yhteiskuntahistorian laitos, 2004, 25.

¹⁸ Kolbe 1996, 490.

¹⁹ Kolbe 1996, 392–393; Kortti 2012, 391–395, 410–411.

samanlaista selkeää luonnetta kuin 1970- tai 1960-luvuille. Tästä syystä myös 1980-luvun tutkiminen on haastavampaa, sillä aineistosta nousevia huomioita ei voi sovittaa valmiiseen narratiiviin siitä, millainen 1980-luku oli.

1.3 Tutkimuskysymys: onko olemassa ”esolaista” identiteettiä?

Tutkimuskysymykseni on, **miten Eteläsuomalaisessa osakunnassa rakennettiin yhteistä identiteettiä ja millainen tämä identiteetti oli.** Millaisista osista identiteetti koostui ja miten sitä ilmaistiin esimerkiksi osakunnan lehdissä ja muissa julkaisuissa sekä toiminnassa? Mitkä olivat identiteetin takana vaikuttavat aatteet?

Tutkielmani rajautuu kahteen vuosikymmeneen, 1970- ja 1980-lukuihin. Osittain rajauksen voi perustella aiemmassa tutkimuksessa olevilla aukoilla: kuten edellisessä alaluvussa esittelin, suurin osa yliopisto-opiskelijoita koskeva tutkimus painottuu radikaaleihin vuosikymmeneihin ja aatteisiin. Näin esimerkiksi vähemmän poliittisesti latautunut 1980-luku on jäänyt tutkimuksen ulkopuolelle, mutta myös 1970-luvun tutkimus painottunut erityisesti taistolaisiin. Rajauksen myötä on myös mahdollista vertailla kahta hyvin erilaista vuosikymmentä ESO:n historiassa: hiljaiselon ja laman 1970-lukua ja vilkkaan toiminnan 1980-lukua. Lopulta rajausta nousee myös tutkielmani laajemmasta kontekstista, jossa sen on tarkoitus toimia ESO:sta kirjoitettavan historiateoksen osasena.

1970-luvulla siis perinteinen ylioppilas-identiteetti sai väistyä. Kolbe on sanallistanut tämän teoksessaan selvästi: ”Iloisen ja huolettoman ylioppilaan korvasi tiedostava opiskelija.”²⁰ Identiteetin murrokseen liittyy monia tekijöitä: varmasti *student as citizen* -ajattelun leviäminen ja yleinen politisoituminen olivat yksi, mutta myös yliopiston muutos eliitille varatusta opinahjosta ”massakorkeakouluksi” on varmasti toinen.

Yksi vaihtoehto on, että leimallinen esolainen identiteetti katosi tai ainakin kärsi kovasti 1970-luvulla. Kuitenkin 1980-luvulla osakuntatoiminta virkosi ja palasi sekä osaksi ylioppilaskuntapolitiikkaa että yliopisto-opiskelijoiden vapaa-aikaa²¹. Miten identiteetti säilytettiin kadotetun ajan ja katkoksen yli? Jouduttiinko identiteetti rakentamaan uudestaan?

²⁰ Kolbe 1996, 484.

²¹ Kolbe 1996, 536–537, 346–347; Kortti 2012, 480.

Kolbe kirjoittaa, että osakuntatraditio säilyi senioryhdistysten ja ”salaseurojen” avulla²² – kantoivatko nämä samat instituutiot myös identiteettiä 1970-luvun yli?

Erolan pro gradu -tutkielman viimeisessä luvussa esiintyy ajatus, jonka mukaan 1970-lukua ryhdyttiin osakunnissa halveksimaan ”kadotettuna aikana”.²³ Miten identiteettiä rakennettiin 1980-luvulla suhteessa tähän ”kadotettuun aikaan”?

1.3.1 Ylioppilaita vai opiskelijoita?

Tutkielmani kannalta olennaisia käsitteitä ovat ylioppilas ja opiskelija, opiskelijaliike sekä perinne ja traditio. Näihin kaikkiin liittyy tiettyjä arvolatauksia ja teoreettisia ulottuvuuksia, joten niiden käyttäminen tutkielmassa vaatii lähempää tarkastelua.

Ylioppilas ja opiskelija ovat käsitepari, joita esimerkiksi Kolbe käyttää ikään kuin vastakkaisina: ylioppilaasta tulee sosiaalisen valveutumisen ja politisoitumisen myötä opiskelija.²⁴ Ylioppilas on yhteiskunnallisena käsitteenä jokseenkin vanhentunut: sillä ei enää tarkoiteta lukion suorittanutta henkilöä, joka on siten saanut opiskeluoikeuden yliopistoon. Ylioppilas on nykylukijan silmissä pitkälti arvonimi, jonka lukiolainen saa valkolakkinsa kanssa. Yliopistossakin käytössä olevat akateemiset tittelit kuten filosofian tai valtiotieteen ylioppilas ovat lähinnä koristeita.

Opiskelija on puolestaan yhteiskunnallinen ja laissakin käytetty käsite, joka tarkoittaa tällä hetkellä toisen tai kolmannen asteen koulutuksessa olevaa henkilöä. Se ei siis yksinään erottele, opiskeleeko kyseinen henkilö lukiossa, ammattikoulussa, ammattikorkeakoulussa vai yliopistossa. Opiskelija on myös pitkälti korvannut ylioppilaan: puhutaan opiskelijaliikkeestä, opiskelijaelämästä ja opiskelija-asunnoista. Koen tämän kertovan siitä, että yliopistossa opiskeleva on ennen kaikkea opiskelija ylipäättään ja vasta sen jälkeen yliopistolainen. Oletan myös, että opiskelijäkäsitteen yleistyminen johtuu myös 1960-luvulta alkaneesta koulutuksen laajenemisesta ja demokratisoitumisesta: opiskelemisesta tuli ainoastaan eliitille varatun luksuksen sijaan yleinen elämänvaihe lapsuuden ja aikuisuuden välille.

²² Kolbe 1996, 357.

²³ Erola 2004, 136.

²⁴ Kolbe 1996, 484.

Tutkimusajankohtani osuu ainakin Kolben mukaan juuri siihen murrokseen, kun yliopiston opiskelijat ryhtyivät mieltämään itsensä ylioppilaiden sijaan opiskelijoina. Ylioppilaaseen liittyy käsitteenä traditionaalisuus ja tietyn tasoinen elitistisyys, kun taas opiskelijan voi mieltää tasa-arvoisempaan yleiskäsitteenä. Tutkielmassani tulen käyttämään tutkimuskohteiden itsensä käyttämiä käsitteitä, eli kirjoittamaan ylioppilaina niistä, jotka itseään ylioppilaiksi nimittävät, ja toisaalta huomioimaan käsitteiden murrokseen liittyvää arvojen muutosta. Pyrin käyttämään neutraaleissa yhteyksissä ilmaisua yliopisto-opiskelija pysyäkseen kauempana molempien käsitteiden arvolutauksesta.

Kolmas olennainen käsite on opiskelijaliike, jolla usein tarkoitetaan 1960- ja 1970-lukujen opiskelija-aktivismia, mutta ei vain taistolaisuutta tai radikaalia vasemmistoa. Kolben mukaan tämä oli erityisesti liikkeeseen kuuluvien käyttämä käsite, jolla legitimoitiin opiskelijoiden kapina ja vallankumousajattelu.²⁵ Käsitettä pitää tarkastella kriittisesti ja tiedostaa, kuka sitä käyttää ja missä yhteydessä.

Neljäs olennainen käsitepari on traditio ja perinne. Tämän parin tärkeys nousee teoreettisesta viitekehystäni, josta kirjoitan tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Pyrin käyttämään käsitettä traditio kirjoittaessani hobsbawmilaisesta keksitystä traditiosta ja ylipäätään traditiosta teoreettisessa merkityksessä. Perinnettä sen sijaan käytän sen arkikielissä, säännöllisesti toistuvan tapahtuman tai ilmiön merkityksessä. Ero käsitteiden välillä on keinotekoinen, mutta pyrin erottelulla pitämään tradition toimivana teoreettisena työkaluna ja irrallaan sen arkikielisistä merkityksistä. Kuitenkin on huomattava, että tutkimuskohteeni eivät käytä samaa käsitteen erottelua.

1.4 Historiallinen menetelmä ja teoreettinen viitekehys

Tässä alaluvussa avaan näkemystäni historiallisesta tutkimusmenetelmästä ja siihen sisältyvistä haasteista suhteessa tutkimuskohteeseeni. Lisäksi avaan teoreettisen viitekehystäni ja sen suhteen tutkimuskysymykseeni. Menetelmäosiossa esittelen, miten luen lähteitä ja miten käsitän historian tutkimuksen perusteet. Teoriat taas ovat yksityiskohtaisempia työkaluja, jotka olen valinnut tutkimuskysymykseni mukaan, sillä uskon niiden avulla saavani hedelmällistä tietoa käyttämistäni lähteistä.

²⁵ Kolbe 1996, 400–401.

1.4.1 Historiallinen menetelmä

Tutkimuksessani hyödynnän yleisiä historian tutkimuksen menetelmiä. Jorma Kalela ja Markku Hyrkkänen tiivistävät hyvin sen, mitkä ovat olennaisimpia asioita historiallisissa tutkimusmenetelmissä.

Kalela esittelee hyvin lähdekriittistä tai ”lähteiden lukemiseen” keskittyvää historiallista menetelmää. Tarkoituksena on, että lähteen sisällön lisäksi tutkija tarkastelee sitä, mitä varten lähde on tehty ja mikä vaikutus tällä on lähteen sisältöön. Näin lähteen luotettavuus tai epäluotettavuus ei ole tutkijan keskeisin kysymys; esimerkiksi muistitietoa käsitellessä ei tarvitse välittää muistin ”epäluotettavuudesta”, vaan voi keskittyä pohtimaan, *miksi* joku muistaa asian niin kuin muistaa. Olennaista on siis tiedostaa, että lähteet eivät itse kerro mitään, vaan historiantutkija kysymyksenasetelullaan saa ne puhumaan. Kalela korostaakin, että historiantutkijan ei ole olennaista etsiä *varmaa tietoa*, vaan *hedelmällistä tietoa*. Lähteestä paljastuva hedelmällinen tieto riippuu sille esitetystä kysymyksestä.²⁶

Hyrkkänen kirjoittaa, että aatehistorioitsijan on lähteitä tarkasteltaessa pyrittävä jäljittämään kirjoittajan intentioita. Tämä muistuttaa myös Kalelan tulkintaa: tekstillä on aina paitsi sisältö, myös tarkoitus, jota varten se on luotu. Hyrkkänen korostaakin näitä tarkoituksien, intentioiden, takaisten uskomusten analysointia: pelkkä intentio ei riitä, vaan on kysyttävä, miksi joku halusi luoda tällaisen tekstin. Tässä kohtaa aatteet ja uskomukset nousevat olennaiseen asemaan. Hyrkkänen myös korostaa, että tarkoitusten ja merkitysten tulkinnat ovat aina tulkinnanvaraisia ja siten epävarmoja. Tulkinnat voi kuitenkin perustella joko hyvin tai huonosti, eikä kysymys ole puhtaasta arvailusta.²⁷

Kalelan ja Hyrkkäsen ajatukset ovat mielestäni historiallisen menetelmän ydin. Pyrin tarkastelemaan niin arkistolähteitä kuin muistitietomateriaalia menneisyyden toiminnan jälkeenä, jonka taustalla olevat intentiot ja uskomukset ovat pääteltävissä huolellisella työllä. Lisäksi itselleni erityisen tärkeää on huomioida oma läheinen suhteeni paitsi tutkimusajankohtaan, myös tutkimuskohteeseen. Tätä varten on pidettävä mielessä toinen Kalelan ajatus siitä, että tutkijan on pyrittävä tarkastelemaan tutkimuskohdettaan kuin vierasta kulttuuria ja varottava siirtämästä omia ajatuksiaan tutkittavien päähän.²⁸

²⁶ Kalela, Jorma: *Historiantutkimus ja historia*. Gaudeamus, Helsinki, 2000, 88–93.

²⁷ Hyrkkänen, Markku: *Aatehistorian mieli*. Vastapaino, Tampere, 2002, 174–199.

²⁸ Kalela 2000, 88.

1.4.2 Identiteetti, sukupolvi ja traditio

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys rakentuu kolmen teoreettisen peruselementin varaan: identiteetin, sukupolven ja tradition. Identiteetti on koko tutkielmani perusta, kun taas sukupolvi ja traditio tarjoavat teorioita kahden eri tutkimustasoni erittelylle.

Identiteetti on monimutkainen ja haastava käsite. Kuvaavaa on se, että kulttuurisia identiteettejä käsittelevä kulttuuriteoreetikko ja sosiologi Stuart Hallin kirja, joka on napakasti nimeltään Identiteetti, ei edes yritä täsmällisesti määritellä identiteettiä käsitteenä tai identifikaatiota prosessina. Perinteisessä sosiologisessa käsityksessä identiteetin on ajateltu kurovan ihmisen kiinni sosiaaliseen rakenteeseen: ihminen heijastaa itsensä kulttuuriin arvoihin ja identiteetteihin. Postmoderni ajattelu on kuitenkin muokannut sosiologien käsitystä yhteiskunnasta yhä rikkonaisempaan ja jatkuvasti liikkeessä olevaan suuntaan, jossa siis myös identifikaation kohteet ovat jatkuvassa muutoksessa. Ihmisellä on useita, jatkuvasti elämän aikana muuttuvia identiteettejä, jotka saattavat olla päällekkäisiä. Hall käyttää esimerkkinä tilannetta, jossa mustien naisten suhtautuminen poliittiseen ilmiöön riippuu siitä, onko heidän naisidentiteettinsä vahvempi kuin rotuidentiteettinsä tai toisin päin. Identiteetit myös aktualisoituvat eri tilanteissa, eli toinen identiteetti voi tuntua toisessa tilanteessa toista voimakkaammalta.²⁹

Ryhmäidentiteeteistä kirjoittaneen Richard Jenkinsin³⁰ ajatukset avaavat identiteetin käsitettä enemmän. Jenkins on tarkastellut identiteettiä sosiologina ja sosiaalipsykologina, mutta hänen näkemyksiään voi soveltaa myös historialliseen analyysiin. Jenkins kirjoittaa, että ryhmät ovat sosiaalisia konstruktioita, jotka syntyvät ihmisten yhteenkuulumisen kokemuksesta. Kaikki ryhmät ovat kuvitteellisia yhteisöjä, mutta kuten Jenkins korostaa, se ei tee niistä epätodellisia. Ihmiset konstruoivat ryhmät osaksi todellisuutta oman kokemuksensa ja toimintansa kautta.³¹ Osakunnat ovat juuri tällaisia kuviteltuja yhteisöjä, jotka saavat merkityksensä siitä, että ihmiset kokevat kuuluvansa niihin ja toimivat sen mukaan.

Kokemus ryhmään kuulumisesta syntyy identifikaatiosta. Ryhmäidentifikaatioon kuuluu Jenkinsin mukaan erityisesti kategorisointi tai luokittelu. Ihmiset jatkuvasti luokittelevat toisiaan

²⁹ Hall, Stuart: Identiteetti. Suom. ja toim. Lehtonen Mikko & Herkman, Juha. Vastapaino, Tampere, 2005, 21–28.

³⁰ Jenkins, Richard: Social identity (3rd edition). Routledge, London and New York, 2008.

³¹ Jenkins 2008, 10–12.

erilaisiin kategorioihin ja näin selvittävät sekä omaa, että toisten paikkaa maailmassa. Ryhmäidentiteetin syntyminen vaatii kategorioiden luomista: on ominaisuuksia, jotka yhdistävät ryhmän jäseniä ja toisaalta ominaisuuksia, jotka erottavat ryhmän ulkopuolisista jäsenistä. Kategoriat voivat olla myös ulkopuolelta tulleita luokitteluja, joista luokittelun kohde ei ole tietoinen. Ryhmään identifioituminen on kuitenkin aina yksilön oma kokemus.³²

Identiteetti tai identifikaatio eivät siis ole yksiselitteisiä käsitteitä, jotka koostuvat tarkasti määritellyistä elementeistä. Tutkielmassa hyödynnän kuitenkin kategorisointia, jonka avulla voin tarkastella, minkälaisiin luokkiin osakuntalaiset asettivat itsensä ja osakuntansa ulkopuoliset henkilöt ja mitä se kertoo ryhmäidentiteetistä ja sen kokemuksesta.

Käsitykseni yhteiskunnallisesta sukupolvesta teoreettisena mallina pohjaa Semi Purhosen väitöskirjaan *Sukupolvien ongelma*. Hyödynnän erityisesti Purhosen teoriaa sukupolvikokemuksesta ja sukupolvitietoisuudesta, jotka syntyvät sukupolvisuuden diskursiivisen ulottuvuuden avulla. Sukupolvisuuden diskursiivinen ulottuvuus tarkoittaa kaikkea sitä puhetta, kirjoitusta ja toimintaa, jossa esiintyy käsitys sukupolvesta ja tietyn joukon, ”meidän”, kuulumisesta tähän sukupolveen.³³

Mannheimin yhteiskunnallisen sukupolven käsite on yleinen teoreettinen työkalu opiskelijaliikkeen ja erityisesti 1960-luvun radikalismien tarkasteluun. Sekä Kortti että Erola hyödyntävät tätä teksteissään ja Purhosen väitöskirjan ydinajatuksena taas on nimenomaan 60-lukulaisten sukupolvikokemuksen ja sukupolvitietoisuuden tulkinta. Kortti ja Erola kuitenkin tuntuvat tulkitsevan nimenomaan 1970-luvun nuortaistolaisuuden sukupolviilikeeksi, ei niinkään Purhosen tutkiman 60-lukulaisuuden.

Mannheimilainen yhteiskunnallinen sukupolvi tarvitsee mobilisoituakseen sukupolvikokemuksen. Tässä Erolan ja Kortin näkemykset eroavat jonkin verran. Erolan mukaan taistolaissukupolven sukupolvikokemus oli 1960- ja 1970-luvun välinen siirtymä yleisradikalismista tiukkaan puoluepoliittisuuteen³⁴. Kortin mukaan avainkokemus taas oli ”hullu vuosi” 1968, jonka vielä lukioikäinen taistolaissukupolvi koki ulkopuolelta³⁵. Olen itse

³² Jenkins 2008, 106–107, 111–112.

³³ Purhonen, Semi: *Sukupolvien ongelma*. Tutkielma sukupolven käsitteestä, sukupolvitietoisuudesta ja suurista ikäluokista. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 251. Yliopistopaino, Helsinki, 2007.

³⁴ Erola 2004, 6.

³⁵ Kortti 2012, 624.

taipuvainen myötäilemään tässä kohtaa Korttia, jonka määrittelemä avainkokemus sopii paremmin yhteiskunnallisen sukupolven käsitteeseen, sillä ”hullu vuosi” on tarkkarajainen ja selvästi erottuva ilmiö. Sen sijaan Erolan kuvaama siirtymä on laveampi, usean vuoden ajalle sijoittuva prosessi, jota aikalaiset eivät todennäköisesti nähneet yhtä selkeänä käännekohtana, kuin ”hullua vuotta” 1968. Kortin tulkintaa ”Hullun vuoden” asemaa sukupolvikokemuksena tukee myös Kimmo Rentolan esitys siitä, että vuoden 1968 ylioppilaat olivat merkittävässä määrin edustettuna taistolaisliikkeen alullepanijoina.³⁶

Koska mannheimilaisen sukupolven avainkokemuksen määrittelemisen on hyvin vaikeaa, kuten ylläolevasta käy ilmi, olen päättänyt hyödyntämään sukupolvikäsitettä toisella tapaa. Hyödynnän tässä erityisesti Purhosen väitöskirjassaan esittelemää sukupolven diskursiivista ulottuvuutta. Purhosen mukaan yhteiskunnallinen sukupolvi syntyy, kun sukupolvikokemus artikuloidaan esimerkiksi puheessa, tekstissä tai lauluissa, mikä synnyttää sukupolvitietoisuuden. Ilman sukupolvitietoisuutta ei ole yhteiskunnallista sukupolvea.³⁷ Sukupolven diskursiivinen ulottuvuus on havainnoitavissa esimerkiksi lehtikirjoittelusta tai muistitiedosta.

Oletan, että sukupolvikokemukset ja käsitys sukupolvesta voisivat löytyä olennaisena osana myös 1970- ja 1980-luvun osakuntalaisidentiteettejä. Ensinnäkin, osakuntalaiset ovat ikärakenteeltaan suhteellisen hegemoninen joukko, mikä on ylipäätään Purhosen mukaan vaatimus sukupolviliikkeen tai sukupolvikokemuksen synnylle³⁸. Toisekseen, 1960-luvulla yliopisto-opiskelijat muodostivat radikaalin opiskelijaliikkeen, jota yleisesti pidetään vahvimpana esimerkkinä sukupolviliikkeestä. Ajatukseni on, että 1960-luvun jälkeisinä vuosikymmeninä sukupolvitietoisuutta on saatettu rakentaa ”60-lukulaisia” vastaan nimenomaan rakentamalla uutta sukupolvitietoisuutta. Myös Kortti esittää, että 1980-luvun opiskelijat kokivat 60-lukulaiset oman sukupolvensa vastakohtana³⁹.

En siis esitä, että osakunnissa olisi ollut merkittäviä sukupolviliikkeitä 1970- ja 1980-luvuilla, mutta pyrin tarkastelemaan, löytyykö sukupolven diskursiivista ulottuvuutta ja oliko sukupolven kokemus merkittävä osa osakuntalaisen identiteetin rakentamista tai kokemusta.

³⁶ Rentola, Kimmo: Kevään 1968 isänmaan toivot. Teoksessa Saaritsa, Sakari – Teräs, Kari (toim.): Työväen verkostot. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Vaasa, 2003, 107–108.

³⁷ Purhonen 2007, 82.

³⁸ Purhonen 2007, 90–91.

³⁹ Kortti 2012, 626.

Yhteiskunnallisen sukupolven teorian ja Purhosen sukupolven diskursiivisen ulottuvuuden lisäksi hyödynnän Antti Häkkisen kehittämää analyysia suomalaisista sukupolvista. Häkkinen on hahmotellut jaon, jonka mukaan suomalaiset voi jakaa 1700-luvulta lähtien kymmeneen sukupolveen ja että 1900-luvulla Suomessa syntyi kolme distinktiivistä sukupolvea. Näistä ensimmäinen on vuosina 1911-1940 syntynyt nationalistisen sukupolvi. Itseäni kiinnostavat kuitenkin kaksi jälkimmäistä sukupolvea: vuosina 1941-1960 syntynyt verkostosukupolvi ja vuoden 1960 jälkeen syntynyt urbaanisukupolvi.⁴⁰ Häkkinen kuvailee, että verkostosukupolvelle keskeinen kokemus oli elintason merkittävä nousu ja koulutusmahdollisuuksien lisääntyminen. Keskeistä verkostosukupolvelle oli perinteisten, vertikaalisten suhteiden katkeaminen ja horisontaalisten sosiaalisten liikkeiden omatoiminen rakentaminen.⁴¹ Urbaanisukupolvi taas on kaupunkilaistunut sukupolvi, jolta puuttuu merkittävät yhtenäistävät kokemukset ja jotka käänsivät katseen yhteiskunnasta itseensä.⁴² Häkkiselle sukupolvi on siis rakenteellinen ilmiö yhteiskunnassa: hän ei johda sukupolvea yksittäisestä avainkokemuksesta, vaan tarkastelee miten yhteiskunnallinen muutos ja rakenteet ovat muokanneet tietyn ikäkohortin elämää ja kokemusta.

Häkkisen teoriaa soveltamalla voidaan nähdä, että 1970- ja 1980-luvuilla ESO:ssa toimi kahden eri sukupolven edustajia: verkostosukupolven ja urbaanisukupolven. Onkin mielenkiintoista vertailla näitä vuosikymmeniä ja tarkastella, löytyykö niistä Häkkisen esittelemien sukupolvien ominaispiirteitä ja ajautuivatko sukupolvet konfliktiin keskenään.

Kolmantena teoreettisena pilarina ovat traditiot, erityisesti Eric Hobsbawmin muotoileman keksittyjen traditioiden muodossa. Keksityt traditiot (*invented traditions*) ovat Hobsbawmin mukaan yleisesti hyväksytyjä ja ylläpidettyjä tapoja toimia, joiden tarkoituksena on korostaa tiettyjä arvoja ja normeja sekä ylläpitää jatkuvuutta menneisyyden ja nykyisyyden välillä.

⁴⁰ Häkkinen, Antti: "Kun yhteiskunta tuli kylään": nuorisosukupolvien erilaiset yhteiskuntakohtaamiset ja kokemukset. Teoksessa Vehkalahti, Kaisa – Suurpää, Leena (toim.): Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 152, Juvenes Print, Tampere, 2014., 32-33. Häkkinen on käyttänyt tätä jaottelua myös toisessa, vuodelta 2013 olevassa artikkelissa. Tässä artikkelissa kuitenkin urbaanisukupolven edustajat ovat syntyneet vasta 1970-luvulla, eivät jo 1960-luvulla. Jotta teoria olisi oman tutkimukseni kannalta mielekäs, hyödynnän Häkkisen myöhempää jaottelua, jonka mukaan jo 1960-luvulla syntyneet kuuluvat urbaanisukupolveen.

⁴¹ Häkkinen, Antti: Suomalaiset sukupolvet, elämänkulku ja historia - Sukupolvesta sukupolveen. Teoksessa Häkkinen, Antti – Puuronen, Anne – Salasuo, Mikko – Ojajärvi, Anni: Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksissa. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 139, Unigrafia, Helsinki, 2013, 49–51; Häkkinen 2014, 37–39.

⁴² Häkkinen 2014, 39–40.

Keksityt traditiot voivat olla varta vasten keksittyjä tai luonnollisemmin syntyneitä, mutta niihin liittyy jokin symbolinen arvo, jonka perustelu on nostettu menneisyydestä.⁴³

Keksityt traditiot ovat olennainen osa yhteisön identiteetin rakentamista. Millaisia ovat osakunnan keksityt traditiot, mitä symboleita niissä käytetään ja millaisia arvoja ne pyrkivät välittämään? Miten jäsenet kokivat nämä keksityt traditiot ja niiden funktion?

Teoreettisessa viitekehyksessäni keksityt traditiot ovat olennainen osa identiteetin rakennusta, kun taas sukupolvea ja sen diskursiivista ulottuvuutta voin hyödyntää enemmän kokemuksen tarkastelussa. En oleta, että mikään teoria yksinään selittää, miten identiteetti rakennettiin ja koettiin. Koen kuitenkin, että ne tarjoavat hedelmällisiä kysymyksiä, joita lähteä esittämään aineistolle ja joiden avulla jäsentää tutkimusta.

1.5 Aineisto

Tutkielman aineisto koostuu Eteläsuomalaisen osakunnan vuosina 1970-1989 tuottamasta materiaalista. Määrällisesti merkittävimmän osan aineistosta muodostavat ESO:n hallitusten kokousten sekä osakunnan yleiskokousten pöytäkirjat, jotka on talletettu Kansallisarkiston käsikirjoituskokoelmaan. Tutkimuskysymyksen kannalta hyödyllisintä aineistoa taas ovat osakunnan julkaisema lehti Eteläsuomalainen sekä Uusimaa-nimiset muistitietoon pohjaavat julkaisut. Ongelmana aineistossa on sen ajoittainen hajanaisuus ja esimerkiksi liitteiden puuttuminen pöytäkirjoista.

ESO:n hallituksen kokousten pöytäkirjat ovat kattavin osa aineistoa. Pöytäkirjoja on kaikilta vuosilta ja ne muodostavat kattavan kuvan osakunnan toiminnasta. Hallituksen kokouksissa on käsitelty esimerkiksi toimintasuunnitelmaa, kerhojen toiminta-avustuksia, talousarvioita sekä ylipäättään suunniteltu osakunnan toimintaa. Hallitusten kokousten määrä kuitenkin vaihtelee vuosittain: 1970-luvun alussa oli tyypillistä, että kokouksia järjestettiin viikoittain ja vuodessa niitä kertyi yli 40, kun taas 1980-luvulla kokouksia oli tyypillisesti vain noin puolet tästä määrästä. Vähiten kokouksia oli vuonna 1987, jolloin niitä järjestettiin ainoastaan 15. Kokousten määrä ei kuitenkaan kerro välttämättä itse osakunnan aktiivisuudesta, sillä mainittu vuosi 1987 oli monien muiden mittareiden mukaan erittäin aktiivinen vuosi.

⁴³ Hobsbawm, Eric: *Inventing Traditions*. Teoksessa Hobsbawm, Eric – Ranger, Terence (toim.): *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press, Cambridge, 1989 (1983), 1–3.

Toinen pöytäkirja-aineiston osa ovat yleiskokousten eli osakunnan kokousten pöytäkirjat. Osakunnan kokouksia järjestettiin harvemmin kuin hallituksen kokouksia eli noin kerran kuukaudessa yliopiston lukukauden aikana. Osakunnan kokouksissa valittiin muun muassa osakunnan virkailijat ja kuraattori, sekä päätettiin viime kädessä talousarviosta sekä toimintasuunnitelmasta. Lisäksi osakunnan kokouksissa käsiteltiin osakunnan ajankohtaisia aiheita ja muun muassa päätettiin osallistumisesta HYY:n edustajistovaaleihin. Käytännössä kaikki merkittävimmät päätökset tehtiin lopulta osakunnan kokouksessa hallituksen valmistelemana. Osakunnan kokousten pöytäkirjojen haasteena on erityisesti se, että kokoukset olivat usein 1970-luvulla päätösvallattomia, jolloin kokoukseen tarkoitettuja asioita ei käsitelty. Lisäksi pöytäkirjat puuttuvat täysin vuosilta 1977-1980.

Molempien pöytäkirja-aineistojen heikkous on se, että pöytäkirjojen kattavuus vaihtelee merkittävästi sihteerin osaamisen ja viitseliäisyyden mukaan. Usein pöytäkirjoissa on maininta, että jostakin asiasta keskusteltiin, mutta keskustelun johtopäätöstä, saati sen sisältöä ei ole kirjoitettu ylös. Monesti myös pöytäkirjojen liitteet puuttuvat, jolloin on vaikea hahmottaa mistä kokouksessa on oikeastaan keskusteltu.

Tutkimuskysymyksen eli esolaisen identiteetin kannalta mielekkäintä aineistoa ovatkin osakunnan julkaiseman lehden, Eteläsuomalaisen, vuosikerrat. Ongelman muodostaa se, että Eteläsuomalaista ei julkaistu 1970-luvun alussa, vaan säännöllinen julkaisutoiminta aloitettiin uudelleen vasta vuonna 1978. Lehtien arkistoinnissa on myös ollut haasteita, eikä kaikkien vuosikertojen kaikkia numeroita ole arkistoitu Kansalliskirjastoon eikä Yliopiston kirjastoon.

Pöytäkirja-aineistolle esitettävät keskeiset kysymykset ovat mitä tapahtui, milloin ja millaista toimintaa järjestettiin. Lehtiaineistolta puolestaan voi kysyä, mitä mieltä eri asioista ja ilmiöistä oltiin. Lisäksi lehden aihevalinnat kertovat paljon kirjoittajien arvostuksista: kirjoitettiinkö vain osakunnan arjesta, kulttuuriaiheista tai esimerkiksi urheilusta? Olennainen osa Eteläsuomalaisen tekstejä ovat kuraattorin ja toiminnanohjaajan palstat, joilla käsiteltiin osakunnan toimintaa. Näillä palstoilla myös avattiin usein huomaamatta osakunnan arvopohjaa ja perustellaan toimintaa tavalla, joka kokouksissa käsitellyistä toimintasuunnitelmista usein jäi puuttumaan.

Lisäksi täydentävänä aineistona toimivat osakunnan julkaisemat Uusimaa-julkaisut, joissa käsitellään pääasiassa osakunnan historiaa. Olennaisimmat julkaisut kannaltani ovat varsinaisen

tutkimusajankohdan jälkeen julkaissut Uusimaa IV (1991), Uusimaa 5 (2000) sekä ESO:n satavuotisjulkaisu Uusimaa 6 (2005). Julkaisuilla on eri teemoja: Uusimaa IV juhlistaa ESO:n ja Upsalan yliopiston Stockholms Nationin 50-vuotista ystävyyssopimusta, Uusimaa 5 käsittelee osakunnan Vironsuhteita ja juhlistaa 450-vuotista Helsinkiä. Uusimaa 6 on ainoa pelkästään ESO:n yleishistoriaan keskittyvä julkaisu.

Uusimaa-julkaisut ovat esolaisten toimittajien keräämiä ja ne sisältävät muutamien sivujen mittaisia muisteloita ja kertomuksia kirjoittajan ajasta ESO:ssa. Julkaisut toimivat hyvin täydentävänä aineistona: niistä löytää esimerkiksi kuvauksia 1970-luvusta, josta on muuten hyvin vähän materiaalia. Julkaisut tuovat erityisesti syitä ja selityksiä pöytäkirjojen kuvaaman toiminnan taustalle ja auttavat hahmottamaan, miten esolaisuus ja identiteetti koettiin.

Uusimaa-julkaisuihin aineistona liittyy kuitenkin yleisiä muistitietoaineistoon kuuluvia ongelmia. Julkaisuissa korostuu aktiivisten ja osakuntaan sitoutuneiden esolaisten näkemys: kirjoittajat ovat tyypillisesti henkilöitä, jotka ovat viettäneet pitkän ajan ESO:ssa ja joille esolaisuus oli merkittävä osa nuoruutta ja opiskelijaelämää. Kirjoitukset kuvaavat myös yksittäisten subjektiivisten henkilöiden kokemuksia. Kirjoitukset on kirjoitettu joskus vuosikymmeniäkin tapahtuma-ajan jälkeen, jolloin niissä välttämättä näkyy jälkiviisuus ja ihmisen tapa selittää asioita niiden seurauksilla. Tämä ei kuitenkaan tee muistitietoaineistosta epäluotettavaa tai epämielekkästä, muistitietoaineistolta on vain kysyttävä eri kysymyksiä, kuin esimerkiksi aikalaisten lehtiartikkeleilta. Mitä asioita kirjoittaja nostaa esille? Miten kirjoittaja arvottaa näitä asioita? Mitä päätelmiä voi tehdä siitä, miten kirjoittaja puhuu tietyistä ilmiöistä, paikoista ja henkilöistä?

ESO:n tuottaman aineiston lisäksi olen käynyt läpi pienen osan Osakuntien yhteisvaltuuskunnan (OYV) tuottamasta materiaalista vuosilta 1977-1986, jota pidetään arkistokaapissa Uudella ylioppilastalolla. Lähinnä olen poiminut OYV:n pöytäkirjoista ja tiedonannoista osakuntien jäsenmääriä tutkielmassa olevia taulukoita varten. OYV:n lähettämät tiedonannot 1970-1986 jäsenmäärät löytyivät hallitusten kokousten pöytäkirjojen liitteistä, mutta tämän jälkeen tiedot puuttuivat ESO:n arkistosta. Vuosien 1977 sekä 1986-1989 papereita ei ole talletettu OYV:n arkistokaappiin, joten osakuntien jäsenmäärät eivät ole tiedossa myöskään näiltä vuosilta.

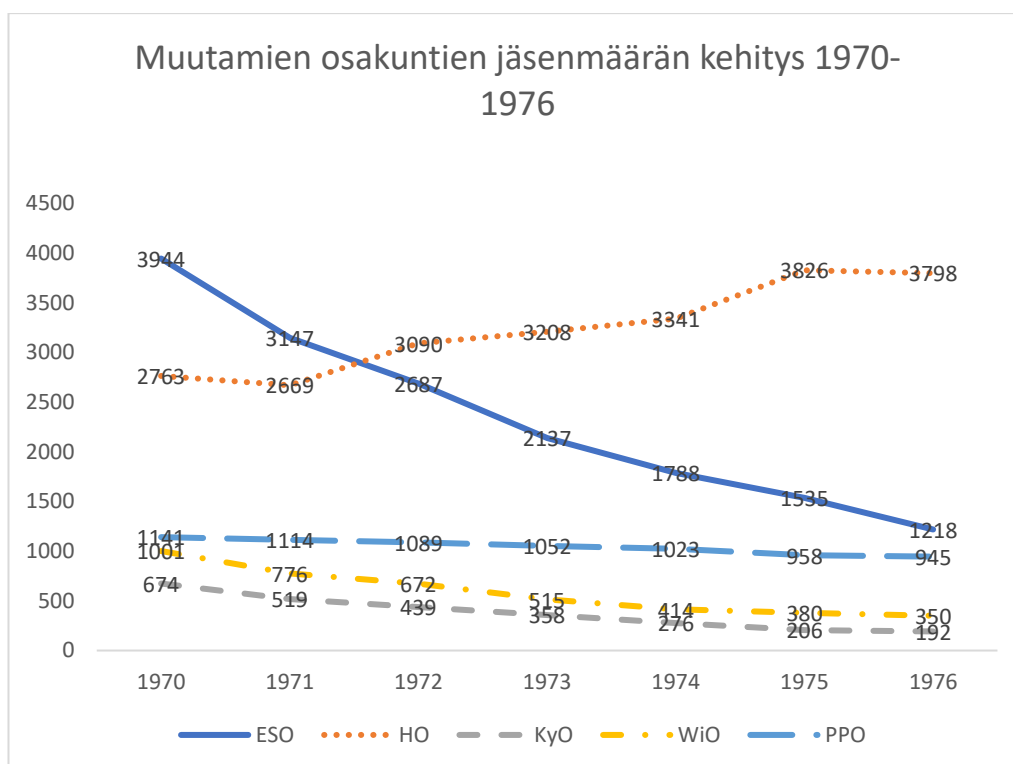
Kokonaisuutena aineistossa haasteen aiheuttaa sen määrä. Aineistoa on muutamia tuhansia sivuja ja sen läpikäynnissä tapahtuu väistämättäkin sitä, että tietyt asiat korostuvat tutkijalle ja

taas toiset jäävät vähemmän merkittävään arvoon. Pysin tutkimuskysymysten ja tutkimuskirjallisuudesta nousevien tietojen avulla nostamaan aineistosta olennaiset ja mielekkäät asiat, mutta jotain jää inhimillisistä syistä puuttumaan.

Toisaalta monipuolinen aineisto usein auttaa aidosti tärkeiden ilmiöiden löytämisessä: jos samaa tapahtumaa esimerkiksi käsitellään sekä kokousten pöytäkirjoissa että Eteläsuomalaisessa, kyseessä on todennäköisesti merkittävä ilmiö. Samoin muistitietokirjoitukset auttavat löytämään olennaiset päätökset ja keskustelut varsinaisesta aikalaisaineistosta.

2. Esolaisuuden vaikeat vuodet 1970–1975

Vuodet 1970-1975 muodostavat ESO:n historiassa merkittävän käännekohtan. 1970-luku oli koko osakuntalaitokselle merkittävä murroskausi, sillä osakuntien pakkojäsenyyden lakkauttamisen myötä osakunnat menettivät asemansa Helsingin yliopiston opiskelijoiden aktiivisuuden keskeisenä kanavoitumispaikkana.⁴⁴ ESO:lla murros oli erityisen dramaattinen: jäsenmäärä romahti ja näiden lisäksi taloudelliset ongelmat kurittivat osakuntaa koko ajanjakson ajan.

Kuva 1. Kuvaaja näyttää, miten ESO:n ja muiden osakuntien jäsenmäärä laski tasaisesti koko 1970-luvun alkupuolen ajan. Poikkeuksena on Hämäläis-Osakunta, joka nosti jäsenmääräänsä noin tuhannella jäsenellä.⁴⁵

Oheisesta kuvaajasta näkee, miten merkittävä jäsenkato oli ESO:ssa: osakunnan jäsenmäärä vuonna 1976 oli enää 30 prosenttia siitä, mitä se oli ollut syksyllä 1970. Käyrän lasku näyttää kuitenkin erityisen dramaattiselta ainoastaan ESO:n jäsenmäärän suuruuden takia, myös Wiipurilaisen osakunnan (WiO) sekä Kymenlaakson osakunnan (KyO) suhteellinen jäsenmäärän

⁴⁴ Kolbe 1996, 484.

⁴⁵ Osakuntien yhteisvaltuuskunnan tiedonannot ESO:n hallituksen pöytäkirjojen liitteinä 13.11.1972, 17.1.1974, 28.4.1975, 7.12.1976. Kansalliskirjasto (Kk).

lasku oli samaa luokkaa. Poikkeukset kaaviossa muodostavat Pohjois-Pohjalainen osakunta (PPO), jonka jäsenistä oli tallella vuonna 1976 vielä yli 80 prosenttia ja Hämmäläis-Osakunta (HO), joka oli onnistunut nostamaan omaa jäsenmääräänsä merkittävästi. Myöhemmin koettiin, että ESO:lta eronneita jäseniä liittyi nimenomaan HO:aan. HO:aan liittyttiin erityisesti sosiaalisten etujen, kuten opiskelija-asuntojen ja ruokalan perässä, joita ESO:lla ei ollut tarjota.⁴⁶ Tasaisesti laskeva jäsenmäärä asettaa ne puitteet, joissa ESO toimi 1970-luvun ensimmäisen puoliskon ajan. Jäsenmäärän myötä jäsenmaksutulot romahtivat ja yhdessä muiden taloudellisten vaikeuksien kanssa ESO:n toiminta oli lamaantua varojen puutteessa.

Tämä luku jakautuu kolmeen alalukuun. Ensimmäisessä alaluvussa hahmottelen 1970-luvun lähtökohtia ja käännettä, joka tapahtui pakkojäsenyyden poistuessa syyslukukauden 1970 alussa. Toisessa alaluvussa käsittelen ESO:n talousvaikeuksia ja tilojen tuottamia ongelmia, jotka asettivat ulkoisia rajoitteita toiminnalle. Kolmannessa alaluvussa puolestaan tarkastelen sitä, miten ESO:n toiminta 1970-luvun alkuvuosina sopii Häkkisen kehittämään verkostosukupolven käsitteeseen ja mitä esolaisesta identiteetistä 1970-luvun alkuvuosina voi sanoa.

2.1 Radikaali vasemmisto oppositiovoimana ESO:ssa ja vuoden 1970 käänne

1960-luku oli osakuntalaitoksessa ja ESO:ssa kasvun, massoittumisen ja radikalismien aikaa. Osakuntien jäsenmäärät kasvoivat merkittävästi koko 1960-luvun, mikä johtui opiskelijamäärien lisääntymisestä. Erityisesti kasvu näkyi ESO:ssa, joka keräsi lähes kaikki Helsingin ja Uudenmaan alueen ylioppilaat: lukuvuonna 1960-1961 uusista yliopisto-opiskelijoista 30 prosenttia tuli Uudenmaan läänin alueelta⁴⁷. Jäsenmäärän kasvu toi uusia toiminnan muotoja ja osakuntatoiminta lisääntyi ja monipuolistui vuosikymmenen aikana merkittävästi. Jäsenmäärän kasvun kääntöpuolena oli massoittuminen ja se, että suuri koko myös haittasi ja lamaannutti osakuntien toimintaa.⁴⁸

Osakunnista muodostui Kolben mukaan 1960-luvun radikalismien keskuksia. Tämä oli tietyllä tapaa paradoksaalista, sillä erityisesti radikaalien vasemmisto-opiskelijoiden kritiikki kohdistui usein osakuntiin, jossa he kuitenkin toimivat itsekin aktiivisesti. Osakunnissa kritisoitiin erityisesti niiden elitististä hallintotapaa ja suuria toimivaltuuksia: osakunnilla oli jäseniinsä

⁴⁶ Partanen, Juha P.: Osakuntien suurin ja vaurain. Omassa talossa sen salaisuus. Ylioppilaslehti 6/1979.

⁴⁷ Kolbe 1996, 287.

⁴⁸ Kolbe 1996, 272.

laajat kurinpito- ja kontrollimahdollisuudet. Kuitenkin osakuntaelämä oli monille radikalismiin huippukaudellakin seurallista yhdessäoloa, tansseja ja olennainen osa akateemista elämää.⁴⁹

ESO:ssa jäseniä oli 1960-luvun puolivälissä noin neljä tuhatta ja toiminta vilkasta sekä jäsenistön monipuolisten kiinnostustenkohteiden johdosta rönsyilevää.⁵⁰ Toiminnan keskiössä oli usein Helsinki: osakunta esimerkiksi toteutti kunnianhimoisen ja lopulta epäonnisen hankkeen ostaessaan Munkkiniemen kartanon haaveissaan kunnostaa siitä kasvaneelle osakunnalle osakuntatalo. Kartano oli pakko myydä, kun kävi ilmi, ettei osakunnalla ollut resursseja sen kunnostamiseen.⁵¹

1960-luvun puolivälistä lähtien ESO:ssa vaikutti merkittävä vasemmistolainen, vaikkakaan ei vielä mihinkään puolueeseen tiukasti kiinnittynyt oppositio, joka ajoi osakuntatoiminnan modernisaatiota ja muutosta. Osakunnan hallintojärjestelmää pidettiin harvainvaltaisena ja osakunnan kokouksiin kaavailtiin jopa kaksipuoluejärjestelmäistä opposition ja hallituksen asetelmaa.⁵² Vuonna 1967 osakunnassa käynnistettiin radikaalien aloitteesta organisaatio- ja sääntömuutosprosessi, jossa yritettiin saada kanavoitua yhä voimistunut radikalismi osaksi osakunnan virallista toimintaa. Osakuntaa kritisoitiin siitä, että vaikka toimintaa oli paljon, se ei ollut kyennyt riittävästi mukautumaan moderniin maailmaan ja oli jäänyt vanhanaikaiseksi. Uudistus näkyi esimerkiksi siinä, että osakunnan vuosijuhlissa luovuttiin tiukasta akateemisesta frakkipakosta ja puhe pidettiin juhlan aikana muun muassa vallankumoukselle. Tämä herätti myös suurta paheksuntaa ja osa koki puheen arvokkaan akateemisen juhlan raiskaamiseksi. Merkittävä osoitus radikaalista toiminnasta ESolla oli myös Marraskuun liike, joka kokosi asunnottomia syrjäytyneitä ESO:n tiloihin kodittomien itsenäisyyspäivänjuhlaan vuonna 1967.⁵³

Vuonna 1970 radikaali vasemmistolainen opiskelija-aines muodosti siis merkittävän osan ESO:n jäsenkunnasta. Radikaalien vaikutus oli selvästi nähtävissä vielä keväällä 1970, jolloin osakunnan hallitus joutui epäluottamusäänestykseen annettuaan lausunnon yliopiston hallinnonuudistusta ajaneista lakkolaisista.

Yliopistojen hallinnonuudistus oli jatkoa 1960-luvun puolivälin yliopistojen ja korkeakoulujen määrälliselle kehittämiselle, mutta nyt kehittäminen oli laadullista. Hallinnonuudistuksen

⁴⁹ Kolbe 1996, 276–277.

⁵⁰ Kolbe 1996, 301.

⁵¹ Kolbe 1996, 293–294.

⁵² Kolbe 1996, 302.

⁵³ Kolbe 1996, 304–305.

tavoitteena oli luopua yliopistojen perinteisestä professorivallasta ja ottaa muutkin ryhmät osaksi yliopistojen hallintoa. Opiskelijaliike vaati radikaalia hallinnon demokratisointia ja suurin taistelu käytiin niin kutsutusta mies ja ääni -periaatteesta (myös nimellä yksi mies, yksi ääni eli YYÄ -periaate), jossa yliopistojen hallinto olisi perustunut yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen.⁵⁴ Joulukuussa 1969 opetusministeri Johannes Virolainen jätti lakiesityksen, joka kannatti YYÄ-periaatetta yliopistoihin, mutta esitys kaatui eduskunnassa. Helmikuussa 1970 Helsingin yliopistossa valtiotieteiden opiskelijat aloittivat professorivaltaa vastustavat luentolakot, jotka levisivät seuraavana päivänä muuallekin yliopistoon.⁵⁵

ESO:n hallitus antoi helmikuun lopussa 1970 luentolakkoihin vastauksena lausunnon, jonka mukaan se on huolestuneena seurannut hallinnonuudistuksesta käytyä keskustelua yliopistolla ja eduskunnassa. Lausunnossa hallitus ilmaisi näkemyksensä siitä, että uudistusta jarruttivat erityisesti ”yliopiston luentosaleissa häiriöitä ja ilkivaltaa aiheuttavat ammattimielenosoittajien paikalle haalimat lakkolaiset, jotka ovat toiminnallaan muuttaneet lakon perusluonteen”. Hallitus kehotti ESO:n jäsenistöä pidättäytymään lakkoilusta, sillä ei se ei millään tavalla edistä asian käsittelyä eduskunnassa. Lisäksi hallitus antoi tukensa HYY:n hallituksen järjestämälle jäsenäänestykselle eri hallintomallien välillä.⁵⁶

Lausuma ei saanut yksimielistä kannatusta edes ESO:n hallituksessa. Kulttuuritoimikunnan puheenjohtaja ja hallituksen jäsen Antero Kare jätti pöytäkirjaan eriävän mielipiteensä ja järjesti aiheesta myös välilyksymyksen osakunnan hallitusta vastaan.⁵⁷ Kare näyttäytyy useissa kysymyksissä hallituksen sisäisenä oppositiona ja tuntuu edustavan aiemmin hahmoteltua ESO:n radikaalia vasemmistolaisista oppositiota⁵⁸.

Kareen alullepanema välilyksymys vaati osakunnan sääntöjen mukaan 50 allekirjoitusta, jotta sen johdosta kutsuttaisiin koolle ylimääräinen osakunnan kokous, jossa äänestettäisiin hallituksen luottamuksesta. Lopulta ainakin 58 osakunnan jäsentä allekirjoitti välilyksymyksen.

⁵⁴ Nevala – Rinne 2012, 210.

⁵⁵ Kortti 2012, 374.

⁵⁶ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 23.2.1970. ESO: Cd:14, Kk.

⁵⁷ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 23.2.1970. ESO: Cd:14, Kk.

⁵⁸ Kareen vasemmistolaisuus näkyy muun muassa siinä, miten Kare kummasteli ESO:n upseerikerhon maanpuolustusviikon ohjelmaa ja ihmetteli, miksi osakunnalla edelleen järjestetään sen kaltaisia tilaisuuksia. Lisäksi Kare paheksui syksyllä suurta vuosijuhlabudjettia ja ehdotti osakunnan sääntöjen muuttamista niin, että ne sallisivat opiskelijakuraattorin valinnan. Kare myös anoi ja sai luvan osallistua ESO:n edustajana Turun Nuorison Taidetapahtumaan, jossa tarkoituksena oli kehittää ”antoisaa ja uudistuvaa kulttuuripolitiikkaa” ESO:n hallituksen pöytäkirjat 23.3.1970, 28.9.1970, 12.10.1970 & 19.10.1970. ESO: Cd:14, Kk.

Toiminnanohjaaja Heikki Leivonen selvästi oletti välikysymyksen tulevan vasemmistolta ja pohtikin, mitä osakunnan hallituksen pitäisi tehdä nyt kun ”kumouksellisen aineksen vallankumouspyrkimykset” olivat tulleet heidän tietoonsa. Leivonen oli kuitenkin itsekin allekirjoittanut välikysymyksen: omien sanojensa mukaan sympaattisista syistä, jotta asia saisi riittävästi allekirjoituksia ja se voitaisiin käsitellä osakunnan kokouksessa.⁵⁹ Välikysymys ja siitä käyty keskustelu nivoutuu yleiseen poliittiseen tilanteeseen ja se käytiin aivan ”protestivaaleina” pidettyjen kevään 1970 eduskuntavaalien alla. Vaaleissa pettymys SDP:n, keskustan ja SKDL:n kansanrintamahallitukseen näkyi näiden puolueiden tappiona ja kokoomuksen sekä SMP:n vaalivoittona.⁶⁰ ESO:lla vasemmisto osoitti pettymystään torpattuun hallinnonuudistukseen ja oikeisto puolestaan kritisoi vasemmiston aloitteesta alkanutta lakkoliikettä.

Välikysymyksestä käytiin tiukka keskustelu osakunnan kokouksessa. Välikysymyksen allekirjoittaneet syyttivät hallitusta muun muassa kokoomuksen myötäilystä ja siitä, että lakkoilua kritisoimalla ESO:n hallitus haittasi hallinnonuudistuksen etenemistä. Hallituksen jäsen Kare myös kritisoi hallitusta siitä, että hänen ehdotustaan lakkoilua puoltavaksi julkilausumaksi ei edes otettu käsittelyyn hallituksen kokouksessa, koska sen sanottiin kaatuvan kuitenkin äänestyksessä. Lopulta keskustelu päättyi siihen, että hallitus sai osakunnalta epäluottamuslauseen äänin 95-70. Hallituksen erottamiseen olisi kuitenkin vaadittu 4/5 äänenenemmistö, joten hallitus pysyi paikallaan epäluottamuksesta huolimatta.⁶¹

Keskustelussa väiteltiin julkilausuman sisällön lisäksi siitä, tuliko osakunnan ylipäätään ottaa kantaa hallinnonuudistuksen kaltaisiin poliittisiin kysymyksiin. Hallituksen jäsen Markus Uomala vastusti lausumaa, vedoten osakuntien ”tulevaan taloluonteeseen”⁶². Välikysymyksen allekirjoittanut osakuntalainen taas halusi, että ESO suurimpana osakuntana pohtisi erityisesti, miten se voisi vaikuttaa hallinnonuudistuksen edistämiseen. Välikysymystä vastustanut osakuntalainen taas valitti siitä, miten ilmeisesti toimintaa pidettiin pahasta, kun vasemmisto järjesti välikysymyksen osakunnan toimiessa.⁶³

⁵⁹ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 9.3.1970. ESO: Cd:14, Kk & Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 9.3.1970. ESO: Ca:42, Kk.

⁶⁰ Nevakivi, Jukka: Jatkosodasta nykypäivään 1944–2012. Teoksessa Jussila, Osmo – Hentilä, Seppo – Nevakivi, Jukka: Suomen poliittinen historia 1909–2009. WSOY, Helsinki, 2009, 296.

⁶¹ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 9.3.1970. ESO: Ca:42, Kk.

⁶² Tulevasta taloluonteesta ja kaavailuista osakuntien tulevaisuudelle lisää seuraavassa alaluvussa.

⁶³ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 23.2.1970. ESO: Cd14, Kk; Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 9.3.1970. ESO: Ca:42, Kk.

Toinen väittely, joka käytiin hallituksen ja vasemmistolaisen opposition välillä, koski kesätoiminnan järjestämistä ESO:ssa vuonna 1970. Tässä vastakkain oli ”perinteinen” jazz-painotteinen kesätoiminta ja hallituksen jäsen Antero Kareen ja osakuntalainen Juhani Kivirannan ”kulttuuripoliittista suuntausta” edustava kesätoiminta, jossa toiminnan muodoiksi kaavailtiin yhdessäolon, viihteen ja excursioiden lisäksi erilaisia keskustelutilaisuuksia ja alustuksia. Osa hallituksesta vastusti koko kesätoiminnan järjestämistä vedoten poliisin pyyntöön järjestyshäiriöiden ehkäisemiseksi ja osa taas kannatti perinteisenä pidettyä jazz-linjaa. Hallituksen kanta kaatui osakunnan kokouksessa ja Kareen ja Kivirannan ehdotus voitti.⁶⁴

Keskustelut osoittivat sen, että vielä keväällä 1970 ESO:ssa vaikutti Kolben kuvaama merkittävä vasemmistolainen oppositio, joka toimi myös hallituksen sisällä. Vasemmistolaiset kokivat osakunnan tärkeäksi vaikutuskanavaksi: osakunnan haluttiin vaikuttavan hallinnonuudistukseen. Tämä oppositio kuitenkin katosi aineistosta lähes välittömästi vuoden 1970 jälkeen. Vuotta 1970 voi pitää käännteentekevänä osakuntalaitokselle, mutta myös helsinkiläiselle opiskelijaliikkeelle ylipäättään. Kortin mukaan vuonna 1970 kävi niin kutsuttu proletaarinen käänne, jonka myötä radikaalit nuorisoliikkeet ympäri Eurooppaa muuttuivat liberaaleista uusvasemmistolaisista autoritaarisiksi äärivasemmistolaisiksi. Helsingissä nimenomaan helmikuun luentolakko käynnisti äärivasemmistolaisen toiminnan ja vuotta voi pitää myös nuortaistolaisen liikkeen syntyinä.⁶⁵ Suomen erityispiirteenä on kuitenkin se, miten äärivasemmiston organisoitumisen lisäksi nuoriso liittyi puolueisiin poliittisen kentän kaikilla tahoilla. Järjestäytyminen puolueisiin oli siis pelkkää vasemmistolaisuutta laajempi ilmiö ja kertoo muutoksesta yhteiskunnallisella tasolla.⁶⁶

Helsingin yliopiston osakuntalaitokselle käännteentekevää oli niin kutsutun pakkojäsenyyden poistuminen syksyllä 1970. Osakuntien pakkojäsenyys oli virallisesti poistunut jo vuonna 1944, mutta käytännössä tämä tapahtui vasta syksyllä 1970, kun osakuntien jäsenmaksu poistettiin HYYn jäsenmaksun yhteydestä ja siirrettiin osakuntien itsensä kannettavaksi. Ylioppilaslehdessä asiaa kommentoi Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan tuore kuraattori Paula Tuomikoski-Leskelä, joka arvioi, että tietyt osakunnat tulisivat todennäköisesti yhdistymään ”osakuntiin liittyminen tulee ensi syksystä alkaen käytännössäkin vapaaehtoiseksi”.⁶⁷ Tuomikoski-Leskelän kommentti kertoo siitä, että jäsenmaksu-uudistuksen myötä osakunnat menettivät asemaansa

⁶⁴ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 27.4.1970. ESO: Ca:42, Kk.

⁶⁵ Kortti 365, 368–369.

⁶⁶ Relander, Jukka: From Flowers To Steel. Development of the Leninist Mind in Finland 1968-1972. *Scandinavian Journal of History* Vol. 33, No. 4. 2008.

⁶⁷ Naisopiskelijakuraattori. *Ylioppilaslehti* 18/1970.

opiskelijoiden automaattisena yhteisönä. Jäsenmaksu-uudistus johti myös suoraan osakuntien jäsenmäärän voimakkaaseen laskuun, joka näkyi erityisesti ESO:ssa⁶⁸.

Pakkojäsenyyden poistuminen näyttää johtaneen siihen, että ESO:sta erosivat nimenomaan radikaalin vasemmiston edustajat, sillä vasemmistolainen oppositio katosi kokonaan pöytäkirjoista seuraavaan vuoteen mennessä. Osakunnan voi olettaa muodostuneen ideologisesti yhtenäisemmäksi, mutta samalla sekä toiminnan monipuolisuus että sen määrällinen runsaus kärsivät. Toisaalta jäsenkato oli niin merkittävä, että on myös otettava huomioon, että todennäköisesti eronneet jäsenet edustivat laajasti kaikkia poliittisia kantoja. Järjestäytyntä vasemmistolaista oppositiota, joka kuitenkin oli toiminut ESO:ssa koko radikaalin 1960-luvun, ei enää toiminut osakunnassa myöhemmin 1970-luvulla. Tämän voi katsoa muuttaneen merkittävästi 1960-luvulla muovautunutta esolaisuutta ja esolaista identiteettiä.

2.2 Talousongelmia ja talovaikeuksia – 1970-luku Eteläsuomalaisessa osakunnassa

”Ylioppilaiden järjestötoiminta on nykyisin sekä sisällöltään, että muodoltaan tehotonta. Ylioppilasjärjestöjä on liikaa, jo yksin osakuntia on viisitoista kappaletta. Silloin kun ylioppilasyhteisöjen lukumäärä oli pieni ja suuri osa toiminnasta tapahtui osakuntien sisällä, oli organisaatio selvä ja tehokas – mutta siitä on jo useita vuosikymmeniä.”

Näin kirjoitti Juhani Raitio tekstissä, joka liitettiin ESO:n hallituksen pöytäkirjaan keväällä 1970. Raitio jatkoi hahmottelemalla, että mikäli hallinnonuudistus ja YYÄ-periaate menisivät yliopistolla läpi, voisi ylioppilaiden painostustoimintaa yliopistoa kohtaan vähentää ja resursseja jäisi muuhun toimintaan. Raition hahmotelman mukaan HYY ja tiedekuntajärjestöt keskittyisivät opintoja koskeviin kysymyksiin, kun taas kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminta keskitettäisiin osakuntiin. Viidestätoista osakunnasta saataisiin yhdistelemällä viisi ja ne kaikki järjestäisivät omissa taloissaan kaikille avointa kulttuuritoimintaa.⁶⁹

⁶⁸ Kts. kuva 1.

⁶⁹ Raitio, Juhani: Osakunnista kulttuuriverkosto. Liite, ESO:n hallituksen pöytäkirja, 6.4.1970. ESO: Cd:14, Kk.

Raition kaavailut liittyivät keskusteluun osakuntien tulevasta luonteesta ja niiden tarkoituksesta. Osakunnat oli vielä 1960-luvulla olleet yliopisto-opiskelijoille luonnollinen järjestäytymisen muoto, mutta tämä murtui politisoitumisen ja pakkojäsenyyden poistumisen myötä viimeistään syksyllä 1970.

Vielä 1970 ESO:ssa kuitenkin koettiin, että jäsenmäärän lasku olisi välttämätöntä osakunnan toiminnan kannalta. Hallituksen työvaliokunta ehdotti, että siirryttäessä oman jäsenmaksun kantamiseen, olisi ESO:n pyrittävä aktiivisesti supistamaan jäsenistöään. Tämä johtaisi siihen, että vuonna 1975 jäsenistön koko olisi 2000 henkeä. Tällöin jäsenmaksu voisi olla suurempi ja suurempi osa voisi saada sillä osakunnalta palveluita. Silloista mallia, jossa osakunnan talous perustui suunnattoman jäsenmäärän maksamaan pieneen jäsenmaksuun, jolla tarjottiin palveluita vain pienelle osalle väestöstä, pidettiin kestävämmänä.⁷⁰

Lisäksi ESO:lla koettiin, että osakunnan tarjoamat palvelut eivät olleet sellaiset, jotka sitouttavat jäsenistöä toimintaan. Ongelmana olivat erityisesti osakunnan kokoukset, joihin osallistui hyvin pieni osa jäsenistöstä. Niiden aktivoimiseksi perustettiin toimikunta, joka totesi, että ESO:n suurimpana ongelmana on se, ettei osakunta tarjoa jäsenilleen etuja, joita kannattaisi valvoa osallistumalla osakunnan toimintaan. Tällaisia etuja olisivat esimerkiksi mahdollisuus asuntoihin ja stipendeihin, oma ruokala sekä kirjasto. Mietinnössä todettiin myös, ettei osakunnalla yksinkertaisesti ollut rahaa näiden palveluiden tuottamiseen, joten varainkeruuseen olisi ryhdyttävä.⁷¹ Syy siihen, miksi ESO ei ollut rakentanut muiden osakuntien tavoin asuntoja edellisellä vuosikymmenellä on todennäköisesti osakuntalaisten kotioloissa. Vuonna 1970 Osakuntien yhteisvaltuuskunnan (OYV) teettämän tutkimuksen perusteella lähes 70 prosenttia ESO:n jäsenistä asui lapsuudenkodissaan, kun maalaisosakunnilla prosenttiosuus vaihteli reilun kymmenen ja alle kolmen prosentin välillä.⁷² Muualta Suomesta tulevilla asuntopula oli akuutimpi ja osakunnat päätyivät rakentamaan omia asuntoja ja asuntoloita. Vanhempiensa luona asuvilla esolaisilla ei samanlaista akuuttia ongelmaa ollut, joten asuntoja ei oltu rakennettu, mutta 1970-luvun ilmapiirissä asuntojen puute teki ESO:sta vähemmän houkuttelevan osakunnan.

⁷⁰ Liite, ESO:n hallituksen pöytäkirja, 20.4.1970. ESO: Cd:14, Kk.

⁷¹ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 30.8.1971. ESO: Cd:15, Kk.

⁷² Jussila, Jouko: Osakunnat ja osakuntalaiset - Tutkimusluento Helsingin Yliopiston osakuntien jäsenistä kevätlukukaudella 1970. Osakuntien yhteisvaltuuskunnan arkisto, Uusi ylioppilastalo.

ESO:n uudistamista pidettiin siis välttämättömänä. Eräs konkreettinen uudistusyritys oli oman talon rakentaminen yhdessä Hankenin ylioppilaskunnan ja Keskisuomalaisen osakunnan (KSO) kanssa Perhonkadulle. Hanketta suunniteltiin jo vuonna 1970 ja uuteen taloon päästiin muuttamaan 1974. Kuitenkin Casa Academicaksi nimitettyyn uuteen ylioppilastaloon muutti jäsenmäärältään, toiminnaltaan sekä varoiltaan köyhtynyt ESO.

Syksyllä 1971 HYY myös ilmoitti irtisanovansa Uudella ylioppilastalolla olevien osakuntien, mukaan luettuna ESO:n vuokrasopimukset. Häätö uhkasi alunperin jo vuodenvaihteessa 1972, mutta käytännössä häätöä ei pantu toteen ja vielä keväällä 1972 häätöuhka ei vaikuttanut välittömältä. HYY vetosi irtisanomisissa liian pieniin vuokriin ja vaati neliöhintojen merkittävää nostoa.⁷³ On kuitenkin selvää, että vuokrasopimusten irtisanominen oli osa yleistä osakuntien vaikutusvallan vähenemistä HYY:ssä. Erolan mukaan osakuntien aktiivisuuden laskiessa 1960-luvun lopulta alkaen tiedekuntajärjestöt ryhtyivät vaatimaan niiden tiloja omaan käyttöönsä.⁷⁴ Lopulta hädän kuitenkin toteutti ASS keskustalaisten tukemana, jotta poliittisille järjestöille saataisiin lisää tilaa Uudelta ylioppilastalolta.⁷⁵

Vuokrasopimuksista riideltiin HYYn kanssa useita vuosia. Heti syksyllä 1971 ESO:n hallitus hyväksyi Osakuntien yhteisvaltuuskunnan (OYV) tekemän lausunnon, jonka mukaan osakunnat vaativat HYYtä muuttamaan kantansa vuokrienkorotusasiassa ja ottamaan osakunnat mukaan neuvottelukumppaneiksi. HYY oli osakuntia irtisanoessaan vedonnut siihen, että alhaiset vuokrat olivat epäreiluja siten, että HYY ikään kuin subventoi sen vuokralaisena olevia osakuntia talollisten kustannuksella. OYV kannanotossaan vakuutti, ettei talollisilla osakunnilla ollut mitään tällaisia vaatimuksia. OYV syytti HYYtä tietoisesta osakuntien toimintamahdollisuuksien heikentämisestä: "Osakunnat ihmettelevät, että HYY tietoisena osakuntien omista talohankkeista yrittää kaventaa jäsenistönsä toimintamahdollisuuksia, eikä ota huomioon, että talohankkeiden toteutuessa jäsenistöllä on entistä enemmän toimitiloja- ja mahdollisuuksia."⁷⁶

Sopuun ei päästy, mutta toisaalta ESO:a ei välittömästi hädetty tiloista. Keväällä 1973 ESO väitteli HYY:n kanssa siitä, oliko osakunnalla normaali vuokrasuhde ylioppilastalossa. ESO:n näkökulmasta tilanne oli ristiriitainen: HYY vetosi epänormaaliin vuokrasuhteeseen kieltäessään ESO:a järjestämästä kaupallista tanssitoimintaa tiloissaan, mutta hintaneuvoston

⁷³ Erola 2004, 82–83, 86.

⁷⁴ Erola 2004, 81.

⁷⁵ Erola 2004, 87–88.

⁷⁶ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 27.10.1971. ESO: Cd:15, Kk.

vuokraostolle väitti kyseessä olevan normaali vuokrasuhde, jotta voisi korottaa tilojen vuokrat markkinatasolle. Kuraattori Lea Krank hintaneuvostolle kirjoittamassaan kirjeessä valitti, miten osakunnan vuokran suuruus riippui ylioppilaskunnassa tapahtuneesta asennemuutoksesta osakuntaa kohtaan.⁷⁷

ESO muutti Uudelta ylioppilastalolta Casa Academicalle lopulta marraskuussa 1974 ja avajaisia juhlittiin joulukuussa.⁷⁸ Syksyllä 1974 julkaistiin Eteläsuomalaisen nimellä kulkenut tiedotuslehtinen, jossa esiteltiin osakunnan toimintaa ja houkuteltiin jäseniä osallistumaan. Lehtisessä kuraattori Lea Krank kirjoittaa siitä, miten muutto Casa Academicalle oli ESO:lle uusi alku: uusissa tiloissa voisi esimerkiksi järjestää maksullisia tanssi-iltoja, joiden tuotot toivottavasti helpottaisivat osakunnan vaikeaa taloudellista tilannetta. Ylipäätään uudet tilat nähtiin mahdollisuutena saada osakunta taas jaloilleen: ”tulevaisuuden näkymät ovat erittäin hyvät, olemmehan nyt yksi niistä ”suurista” osakunnista, joilla on oma talo suunnitelmien vankkana perustana.”⁷⁹

Myöhemmin Casa Academican vuodet on kuitenkin nähty katkoksenä osakuntatoiminnassa. 1974 toiveikkaasti tulevaisuuteen suhtautunut Krank on vuonna 2005 muistellut, että muutto Casa Academicalle oli vaikea: ”emme olisi halunneet muuttaa, mutta se oli nyt meidän kohdallemme osunut välttämättömyys”.⁸⁰

Osakunnan talous oli koko 1970-luvun hyvin heikoissa kantimissa. 1970-luvun alussa ESO:ssa oli ollut vielä palkattu kansliasihteeri ja emännöitsijä, mutta molemmista luovuttiin vuosikymmenen puoliväliin mennessä. Emännöitsijä erosi vuonna 1973, eikä uutta palkattu tilalle ja kansliasihteeri jätti paikkansa 1975 sen jälkeen, kun oli todettu, ettei kansliasihteerin palkkaa ollut varaa korottaa.⁸¹ Joulukuussa 1974 edellisen vuoden sihteeri anoi taas 600 markan suuruista virkailijapalkkiotaan suoritettavaksi, sillä osakunnan taloudellinen tilanne ei sitä aiemmin ollut sallinut. Tuolloinkaan palkkiota ei ollut varaa maksaa kokonaisuudessaan, vaan siitä puolet siirrettiin seuraavaan helmikuuhun mennessä maksettavaksi.⁸²

⁷⁷ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 5.4.1973. ESO: Cd:17, Kk.

⁷⁸ Osakuntapalsta, Ylioppilaslehti 29/1974.

⁷⁹ Krank, Lea: Esolaiset! Eteläsuomalainen, 1974.

⁸⁰ Krank, Lea: Ylipoliittiset vuodet ja Casa Academican vaikea aika. Julkaisussa Aalto, Sari (toim.): Uusimaa 6. Eteläsuomalainen osakunta 100 vuotta. Eteläsuomalainen osakunta, Tampereen yliopistopaino, 2005, 61.

⁸¹ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 22.1.1973. ESO: Cd:17, Kk; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 1.9.1975. ESO: Cd:19, Kk; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 15.9.1975. ESO: Cd:19, Kk.

⁸² ESO:n hallituksen pöytäkirja, 9.12.1974. ESO: Cd:18, Kk.

Alkuvuodesta 1975 kohdattiin tilanne, jossa rahat olivat kirjaimellisesti loppu: osakunnan tilillä oli hieman yli 10 000 markkaa, kun erääntyviä laskuja oli yli 17 000 markkaa ja näistä noin 9000 markkaa oli kiireellisesti maksettava. Pöytäkirjasta ilmenee heikon taloudellisen tilanteen lisäksi myös turhautuminen talouden ja hallinnon epämääräiseen hoitoon: ”Lisäksi osakunnalla on kaksi vekseliä, joista ilmeisesti toinen on maksettu ottamalla toinen, joskaan sitä ei mistään ilmene.” Saman vuoden maaliskuussa todettiin, että tilillä oli noin 1000 markkaa, kun varoja tarvittiin kuun loppuun mennessä 15 000 markkaa.⁸³ Vaikeasta taloudenpidosta ja haasteista huolehtia siitä kunnolla kertoo myös se, että tilinpäätökset olivat kroonisesti myöhässä ja esimerkiksi vuosien 1974 ja 1975 tilinpäätöksiä saatu koskaan tehtyä.⁸⁴

Vaikea taloudellinen tilanne johti siihen, että varainkeruun suunnittelu ja järjestäminen olivat keskeinen osa ESO:n toimintaa. Esimerkiksi vuonna 1974 ESO:ssa käynnistettiin ”operaatio Sammon taonta”, jossa tarkoituksena oli kerätä varoja myymällä Akseli Gallen-Kallelan Sammon taonta teoksesta valmistettuja palapelejä. Palapelien myynti tuotti osakunnalle kohtalaisesti varoja: marraskuun loppuun mennessä niillä oli kerätty lähes 20 000 markkaa.⁸⁵ Kuraattori Lea Krank muisteli myöhemmin, että palapelit saatiin kyllä myytyä loppuun, mutta ne eivät olleet varsinaisia myyntimenestyksiä, eikä palapelejä enää teetetty muista taideteoksista, vaikka se oli alkuperäinen suunnitelma.⁸⁶

Varoja yritettiin kerätä myös säännöllisellä tanssitoiminnalla, mikä kuitenkin loppui poliisin tekemään ratsiaan ja tätä seuranneisiin laittomasta alkoholimyynnistä määrättyihin sakkoihin.⁸⁷ ESO:n suunnitelmat järjestää laillista tanssitoimintaa Uudella ylioppilastalolla kaatuivat HYY:n vastustukseen sekä siihen, että Alko hylkäsi ESO:n perustaman Ylioppilastanssit OY:n anniskelulupahakemuksen lokakuussa 1973.⁸⁸ Anniskelulupahakemus hylättiin myös Casa Academican osalta kahta vuotta myöhemmin.⁸⁹

⁸³ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 5.2.1975. ESO: Cd:19, Kk; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 10.3.1975. ESO: Cd:19, Kk.

⁸⁴ Krank 2005, 55.

⁸⁵ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 29.4.1974. ESO: Cd:18, Kk; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 18.11.1974. ESO: Cd:18, Kk.

⁸⁶ Krank 2005, 52.

⁸⁷ Krank 2005, 51.

⁸⁸ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 4.10.1973. ESO: Cd:17, Kk.

⁸⁹ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 8.12.1975. ESO: Cd:19, Kk.

ESO:n toiminta 1970-luvulla oli pitkälti eri kerhojen puitteissa järjestettyä kulttuuritoimintaa ja erilaisia juhlia. Alkuvuodesta 1970 ESO:ssa tehtiin mielipidetutkimus, jonka perusteella jäsenistöstä 56 prosenttia oli kiinnostunut viihdemahdollisuuksista, 31 prosenttia oli kiinnostunut osallistumaan toimintaan ja 40 prosenttia oli kiinnostunut vaaleista. Kuitenkin jopa 21 prosenttia osakuntalaisista vastasi, etteivät he olleet kiinnostuneet osakunnassa yhtään mistään. Oletan, että toiminnalla on kyselyntekijät ovat tarkoittaneet esimerkiksi osakunnan hallituksessa tai muussa virassa toimimista ja viihdemahdollisuuksilla passiivisempaa juhlista käymistä. Vaalit -kohdasta on vaikea käsittää mitä sillä on tarkoitettu, sillä ESO oli tässä kohtaa jo jättäytynyt pois HYYn edustajistovaaleista.⁹⁰ Kyselyn yhteydessä ei kerrottu vastaajien määrää tai muita tietoja, mutta ne kertovat kuitenkin siitä, että merkittävä osa osakuntalaisista ei ollut lainkaan kiinnostunut osallistumisesta ESO:n toimintaan. Viihdemahdollisuuksista taas oltiin huomattavasti kiinnostuneempia kuin varsinaiseen toimintaan osallistumisesta.

Aktiivisuuden, jäsenmäärän ja taloudellisten resurssien niukkuus näkyi vahvasti myös toiminnassa. Osakunnan kokouksissa esitetyissä toimintasuunnitelmissa näkyi se, että toimintaa pyrittiin järjestämään mahdollisimman monipuolisesti, mutta suunnitelmat eivät aina toteutuneet. Keskeisenä teemana toimintasuunnitelmissa oli usein jäsenistön aktivoiminen: vuonna 1972 toimintasuunnitelman päätavoitteena oli ”tavallisen osakuntalaisen aktivoiminen, hänen viihtyvyytensä ja toimintamahdollisuuksien lisääminen” ja vuoden 1975 toimintasuunnitelmassa korostettiin sitä, miten uudet tilat mahdollistavat toiminnan lisääntymistä.⁹¹ Kuitenkin toimintasuunnitelmien ongelmana on se, että on vaikea arvioida, kuinka suuri osa niissä suunnitellusta toiminnasta lopulta toteutui. Esimerkiksi Eskon häät -juhlaa suunniteltiin järjestettäväksi ainakin vuosina 1970, 1975 ja 1977, mutta juhlat toteutuivat vasta vuonna 1978. Suunnitelmat siis tuntuivat usein kaatuvan joko varojen tai muiden resurssien puutteeseen. Samoin toiminnan hiljaisuudesta kertoo se, että vuoden 1970 jälkeen osakunnan kerran kuussa järjestetyt yleiskokoukset olivat usein päätösvallattomia ja asioiden käsittelyä jouduttiin usein siirtämään.

Osakunnan varoista merkittävä osa ohjattiin toiminta-avustuksina kerhoille. Esimerkiksi vuonna 1973 Eteläsuomalaisen osakunnan laulajat (EOL) saivat osakunnalta 2600 markkaa ja ESO:n teatteri 1800 markkaa. Muita rahoitettuja kerhoja olivat kuvataidekerho, tenniskerho,

⁹⁰ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 2.2.1970. ESO: Cd:14, Kk.

⁹¹ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 21.2.1972. ESO: Ca:44, Kk; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 20.1.1975. ESO: Cd:19, Kk.

upseerikerho, naistenkerho sekä Ajan Henki -kerho.⁹² Kuitenkaan kerhoille myönnettyjä määrärahoja ei aina maksettu: joulukuussa 1973 EOL muistutti hallitusta maksamattomista määrärahoista ja toukokuussa 1975 ESO:n teatteri syytti osakunnan hallitusta suunnittelemattomasta taloudenpidosta, jonka takia teatterin määrärahoista oli maksettu vain kuudesosa ja toiminnan jatkuvuus oli vaakalaudalla.⁹³

Kerhotoiminnan lisäksi osakunnassa järjestettiin Sinisen salongin nimellä kulkeneita kulttuuri- ja keskusteluiltoja. Ensimmäinen Sininen salonki järjestettiin syksyllä 1973, jonka jälkeen ne jatkuivat suhteellisen aktiivisina usean vuoden ajan. Resurssien puute haittasi kuitenkin myös salongin toimintaa: tammikuussa 1975 suunniteltiin tulevan vuoden iltojen aiheita, mutta todettiin, että "...kireän rahatilanteen vuoksi lienee epärealistista haalia tähän kovin monia aiheita." Vuonna 1977 toimintasuunnitelmaan kirjattiin, että "[t]raditioita kannattelee Sininen Salonki."⁹⁴ Tämä kertoo mielenkiintoisesti siitä, että Sinisestä salongista tuli keskeinen osa ESO:n toimintaa: iltojen järjestäminen jatkui, vaikka toimijat vaihtuivat ja lopulta sitä pidettiin osana ESO:n traditiota. Toisaalta salongin kohottaminen traditioksi näkyy myös siinä, miten nopeasti perinteet pääsevät osakunnan kaltaisessa yhteisössä syntymään: vain muutamassa vuodessa jokin toimintamuoto voi muuttua itseoikeutetuksi traditioksi.

Yhtenä keskeisenä toiminnan muotona toimivat myös osakunnan kansainväliset yhteydet. ESO:lla oli säännölliset suhteet Stockholms Nationiin ja Värmlands Nationiin Upsalan yliopistossa. Suhteet perustuivat kuitenkin lähinnä siihen, että ESO:sta lähetettiin stipendiaatteja osallistumaan Upsalan yliopiston osakuntien Vårbal-viikolle toukokuussa ja vastavuoroisesti ESO:ssa vastaanotettiin ulkomaalaisia stipendiaatteja kansainväliselle viikolle vuosijuhlan yhteyteen. Kansainvälisissä suhteissa näkyi myös varojen niukkuus: esolaiset maksoivat stipendiaattien kuluja omasta pussistaan ja ESO:n virkailijoiden vanhemmat avustivat välillä tarjoamalla aterioita.⁹⁵

⁹² ESO:n hallituksen pöytäkirja, 8.3.1973. ESO: Cd:17, Kk.

⁹³ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 10.12.1973. ESO: Dd:17, Kk; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 12.5.1975. ESO: Cd:19, Kk.

⁹⁴ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 18.10.1973. ESO: Cd:17, Kk; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 21.1.1975. ESO: Cd:19, Kk; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 17.1.1977. ESO: Cd:23, Kk.

⁹⁵ Helminen, Martti: Casa Academican aika. Julkaisussa Repo, Juha (toim.): Uusimaa IV. Eteläsuomalainen osakunta & Stockholms Nation 1941-1991. Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki, 1991, 34–36.

Perinteisten akateemisten traditioiden asema oli ESO:ssa varsin heikko 1970-luvun alkupuolella. Perinteisistä juhlista järjestettiin ainoastaan vuosijuhlia.⁹⁶ Osittain tämä johtui rahatilanteesta, esimerkiksi osakunnan 70-vuotisjuhlasta vuonna 1975 todettiin, että vuosijuhlaa ympäröivä vuosijuhlaviikko pyrittiin järjestämään niin, ettei siitä koituisi osakunnalle kustannuksia. Itse 70-vuotisjuhla oli vaatimaton: osallistujia oli vähän, eikä illallista tarjottu.⁹⁷ Vuonna 1973 puolestaan toimintasuunnitelmaan kirjattiin, että vuosijuhlat järjestettäisiin perinteiseen tyyliin siten, että ne tyydyttäisivät vanhempien jäsenten, ”niiden kunnianarvoisten vuosijuhlimistarvetta.” Nykyjäsenistölle puolestaan suunniteltiin järjestettäväksi vapaamuotoisemmat juhlallisuudet. Samassa toimintasuunnitelmassa todettiin, että itsenäisyyspäivänä halukkaat voivat noutaa osakunnan nauhan, ”jos sellaiselle vielä käyttöä löytyy.”⁹⁸ Traditiot eivät siis olleet enää osakuntalaisia ja menneitä osakuntasukupolvia yhdistävä asia, vaan niihin suhtauduttiin jokseenkin välinpitämättömästi.

ESO:n toiminnasta 1970-luvun ensimmäisellä puoliskolla voi vetää sen johtopäätöksen, että toiminnan vähyyks ja resurssien puute aiheuttivat tosiaan ruokkivan noidankehän. Sekä virkailijoita että yleisesti osakunnan jäseniä oli vuosi vuodelta vähemmän ja rahatilanne oli usein niin heikko, ettei edes jo luvattuja määrärahoja kerhoille voitu maksaa. Tästä syystä on myös erittäin vaikea yrittää toiminnan perusteella päätellä sitä, mitä esolainen mieluiten teki vapaa-ajallaan: ESO:lla tehtiin sitä, mihin oli resursseja ja usein se tarkoitti hyvin pienimuotoista ja kevyttä toimintaa. Samoin aktiivien vähäisyys johti siihen, että varainkeruu oli hankalampaa ja tämän myötä taloudelliset resurssit kärsivät yhä enemmän.

2.3 Verkostosukupolvi ESO:ssa

Kortti esittää Ylioppilaslehden vuosisadassa, että nimenomaan taistolaiset muodostivat 1970-luvulla mannheimilaisen yhteiskunnallisen sukupolviliikkeen.⁹⁹ ESO ja lähes kaikki osakunnat (HO:ta lukuunottamatta¹⁰⁰) olivat tämän sukupolviliikkeen ulkopuolella: erityisesti ESO:ssa kaikki vasemmistolaisuus, ei vain radikaali taistolaisuus tuntui hävinneen syksyn 1970 jälkeen. Kuitenkin sama sukupolvi, joka innostui taistolaisuudesta, toimi myös ESO:lla. Johdannossa esitelty Antti Häkkisen analyysi verkosto- ja urbaanisukupolvesta mahdollistaakin sukupolven kokemuksen ja identiteetin pohdinnan laajentamisen taistolaisuuden yläpuolelle. Häkkisen

⁹⁶ Krank 2005, 53.

⁹⁷ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 19.5.1975. ESO: Cd:19, Kk; Krank 2005, 57.

⁹⁸ Liite, osakunnan kokouksen pöytäkirja, 29.1.1973. ESO: Ca:45, Kk.

⁹⁹ Kortti 2012, 624–625.

¹⁰⁰ Kolbe 1996, 536.

analyysi tarkastelee sukupolvea rakenteellisena ilmiönä, eikä keskity pelkkiin avainkokemuksiin ja sitä kautta nousevaan sukupolven mobilisoitumiseen, toisin kuin mannheimilaista yhteiskunnallista sukupolvea hyödyntävä Kortti. Tästä syystä Häkkisen sukupolvien soveltaminen tuo myös tarvittua tukea 1970-luvun ESO-identiteetin hahmotteluun.

Häkkisen verkostosukupolvi kattaa noin vuosina 1941-1960 syntyneet henkilöt. Näin 1970-luvulla esolaiset olivat vielä verkostosukupolven edustajia, mutta vuosikymmenen vaihe alkoi tuoda toimintaan myös seuraavan urbaanisukupolven kasvattaja. Verkostosukupolvea leimaa Häkkisen mukaan se, miten yhteiskunnan nopea vaurastuminen nuoruus- ja aikuistumisvuosina muokkasi sukupolven edustajien käsityksiä yhteiskunnasta ja omasta asemastaan. Häkkisen mukaan ainoastaan pieni osa verkostosukupolvesta kanavoitui paljon puhutuksi 60-luvun valtiota vastaan kapinoivaksi radikaalisukupolveksi, mutta koko sukupolvea leimasi kuitenkin kapina vanhempia ja näiden arvoja vastaan. Kapina kohdistui kaikissa sosiaaliryhmissä instituutioita, systeemeitä ja sosiaalista järjestystä vastaan. Häkkinen myös korostaa, miten verkostosukupolveelta puuttuivat vahvat vertikaaliset siteet aiempiin sukupolviin. Näiden sijaan verkostosukupolvi muodosti vahvoja horisontaalisia liikkeitä, jotka ammensivat uskonnon ja yhteisen isänmaallisuuden sijaan sosiaalisista ongelmista ja uusista ideologioista.¹⁰¹

Verkostosukupolven keskeisiä piirteitä olivat siis aiempien sukupolvien arvojen ja asenteiden hylkääminen sekä vahvat horisontaaliset liikkeet. Osakunta on luonteeltaan horisontaalinen yhteisö, jossa saman ikäiset henkilöt käyvät läpi samaa elämänvaihetta. Toisaalta osakunnat edustivat 1970-luvulla Helsingin yliopiston opiskelijoille todennäköisesti instituutiota ja vanhaa sosiaalista järjestystä, jota vastaan verkostosukupolven kapina tyypillisesti kohdistui. Lisäksi osakuntalaisuus perustui vanhaan isänmaalliseen ja maakunnalliseen yhteyteen, jotka olivat juuri niitä järjestäytymisen muotoja, joita vastaan verkostosukupolvi Häkkisen mukaan kääntyi.

Mahdollisten vertikaalisten suhteiden ESO:ssa voi käsittää suhteena osakunnan toimintaa valvovaan inspektoriin sekä osakunnan seniorijärjestykseen. Suhde vuoteen 1976 osakunnan inspektorina toimineeseen professori Yrjö Blomqvistiin oli pöytäkirja-aineiston mukaan etäinen ja kuraattori Krankin mukaan ehti käydä harvoin osakunnassa¹⁰². ESO:n senioriyhdistykseen pidettiin kuitenkin suhteita. Vuonna 1975 järjestettiin osakunnan hallituksen ja seniorien yhteinen keskustelutilaisuus, jossa pohdittiin ratkaisuja osakunnan ongelmiin. Tuolloin

¹⁰¹ Häkkinen 2014, 37–39; Häkkinen 2013, 49–51.

¹⁰² Krank 2005, 59.

muistiota kirjoittanut silloinen aktiiviosakuntalainen totesi, että taloustilannetta ei ollut mahdollista parantaa 60-luvun tyyliin kohunäytelmää tuottamalla, kuten seniorit olivat ehdottaneet.¹⁰³ Kuitenkin samana vuonna ESO sai senioreiden naisyhdistykseltä lainaa 15 000 markkaa.¹⁰⁴ Myöhemmin kuraattori Krank muisteli, että senioreilta saatu apu oli tärkeää.¹⁰⁵ Senioreilta saatiin siis taloudellista ja henkistä apua, joten vertikaalisia suhteita ei täysin hylätty 1970-luvulla.

Verkostosukupolvi hylkäsi yleisesti vanhempiensa arvot. Tähän arvoperinnön hylkäämiseen kuului myös Kolben mukaan osakuntien taidekokoelmien väheksyminen ja jopa tuhoaminen.¹⁰⁶ Näin kävi ilmeisesti myös ESO:lla: vasta 1980-luvun alussa havahduttiin siihen, että osakunnalla oli hallussaan muotokuvia, joiden kunto oli päässyt romahtamaan. Vuonna 1981 suunniteltiin muutaman yksittäisen muotokuvan kehystämistä ja seuraavana vuonna pidettiin erittäin tärkeänä, että Casa Academican kellarissa olevat muotokuvat restauroitaisiin.¹⁰⁷ Ilmeisesti historialliset, entisistä inspektoreista ja muista osakunnalle tärkeistä henkilöistä maalatut muotokuvat eivät koskaan löytäneet tietään Casa Academican osakuntatilojen seinille.

Verkostosukupolvelle tyypillisinä horisontaalisina liikkeinä voi pitää esimerkiksi rauhanliikettä ja poliittisten puolueiden nuorisjärjestöjä, joihin järjestäytyttiin ideologian mukaan. Tässä mielessäkin ESO:n 1970-luvun jäseniä voi pitää tyypillisinä verkostosukupolven edustajina: poliittisuus ja erilaisiin yhteisöihin liittyminen oli normaalia. Poliittisuus ei 1970-luvun alussa ollut kirosana. Vaikka kuraattorinvaalissa 1973 eräs osakuntalainen kampanjoi Markus Uomalan valitsemiseksi vedoten siihen, että Uomala oli puoluepoliittisesti sitoutumaton henkilö ja siten voisi johtaa osakuntaa politiikan ulkopuolelta,¹⁰⁸ tämä ei tuntunut olevan esolaisille riittävän vakuuttava puolustus, sillä kuraattoriksi valittiin Lea Krank, joka oli muun muassa noussut HYYn edustajistoon liberaalipuolueen listalta ja toimi myös vuonna 1973 HYYn hallituksessa.¹⁰⁹ Krank muisteli kokousta myöhemmin myrskyisänä ja kuvaili siihen liittyneen poliittisten intohimojen lisäksi käsitykset sukupolvirooleista sekä henkilökohtaisia ambitioita.¹¹⁰

¹⁰³ Liite, ESO:n hallituksen pöytäkirja, 1.9.1975. ESO: Cd:19, Kk.

¹⁰⁴ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 8.12.1975. ESO: Cd:19, Kk.

¹⁰⁵ Krank 2005, 54–55.

¹⁰⁶ Kolbe 1996, 497.

¹⁰⁷ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 24.3.1981. ESO: Cd:27, Kk; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 24.11.1982. ESO: Cd:27, Kk.

¹⁰⁸ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 29.1.1973. ESO: Ca:45, Kk.

¹⁰⁹ Kolbe 1996, 582 (liite).

¹¹⁰ Krank 2005, 50.

Loppuvuodesta 1973 ESO liittyi Helsingin yliopiston rauhankomitean jäseneksi ja osakunnalle valittiin komitean pyynnöstä rauhanvastaava.¹¹¹ Rauhantyö ei myöskään jäänyt ainoastaan komitean jäsenyyteen: vuonna 1975 rauhantyö sai oman kohtansa toimintasuunnitelmassa ja osakunnan jäseniä kehoitettiin osallistumaan esimerkiksi rauhanadressityöhön ja rauhanrahastokeräykseen.¹¹² Keväällä 1975 ESO myös päätti liittyä Tampereen yliopiston ylioppilaskunnan laatimaan hallinnonuudistusta edistäneeseen YYÄ-vetoomukseen. Osa esolaisista vastusti liittymistä, sillä ”vetoomuksen teksti sisälsi erään poliittisen opiskelijajärjestön terminologiaa”, mutta lopulta liittymistä puoltavia oli yli kaksinkertainen määrä sitä vastustaviin.¹¹³ Näistä esimerkeistä voi siis päätellä, että verkostosukupolvelle tyypilliset horisontaaliset liikkeet olivat myös esolaisille luonteva ja normaali järjestäytymisen muoto. Tästä kertoo myös se, että useat esolaiset toimivat osakunnan lisäksi myös ainejärjestöissä, poliittisissa järjestöissä sekä ylioppilaskunnassa.¹¹⁴ Osakuntatoiminnan lisäksi toimittiin siis myös poliittisessa opiskelijaliikkeessä, eivätkä nämä välttämättä sulkeneet toisiaan pois.

Ylipäätään on tulkittavissa, että esolaiset olivat vielä 1970-luvulla tyypillisiä verkostosukupolven edustajia. Aiemman sukupolven traditiot ja instituutiot menettivät merkitystään ja tilalle tuli horisontaalista yhteenkuuluvaisuutta. Myös ESO:n jäsenmäärän lasku ja ylipäätään osakuntatoiminnan suosion romahdus ovat selkeitä verkostosukupolven ilmiöitä: kun pakkojäsenyys osakunnissa lakkasi, verkostosukupolvi virtasi niistä ulos ja kanavoitui toisenlaisiin järjestöihin. Myös osakuntatoiminta muokkautui vahvasti verkostosukupolven näköiseksi: ESO:ssa kiinnostivat matalan kynnyksen bileet, eivätkä jäykät vuosijuhlaperinteet.

Hävisikö siis esolaisidentiteetti verkostosukupolven aikana? Ainakin on perusteltavissa, että perinteinen osakuntalaisuuteen perustunut ylioppilasidentiteetti hävisi yliopisto-opiskelijoiden keskuudesta. Perinteisiä juhlia ei järjestetty, mutta muistitietoaineiston mukaan niitä ei myöskään erityisesti kaivattu. Identiteettiä rakentavaa puhetta näkyi myös hyvin vähän, mutta tämä saattaa johtua myös aineiston laadusta.

1970-luvun käänne ja jäsenmäärän romahdus todennäköisesti aiheuttivat identiteettiin murroksen. Krankin mukaan 1970-luvun alun toimijat olivat ”suhteellisen pieni joukko uutta

¹¹¹ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 19.11.1973. ESO: Ca:45, Kk; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 29.11.1973. ESO: Cd:17, Kk.

¹¹² ESO:n hallituksen pöytäkirja, 20.1.1975. ESO: Cd:19, Kk.

¹¹³ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 17.3.1975. ESO: Ca:47, Kk.

¹¹⁴ Krank 2005, 56.

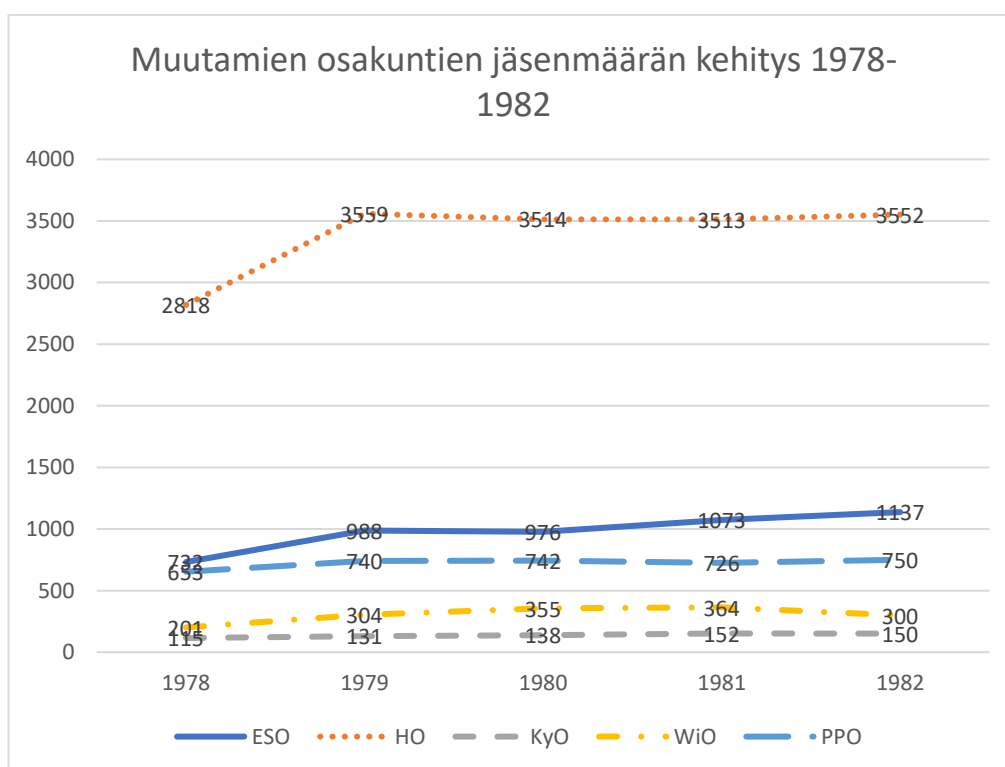
sukupolvea edustavia” ja kokemattomia virkailijoita.¹¹⁵ Tämä pieni joukko joutui käsittelemään massiivisia taloudellisia ongelmia ja vaikeita tilakysymyksiä, joten on selvää, että mahdollisuuksia pohtia yhteistä identiteettiä tai rakentaa yhteistä esolaista kokemusta oli hyvin huonosti. Tästä kertoo myös se, että kuten seuraavassa luvussa esitetään, ESO:ssa ryhdyttiin pohtimaan identiteettiä ja osakunnan tarkoitusta vasta sitten, kun toiminta oli riittävästi vilkastunut.

¹¹⁵ Krank 2005, 50.

3. Esolaisen identiteetin uudelleenrakentaminen 1976–1982

”Vuosi 1976 meni samaan tapaan kuin edellisetkin: pennejä ei satanut taivaasta, eikä taloudellinen tilanne muuttunut merkittävästi. Kuitenkin silloin aloimme vakiintua Casalle, pari vuosiluokkaa ylioppilaita oli jo tullut sinne fukseina. Tuntui, että kiinnostus osakuntia kohtaan oli taas lisääntymässä, kun virkoihin löytyi ihmisiä.”

Ylläolevassa lainauksessa kuraattori Lea Krank muistelee viimeistä kuraattorivuottaan eräänlaisena murroskohtana.¹¹⁶ Myös aineistosta kävi ilmi sama murros: vuonna 1976 ESO:lla julkaistiin ensimmäisen kerran oma lehti sitten 1960-luvun ja ylipäätään toiminta osoitti vilkastumisen merkkejä. Osakuntatoiminnan vilkastuminen näkyi virkailijoiden ja tapahtumien määrän kasvuna, sekä vanhojen traditioiden elvyttämisenä.

Kuva 2. Osakuntien jäsenmäärät kääntyivät nousuun 1978-1982 välillä. Kasvukehitys oli kuitenkin hidasta ja vuoden 1982 jäsenmäärä on kaikissa osakunnissa pienempi, kuin se oli vuonna 1976. Hämäläis-Osakunta vakiinnutti asemaansa ehdottomasti suurimpana osakuntana.¹¹⁷

¹¹⁶ Krank 2005, 58.

¹¹⁷ Osakuntien yhteisvaltuuskunnan paperit vuosilta 1978–1982. Osakuntien yhteisvaltuuskunnan arkisto, Uusi ylioppilastalo.

ESO:n jäsenkehitys vaihtui tällä ajanjaksolla romahduksesta varovaiseen kasvuun. Vuonna 1976 jäseniä oli 1218 ja aallonpohjavuonna 1978 ainoastaan 732. Tämän jälkeen jäsenmäärä kuitenkin lisääntyi tasaista tahtia ja vuonna 1982 oltiin jo 1137 jäsenessä. Kasvu ei kuitenkaan ollut nopeaa, eikä ESO:lla ollut mitään mahdollisuuksia palauttaa jäsenmääräänsä vuoden 1970 romahdusta edeltäneelle tasolle. Muissa osakunnissa kehitys oli samansuuntaista, mikä omalta osaltaan kertoo siitä, että toiminnan elpyminen oli yleinen ilmiö kaikissa osakunnissa. Hämmäläis-Osakunta vakiinnutti asemansa suurimpana osakuntana.

Aikalaisten tulkinnan mukaan osakuntatoiminnan vilkastuminen 1970-luvulla johtui siitä, että lähipolitiisoitunut HYY oli vieraantunut tavallisesta opiskelijasta ja epäpoliittiset osakunnat alkoivat jälleen kiinnostaa.¹¹⁸ Tätä tulkintaa tukee myös esimerkiksi Kortti, joka kirjoittaa *student as such* ajattelun palanneen Ylioppilaslehteen ja koko opiskelijayhteisöön.¹¹⁹ ESO:nkin toiminnan vilkastuminen näkyi Ylioppilaslehdessä 1970-luvun lopulla. Vuonna 1978 julkaistiin esolaisen Hannele Tieralan yleisönosastokirjoitus ”ESOssa ESKON HÄÄT”, jossa esiteltiin ESOssa henkiin herätettyä juhlatraditiota, josta kirjoitan tarkemmin seuraavassa alaluvussa.¹²⁰ Samana vuonna osakuntia käsiteltiin peräti pääkirjoitussivulla. Pääkirjoituksessa käsiteltiin kansleri Ernst Palmenin esittämää vaatimusta siitä, että Uusi ylioppilastalo palautettaisiin osakuntien käyttöön. Tekstissä ehdotukseen suhtauduttiin varovaisen positiivisesti, joskin osakuntalaitoksen tarpeellisuudesta vaadittiin myös selvitystä. Pääkirjoitus kuitenkin kertoo ilmapiirin muuttumisesta automaattisesta osakuntavastaisuudesta hyväksyntään.¹²¹

Yleisesti Ylioppilaslehdessä osakuntiin tunnuttiin suhtautuvan lähinnä välinpitämättömästi. Varsinaisesti negatiivisia tekstejä ei juuri julkaistu ja osakuntien omat mainokset julkaistiin asiallisesti, mutta kaikki osakuntia kuvailevat artikkelit tulivat joko osakunnilta itseltään tai tietyltä toimittajalta, Juha P. Partaselta. Tyypillinen esimerkki osakuntaa käsitelleestä tekstistä oli vuonna 1977 abi-info-liitteessä julkaistu artikkeli ”Osakunnissa monipuolista opiskelijaelämää”. Teksti kertoi, että osakunnissa ”tapaa eri aineiden opiskelijoita ja mitä moninaisimpien asioiden harrastajia ja siksi osakuntalaitos tarjoaakin monipuolisimmat harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet.” Osakuntien tärkeimmiksi toimintamuodoiksi merkittiin osakuntatilat, kerho- ja harrastustoiminta sekä maakuntatoiminta. Osakuntalaisista myös puhuttiin nimenomaan opiskelijoina, eikä perinteiseen tyyliin ylioppilaina. Tämä voi olla

¹¹⁸ Partanen, Juha P.: Velkainen ESO on kulttuuriosakunta. Ylioppilaslehti 7/1979.

¹¹⁹ Kortti 2012, 358.

¹²⁰ Tierala, Hannele: ESOssa ESKON HÄÄT. Ylioppilaslehti 12/1978.

¹²¹ Uusi ylioppilastalo osakunnille. Pääkirjoitus, Ylioppilaslehti 24/1978.

joko tietoinen, yleistä ilmapiiriä myötäilevä valinta tai osoitus siitä, että perinteinen puhetapa oli vähentynyt osakunnissakin.¹²²

Tekstistä paistoi läpi vahvasti se, että osakunnat yrittivät rajata itselleen tarkan toiminta-alueen poliittisen opiskelijatoiminnan ulkopuolelta. Tätä tukee myös Hämläis-Osakunnan kuraattorin Juhani Merimaan haastattelu Ylioppilaslehdessä, jossa hän totesi, että 1970-luvun lopussa osakuntien ja HYY:n työnjako oli selkiytynyt, kun osakunnille on jäänyt hoidettavakseen harrastustoiminta.¹²³ Näin sekä perusteltiin osakuntalaitoksen olemassaolon tärkeyttä, mutta toisaalta oletettavasti pystyttiin ”poissa jaloista”: HYYn poliittisilla järjestöillä ei ollut syytä ennestään heikentää osakuntien asemaa, sillä osakunnat korostivat toimivansa täysin eri tontilla. Osakuntatoiminta esitettiin harmittomana vapaa-ajanviettona, joka ei haitannut poliittista toimintaa tai vienyt siltä arvoa.

Vuonna 1979 osakunnista julkaistiin Juha P. Partasen kolmiosainen juttusarja, jonka teemana oli ”kuolevatko osakunnat”. Sarjassa käsiteltiin kolmea hyvin erilaisessa asemassa ollutta osakuntaa: politisoitunutta ja vaurasta Hämläis-Osakuntaa, velkaantunutta ja kulttuuri-osakuntana itseään mainostavaa ESO:a sekä pientä ja sisäänpäin lämpiävää Varsinaissuomalaista osakuntaa.¹²⁴ Tämän lisäksi ESO:a koskien julkaistiin artikkeli Eskon häistä – edelliseen vuoteen verrattuna kyseessä oli nyt Ylioppilaslehden toimittajan kirjoittama varsinainen artikkeli, ei yleisönosastossa julkaistu esolaisen oma teksti.¹²⁵

1970-luvun lopun retoriikassa osakunnat ja niiden joukossa ESO esitettiin vaihtoehtona muulle opiskelijatoiminnalle. Usein vaihtoehtoon yhdistyi myös monipuolisuuden ja suvaitsevaisuuden retoriikka: osakuntien jäsenistö oli ”valikoimaton”¹²⁶, niissä tapasi ”eri aineiden opiskelijoita ja mitä moniaisimpien asioiden harrastajia”¹²⁷ ja ”eri aloilta ja eri poliittisista piireistä olevia ihmisiä”¹²⁸. Myös ESOon houkuteltiin väkeä toteamalla, että ylittämällä perinteiset puolue-, tiedekunta- ja vuosikurssirajat ”osakunta tarjoaa opiskelijamaailman laajimmat vaihtoehdot”¹²⁹

¹²² Osakunnissa monipuolista opiskelijaelämää. Ylioppilaslehti 11/1977.

¹²³ Partanen, Juha P.: Osakuntien suurin ja vaurain – Omassa talossa sen salaisuus. Ylioppilaslehti 6/1979.

¹²⁴ Partanen, Juha P.: Osakuntien suurin ja vaurain – Omassa talossa sen salaisuus. Ylioppilaslehti 6/1979; Partanen, Juha P.: Velkainen ESO on kulttuuri-osakunta. Ylioppilaslehti 7/1979; Partanen, Juha P. VSO – pieni ja sisäänpäinlämpiävä. Ylioppilaslehti 8/1979.

¹²⁵ Esko avioon ESOssa. Ylioppilaslehti 11/1979.

¹²⁶ Abi-info-liite. Ylioppilaslehti 13/1975.

¹²⁷ Osakunnissa monipuolista opiskelijaelämää. Ylioppilaslehti 11/1977.

¹²⁸ Partanen, Juha P.: Osakunnat eivät ole kuoleva instituutio. Ylioppilaslehti 6/1979.

¹²⁹ Tierala, Hannele: Pääkirjoitus. Eteläsuomalainen 1/1978.

ja että ”osakunta on monipuolisempi [kuin ainejärjestö]”¹³⁰. Osakunnissa hyvää oli siis se, mikä niiden jäsenissä ei ollut yhtenäistä, eikä traditionaalisesti yhdistävä maakuntatausta. Tämäkin tuntuu toisaalta olevan osa osakuntien ja erityisesti poliittisten puolueiden työnjaon selkiyttämistä: HYYssä toimittiin poliittisissa puolueissa, osakunnat tarjosivat seuraa näiden rajojen yli. Tämä saattoi myös olla keino houkuttaa politiikasta kiinnostumattomia yliopisto-opiskelijoita toimintaan: osakuntaan tuleva ei tarvinnut aatetta.

1970-luvun loppu ja 1980-luvun alku olivat Eteläsuomalaisessa osakunnassa identiteetin uudelleenrakentamista. Tässä luvussa erittelen vuosikymmenen vaihteen identiteettiä ja sen tietoista rakentamista viidessä alaluvussa. Ensimmäisessä käsittelen ESO:n itselleen ottamaa asemaa kulttuuriosakuntana. Toisessa kuvaan traditioita, joita ryhdyttiin tietoisesti keksimään uudelleen ja joilla tietoisesti rakennettiin yhdistävää identiteettiä. Tämän jälkeen käsittelen sitä, miten identiteettiä rakennettiin myös historiapolitiikan keinoin. Neljännessä alaluvussa käsittelen 1980-luvun alkua leimannutta keskustelua osakunnan tarkoituksesta ja identiteetistä. Esolaisuuden pohtiminen oli vuosikymmenen vaihteessa tietoista ja tärkeää: identiteettiä rakennettiin sekä suhteessa toisiin opiskelijoihin, että edeltäviin ESO-sukupolviin. Merkittävä aktiivisuuden nousun osoitus ja identiteetin kannalta mielenkiintoinen tapahtuma oli Mika Waltarin patsashanke, joka toteutettiin 1980-luvun ensimmäisinä vuosina ja jota käsittelen viimeisessä alaluvussa.

3.1 Kulttuuriosakunta

Kuten yllä on esitetty, 1970-luvun loppuun tultaessa osakunnat olivat rakentaneet työnjaon HYY:n kanssa: osakunnat keskittyivät tarjoamaan yliopisto-opiskelijoille vapaa-ajantoimintaa. ESO:n tarjoama vapaa-ajantoiminta, kerhot ja illanvietot, keskittyivät vahvasti kulttuurin ympärille ja Ylioppilaslehden artikkelissa ESO tituleerasi itseään ”kulttuuriosakunnaksi.” Jo vuonna 1974 ilmestyneessä tiedotuslehtisessä esiteltiin erityisesti kulttuuritoimikunnan ja kuoron tapahtumia, jotka muodostivat ison osan kaikesta ESO:n aktiviteetista¹³¹. Kulttuurilla oli merkittävä paikka myös ESO:n 1970-luvun lopulla julkaisemissa lehdissä: seuraavassa alaluvussa esiteltävät Lokki ja Eteläsuomalainen painottivat aiheissaan vahvasti kulttuuria, lähinnä kirjallisuutta.

¹³⁰ Helminen, Martti: Kuraattorin tervehdys. Eteläsuomalainen 1/1978.

¹³¹ Eteläsuomalainen, 1/1974.

Miksi ESO identifioitui erityisesti kulttuuriin? Ylioppilaslehden artikkelissa vuonna 1979 todettiin, että ”toiminta rajoittuu paljolti teatteri- ja kuvataidekerhoihin sekä osakunnan laulajiin”, eikä ESO tarjonnut muiden osakuntien kaltaisia sosiaalisia palveluita.¹³² On perusteltua olettaa, että kulttuuritoimintaan keskittyminen liittyy yleiseen osakuntien ja HYY:n välillä kehittyneeseen työnjakoon ja ESO:n tapauksessa erityisesti vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen. Lisäksi kulttuurisuus tuntuu olleen ESO:ssa merkittävässä asemassa pidetty arvo, jota korostettiin sen omissa julkaisuissa.

Työnjako HYYn ja osakuntien välillä tuntui 1970-luvun lopulla kehittyneen karkeasti siten, että osakunnat vastasivat yliopisto-opiskelijoiden vapaa-ajan tarpeista ja HYY vastasi opiskelijoiden yhteiskunnallisesta ja poliittisesta toiminnasta sekä tarjosi opiskelijoille sosiaalisia palveluita. Valta oli kuitenkin tiukasti poliittisten järjestöjen käsissä: HYY päätti toiminta-avustusten jaosta ja osakunnille myönnettiin tukea ensimmäisen kerran vasta vuonna 1979¹³³. Ei siis ole perusteetonta olettaa, että osakuntien tavoitteena oli pysyä hyvissä väleissä HYYn kanssa, jotta toiminnan jatkuminen oli mahdollista. Erityisesti tämä kosketti ESO:n kaltaisia köyhiä osakuntia, joilla ei ollut merkittävää sosiaalista toimintaa, kuten asuntoloita tai ruokaloita. Kulttuuritoiminta oli riittävän vaaratonta ja selvästi erilaista, kuin poliittisten opiskelijajärjestöjen toiminta, mutta toisaalta se oli samalla älyllistä ja sen merkityksellisyys oli helppoa perustella. Vuonna 1979 Ylioppilaslehdessä osakuntien yhteisvaltuuskunnan puheenjohtaja kirjoitti, että osakuntia pidetään aikansa eläeinä ja koetaan, että niiden ”toiminta on pelkästään juhlimista.”¹³⁴ Kulttuuritoiminnan korostaminen siis oli myös tämän maineen vastustamista: ESO tarjosi älyllisesti kehittävästä tekemistä, joka ei kuitenkaan ollut ristiriidassa HYYn poliittisten järjestöjen kanssa syntyneen työnjaon kanssa.

Toisaalta myös ESO:n taloudellinen tilanne vaikutti varmasti kulttuuritoiminnan suosioon. Esimerkiksi kirjallisuus-, tanssi- tai kuvataidekerhon pitäminen ei vaadi suuria resursseja, lähinnä aiheesta innostuneen ohjaajan. Heikossa taloudellisessa tilanteessa ja aktiivien määrän ollessa pieni, pienimuotoisen kulttuurikerhotoiminnan järjestäminen oli todennäköisesti helppo tapa organisoida toimintaa. Kiinnostuneet tekivät oman toimintansa ja osakunta tarjosi sen mitä pystyi, eli tilat kerhon käyttöön. Tätä tukee myös se, että 1980-luvulla taloudellisen tilanteen parannuttua merkittävästi toiminta monipuolistui, eikä kulttuuri ollut enää toiminnan keskiössä.

¹³² Partanen, Juha P.: Velkainen ESO on kulttuuriosakunta. Ylioppilaslehti 7/1979.

¹³³ Tierala, Hannele: Pääkirjoitus. Eteläsuomalainen 1/1979.

¹³⁴ Jacobsson, Ulla: Osakunta auttaa. Ylioppilaslehti 11/1979.

Kulttuuriosakunnan voi siis katsoa syntyneen taloudellisten resurssien ja ympäröivän ilmapiirin painostuksesta. Lisäksi kulttuurisuutta on aina pidetty osana ESOa: erityisesti tämä näkyy siinä, miten 1970-luvun lopulla lehtitoiminnan käynnistyttyä uudelleen korostettiin sitä, että ESON äänenkannattaja Eteläsuomalainen oli ennen merkittävä kulttuurijulkaisu. Kulttuuritoiminnan korostaminen ja tuottaminen saattoivat siis olla myös yhdysside ESON aiempiin vuosikymmeniin, jolloin osakunta menestyi ja oli voimissaan.

Pienen aktiivijoukon piirissä ei myöskään voi sulkea pois sitä vaihtoehtoa, että 1970-luvun lopulla ESossa oli paljon yksittäisiä henkilöitä, jotka olivat innostuneet kulttuuriaiheista. Pienessä yhteisössä toiminta usein määräytyy yksilöiden kiinnostuksen mukaan, joten kulttuurisesti suuntautunut jäsenistö järjestää kulttuuritoimintaa itselleen. Kuitenkin kulttuuritoiminnasta kiinnostuneet ihmiset hakeutuivat nimenomaan ESoon – on siis vaikea sanoa, houkutteliko ESON kulttuuriosakunnan maine kulttuurista kiinnostuneita ihmisiä, vai sattuivatko kulttuurista kiinnostuneet muuten vain päätymään ESoon. Tälle tuskin on edes mielekästä yrittää löytää lopullista ratkaisua; on vain todettava, että jäsenistön kiinnostusten kohteiden merkitys toiminnassa on myös otettava huomioon.

3.2 Traditioiden uudelleenkeksiminen

Kuten johdannossa kirjoitetaan, Hobsbawmin hahmottelemassa keksittyjen traditioiden käsitteessä olennaista on se, että traditioilla on jokin tietty funktio ja että ne pyrkivät ylläpitämään tiettyjä arvoja ja normeja. Keksityt traditiot rakentavat myös yhteyttä yhteisön todelliseen tai kuviteltuun kunniakkaaseen menneisyyteen. ESossa traditioita ryhdyttiin keksimään uudelleen 1970-luvun lopulla. Traditioiden elvyttäminen ei ollut ainoastaan esolainen ilmiö: Klingen yliopistohistorian mukaan yliopistollisia traditioita alettiin arvostaa uudelleen 1970-luvun lopussa, mikä näkyi esimerkiksi promootioiden saamana suosiona. Klingen mukaan "ylioppilasvallankumouksen" aika päättyi vuoden 1978 tienoilla, jolloin radikaalisukupolvi siirtyi pois yliopistolta ja uusi sukupolvi tuli tilalle.¹³⁵

Suurin osa traditioista oli unohdettu tai hylätty 1960-luvun lopulla. ESossa esimerkiksi vuosijuhlissa luovuttiin frakkipakosta ja muutenkin juhlaa yritettiin "demokratisoida". Kehitys oli samankaltainen koko ylioppilaskunnassa: esitettiin esimerkiksi vaatimuksia ylioppilaslakista ja

¹³⁵ Klinge, Matti – Knapas, Rainer – Leikola, Anto – Strömberg, John: Helsingin yliopisto 1917–1990. Helsingin yliopisto, Otava, Helsinki, 1990, 681–684.

muista "etuoikeutetun eliitin" tunnuksista luopumisesta.¹³⁶ Osakunnissa 1970-luku oli traditioiden sivuuttamisen aikaa, mitä politisoituneessa ilmapiirissä pidettiin ainakin ulkopuolelta myönteisenä kehityksenä: Ylioppilaslehden pääkirjoituksessa 1978 kirjoitettiin, että osakunnissa "tarkoituksenmukaisimmat toimintamuodot on ymmärretty ja turhista, jäsenistöä vieraannuttavista juhlamenoista luovuttu."¹³⁷ Juhlamenoilla todennäköisesti viitattiin erityisesti vuosijuhliin, jotka frakkeineen, iltapukuineen ja akateemisine kunniamerkkeineen voi nähdä edustavan akateemisen tradition elitististä osaa. Traditioihin liittyvässä retoriikassa ne kulkivat käsi kädessä elitismin kanssa ja ne nähtiin vastakohtana demokratialle ja yhteisöllisyydelle: akateemiset traditiot ja niiden edustamat arvot hylättiin.

Tässä alaluvussa käsitellään 1970-luvun loppua ESOssa, jolloin toiminta alkoi lisääntyä ja ESOLle omaleimaisia traditioita ryhdyttiin elvyttämään. Näistä merkittävimmät ja selkeimmät esimerkit olivat Eskon häät -juhla ja oman lehden, Eteläsuomalaisen ilmestyminen. Molemmat tapahtuivat vuonna 1978, mikä viittaa siihen, etteivät ne olleet toisistaan irrallisia tapahtumia, vaan ESON menneisyyteen kuuluneita traditioita ryhdyttiin tietoisesti elvyttämään.

Ensimmäinen yritys traditioiden elvyttämiseen tapahtui kuitenkin jo vuonna 1976, jolloin ESOssa julkaistiin yhden kerran ilmestynyt lehti Lokki. Lokki oli hyvin tiedostettu ja leimallinen yritys palauttaa lehti-traditiota ESOon. Tämä todettiin myös sen pääkirjoituksessa: "Lokki on yritys herättää Eteläsuomalaisen perinnettä henkiin. Edes silmänräpäykseksi." Lokki myös nimitti itseään esolaisuuden elonmerkiksi.¹³⁸ Lokki ei siis ainoastaan ollut yritys saada lisää toimintaa ESOLle tai houkuttaa lisää jäseniä, kuten vuoden 1974 ainoa Eteläsuomalainen oli, vaan erittäin tiedostettu tradition uudelleen herättäminen.

Yhdessä Lokin teksteistä käsiteltiin ESON silloista nykytilaa. Siinä nimimerkki Joonatan arvioi, että osakuntaelämä on huoletonta ja hauskaa, mutta "yltiöopiskelijat ja puoluepukarit" eivät pääse siitä nauttimaan. Tekstin perään liitettiin toimituksen huomautus, jonka mukaan osakuntalaiset eivät ole niin elitistis-snobistisia kuin Joonatan antaa ymmärtää. Teksti on siis ilmeisesti osa laajempaa keskustelua osakunnasta ja osakuntalaisuudesta, joka jatkuikin Eteläsuomalaisissa vuosikymmenen vaihteen jälkeen.

¹³⁶ Kolbe 1996, 280, 304, 382–383.

¹³⁷ Pääkirjoitus. Ylioppilaslehti 24/1978.

¹³⁸ Pääkirjoitus. Lokki 1/1976.

Muut tekstit käsittelivät kulttuuria ja helsinkiläisyyttä. Lehdessä oli humoristinen kuvaus osakunnan kirjallisuuskerhon kokouksesta, eestiläisestä kirjailijasta Mati Untista, runouden kääntämisestä kieleltä toiselle, Helsingin kunnallispolitiikan vaikutuksista yliopistoon sekä Bertol Brechtin Helsinkiin sijoittuvasta kirjasta ”Pakolaiskeskusteluja”. Aihevalinnoissa ja ylipäätään lehden teossa näkyy Hobawmin keksittyjen traditioiden kunniakkaan menneisyyden tavoittelun ulottuvuus: Eteläsuomalaista muisteltiin pääkirjoituksessa ”ansiokkaana ja monipuolisesta kulttuuriannistaan tunnettuna”, joten luonnollisesti myös Lokissa korostettiin kulttuuriaiheita¹³⁹. Identiteetin kannalta kunniakkaaseen menneisyyteen vetoaminen on tärkeää, koska se myös legitimoii yhteisön nykyhetkeä ja sen nykyisiä jäseniä; ”meillä” on kunniakas menneisyys, siispä edessä voi olla yhtä kunniakas tulevaisuus! Lokki poikkeaa Hobsbawmin esittelemistä tyyppillisistä keksityistä traditioista kuitenkin siinä, että se on tradition käytössään hyvin avoin ja tiedostava – traditioiden merkitystä yhteisölle korostetaan ja pidetään itseisarvoisen tärkeänä.

Varsinainen Eteläsuomalainen-lehti ilmestyi ensimmäisen kerran 1960-luvun jälkeen vuonna 1978. Vuonna 1974 oli ilmestynyt Eteläsuomalaisen nimellä kulkenut tiedotuslehtinen, mutta kyseessä oli ESO:n toimintaa esittelevä yhdestä kulmasta nidottu lehtinen, ei varsinainen aikakausi- tai sanomalehti. Vuonna 1978 lehteä ilmestyi yksi kappale syksyllä, mutta seuraavana vuonna lehtiä tehtiin peräti kolme. Vuoden 1978 lehden ja ainakin ensimmäisen vuoden 1979 päätoimitti Hannele Tierala, joka toimi myös osakunnan toiminnanohjaajana 1978. Tämä kertoo paitsi osakunnan aktiivien vähäisestä määrästä, myös siitä, että osakunnan kaltaisessa yhteisössä yksittäisten ihmisten aktiivisuus ja toiminta ovat monelta osin ratkaisevassa asemassa.

Ensimmäisessä Eteläsuomalaisessa korostettiin Lokin tapaan yhteyttä menneeseen: etusivulla kerrottiin Eteläsuomalaisen olevan ”jäsenlehti, jolla on mittavat ja arvostetut perinteet”. Mittava ja arvostettu menneisyys siis sidottiin osaksi nykyisyyttä ja sillä ikään kuin korotettiin nykyisen Eteläsuomalaisen arvoa. Lehden artikkelit käsittelevät lähinnä yksinomaan osakuntaa ja osakuntalaisuutta: pääkirjoituksessa pohdittiin maakuntahenkeä osana osakuntaa, kuraattorin tervehdyksessä kehoitettiin osallistumaan aktiivisesti toimintaan ja lopussa oli lyhyt novellimainen teksti siitä, kuinka fuksi löysi paikkansa osakunnasta. Vuoden 1979 ensimmäinen lehti on hyvin samankaltainen, tekstien painopiste on vahvasti ESOssa ja ESO:n tapahtumissa.¹⁴⁰

¹³⁹ Pääkirjoitus. Lokki, 1/1976.

¹⁴⁰ Eteläsuomalainen, 1/1978; Eteläsuomalainen 1/1979.

Poikkeuksen muodostaa vuoden 1979 kolmas lehti, jossa myös päätoimittaja oli vaihtunut ja sivumäärä oli lisääntynyt aiemmasta kahdestatoista kahteenkymmeneen. Lehden pääkirjoitus käsitteli joulua ja uutta vuotta ja kritisoi Iranin islamilaisen valtion edustamaa valtiollista uskonnollisuutta. Pääkirjoitus oli siis täysin ESOsta ja yliopistosta erillinen: Eteläsuomalainen pyrki käsittelemään muitakin aiheita kuin vain suoraan osakuntalaisuutta. Lehden artikkelien joukossa käsiteltiin ESOa kahdessa artikkelissa, mutta näiden lisäksi lehdessä oli runoja, artikkeli kirjallisuudesta ja novellimainen kirjoitelma isänmaan merkityksestä. Lehti ei siis ollut vain ESON tiedotuslehti, jolla mainostettiin toimintaa, vaan se pyrki käsittelemään laajemmin kiinnostavia aihepiirejä. Tässä mielessä vuoden 1979 Eteläsuomalainen muistuttaa vuoden 1976 Lokkia: se ei ainoastaan puhunut ”mittavista ja arvostetuista perinteistä”, vaan pyrki aihevalinnoillaan nostamaan lehden kiinnostavuutta ja arvoa.¹⁴¹

Lehtitradition lisäksi ESOssa elvytettiin myös juhlatraditioita. Eskon häät -juhlaa vietettiin ensimmäistä kertaa kymmeneen vuoteen vuonna 1978. Juhlatraditio oli syntynyt 1940-luvun lopulla ja perustui Aleksis Kiven Nummisuutarit-näytelmään, jossa epäonninen Esko lähtee kosiomatkalle vain löytääkseen morsiamensa Kreetan hääpöydästä toisen miehen kanssa. Juhlaan kuului 1800-luvun uusmaalaisen talonpoikaiskulttuurin mukailu: kansallispukeihin pukeutuminen ja perinneruokien syöminen, Nummisuutarit-näytelmän esitys sekä perinnetanssien tanssiminen.¹⁴²

ESOn toiminnanohjaaja Hannele Tierala kirjoitti 1978 Eskon häiden jälkeen aiheesta Ylioppilaslehteen lyhyen yleisönosastokirjoituksen, jossa avasi juhlien luonnetta ja historiaa. Tieralan kirjoitus yhdisti juhlaperinteen elpymisen suoraan siihen, että ”ylioppilaskiihkoilun aika tuntuu menneen”. Juhlia ei ollut järjestetty 1960-luvun jälkeen hänen mukaansa ”ylioppilaselämän radikalisoitumisen” takia. Kiinnostavasti Eskon häät -juhla ei kuitenkaan ollut leimallisesti akateeminen tai elitistinen traditio, jotka erityisesti joutuivat radikalismien hampaisiin 1960-luvun lopussa. Päinvastoin ”savikuppeja, puulusikoita, lanttulaatikkaa ja läskisöosia” sisältävä juhla mukaili talonpoikaiskulttuuria. Ehkä tradition ei tarvinnut olla sisällöltään elitistinen saadakseen elitististä leimaa, vaan ylioppilastraditioihin liitettiin

¹⁴¹ Eteläsuomalainen, 3/1979.

¹⁴² Esko avioon ESOssa. Ylioppilaslehti 11/1979.

itseisarvoisesti elitismi, näin myös talonpoikaiset Eskon häät karsiutuivat muiden traditioiden mukana toiminnasta.¹⁴³

Vuonna 1979 toistamiseen järjestettyjä Eskon häitä käsiteltiin jälleen Ylioppilaslehdessä. Myös tässä artikkelissa juhlat yhdistettiin ”ajan merkkien vaihtumiseen”, ei tosin ilman varausta. Rinnastusta ”yhteiskunnallisen muuttoliikkeen” kääntymisen ja Eskon häiden viettämisen välillä pidettiin mielivaltaisena ja ilkkurisena, mutta sen myönnettiin kertovan ”kansallisten arvojen renesanssista [sic] opiskelijanuorison piirissä”.¹⁴⁴

Eskon häiden järjestämisessä ilmeni samaa tiedostamista kuin Lokki-lehdessäkin. Tradition katkeaminen ja sen uudelleen elvyttäminen olivat merkittävät osat juhlien järjestämisestä: kyseessä ei ollut pelkästään hauskojen juhlien järjestäminen, vaan nimenomaan esolaisten juhlien järjestäminen. Kuten Lokissa, myös Eskon häissä oikeutusta traditiolle haettiin menneisyydestä. Juhla näyttäytyi unohdettuna esolaisuuden ulottuvuutena, joka nyt herätettiin jälleen henkiin.

Toisaalta juhlan järjestäminen epäilemättä oli osoitus myös toiminnan aktivoitumisesta, mikä myös tiedostettiin Tieralan tekstissä: ”osakunnista löytyy nyt aktiviteettiä”. Kirjoitus ylipäättään oli mainostusta osakunnille ja ajalle tyypilliseen tapaan siinä korostettiin osakuntia yhteisinä, jossa tavattiin tuttuja yli tiedekunta- ja mielipiderajojen. Traditio toimi tekstissä houkuttimena: siinä esitettiin, mikä ESO:ssa on omalaatuista ja hauskaa ja lopuksi kerrottiin, miksi osakuntatoiminnasta ylipäättään kannatti kiinnostua. Lisäksi tekstin lopussa huomautettiin, että taloudellinen tuki HYYltä mahdollistaisi toiminnan laajentamisen. Aktivoitunut toiminta ja omaleimaiset traditiot ovat siis myös perustelu sille, että ESO ansaitsisi taloudellista tukea toiminnalleen.¹⁴⁵

Eskon häät on mielenkiintoinen traditio myös siitä näkökulmasta, millaisia arvoja ja normeja se pyrki välittämään. Kuten jo mainittua, Eskon häät sai innoituksensa 1800-luvun lopun uusmaalaisesta talonpoikaiskulttuurista ja Aleksis Kivestä. Juhlan välittämiksi arvoiksi voi siis perustellusti nostaa ainakin kulttuurisuuden Aleksis Kiven tuotannon kautta sekä kansallis- tai suomalaismielisyyden, mikä mainitaan myös vuoden 1979 Ylioppilaslehden artikkelissa. Vaikka juhlaperinteeseen kuuluu ilkkurisuus ja humoristisuus, se ei varsinaisesti näyttäydy juhlan

¹⁴³ Tierala, Hannele: ESOssa ESKON HÄÄT. Ylioppilaslehti 12/1978.

¹⁴⁴ Esko avioon ESOssa. Ylioppilaslehti 11/1979.

¹⁴⁵ Tierala, Hannele: ESOssa ESKON HÄÄT. Ylioppilaslehti 12/1978.

aiheen pilkkaamisena tai ironiana. Suomalaisuus näyttäytyy juhlassa leikkimielisenä ja selvästi positiivisena elementtinä. Toisaalta kuten mainittua, Eskon häihin ei ainakaan sisällöllisesti liittynyt elitismiä tai akateemisuutta. Juhlan välittämät arvot eivät siis sitoneet esolaisia osaksi parjattua eliittiä, mutta toisaalta tarjosivat ”kevennettyä” ja epäpoliittista kansallismielisyyttä.

Vanhojen traditioiden uudelleenkeksimisen lisäksi 1970-luvun lopulla keksittiin myös täysin uusia traditioita. Yksi näistä oli Aleksis Kiven patsaan pesu, joka järjestettiin ensimmäisen kerran toukokuussa 1979. Pesua suunniteltiin ”tempauksena”, jonka oli tarkoitus tuoda huomiota osakunnalle. Tempauksen tarkoitus oli hallituksen tiedotusvälineille lähettämän kirjeen mukaan osoittaa, että osakunnat eivät olleet kuolemassa ja että ESO eli voimakkaasti ”tätä päivää” kuitenkin ”unohtamatta eilisen perinteitä”. Tästä syystä patsaanpesutempauksen kohteeksi valikoitui Aleksis Kivi, jota tituleerattiin kirjeessä Uudenmaan suurimmaksi pojaksi ja johon osakunnalla oli yhteys jo vuosijuhlapäivän ajankohdan ja Eskon häiden kautta. Tempauksen tarkoituksena oli myös lisätä esolaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kirjeessä myös vedottiin suurempaan auktoriteettiin: ”Olemme täysin samaa mieltä yliopiston kansleri Palménin (ESO:n kunniajäsen) kanssa siitä, että osakunta-aate on nyt juuri nostamassa päätään.”¹⁴⁶

Patsaanpesuun liittyy monia keksityn tradition piirteitä. Ensinnäkin, tempaus oli täysin tietoinen yritys nimenomaan kohottaa yhteishenkeä ja luoda identiteettiä. Toisekseen, tempauksella korostettiin ESO:n yhteyttä sekä maakuntaan että Aleksis Kiveen. Aleksis Kivi itsessään on keksitty esolainen traditio: kansalliskirjailijan syntymäpäivä oli valittu osakunnan vuosijuhlan päiväksi ja Eskon häät keksittiin Nummisuutarien pohjalta. Kolmanneksi, traditio muuttui nopeasti yleisesti hyväksytyksi perinteeksi. Jo seuraavana vuonna toimintakertomuksessa todettiin, että Aleksis Kiven patsaan pesu suoritettiin ”perinteisesti” Ruusun päivänä¹⁴⁷ ja perinteisestä tavasta pestä patsas puhuttiin myös vuonna 1982¹⁴⁸. Toisaalta tämä kertoo myös siitä, miten nopeasti asiat muuttuvat osakunnan kaltaisessa yhteisössä ”perinteeksi”.

Eskon häissä ja Aleksis Kiven patsaan pesussa yhdistyy erityisesti esolaisen tradition maakuntalainen, uusmaalainen ulottuvuus. Eskon häissä opeteltiin maakunnan historiallista tapakulttuuria ja Aleksis Kiveä korostettiin Uudenmaan suurimpana poikana, ei kansalliskirjailijana. Maakuntayhteys löydettiin siis jälleen ja otettiin osaksi ESO:a ja esolaisuutta.

¹⁴⁶ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 2.5.1979. ESO: Cd:25, Kk.

¹⁴⁷ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 21.12.1980. ESO: Cd:26, Kk.

¹⁴⁸ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 28.4.1982. ESO: Cd:26, Kk.

Traditioiden elvyttäminen ei ollut kuitenkaan itsestään selvää. 1980 julkaistussa, 75-vuotiaasta ESO:a juhlivassa Eteläsuomalaisen juhlaulkaisussa julkaisun toinen toimittaja Laura Kolbe kritisoi traditioiden säilyttämistä itsetarkoituksena. Tämä on kiinnostavaa, sillä nimenomaan traditioiden herättäminen oli merkittävä osa 1970-luvun loppua ja esimerkiksi nimenomaan 75-vuotisjuhlaulkaisun voi nähdä suorana avauksena kohti ESO:n traditioita. "Ilmiönä osakunta on kuolematon", Kolbe kirjoitti tuolloin, mutta kuolemattomuus vaati hänen mukaansa ideologian uudistamista ja sen mukauttamista uuden vuosikymmenen, 1980-luvun vaatimuksiin. Traditioista ei saanut tulla itsetarkoitusta, "viimeistä kaislaa, johon osakuntalainen kouristuksenomaisesti tarrautuu." Perinteillä oli Kolben mukaan merkitys sidoksena menneisyyteen, mutta ne tuli uudistaa ja välittää nykyisyyden kautta. Hän kehotti tekstissä osakuntaa uudistumaan ja pyrkimään eroon konservatiivisesta maineestaan ottamalla esimerkiksi aine- ja tiedekuntajärjestöistä: "Osakuntien on toimittava opiskelijoiden etujärjestönä, kuitenkin ilman politisoitumisen lisäväriä, opiskelijan ehdoilla." Kolbe kirjoitti, että "nykyinen ESO" ei ole kyennyt vastaamaan nyky maailman haasteisiin, vaan takertunut usein liikaa menneeseen. Kolbe kirjoitti kuitenkin aivan loppuksi, että osakuntatoiminta on elpymään päin ja että "merkit ovat hyvät lihavien vuosien alkamiselle". 1980-luvun alussa traditiot näyttäytyivät tunkkaisena, jonain itsensä vuoksi ylläpidettävänä, sisällöttömänä toimintana, joka ei vedonnut silloisiin yliopisto-opiskelijoihin.¹⁴⁹ Oman historian ja traditioiden kritiikillä rakennettiin silloisen nykyhetken identiteettiä: Kolbe korosti, kuinka nykyinen ESO halusi uudistua ja irrottautua konservatiivisesta menneisyydestään.

Kolben traditioihin kriittisesti suhtautuva kirjoitus oli osoitus siitä, että traditioiden inho oli edelleen voimakasta, eikä vanhojen traditioiden palauttaminen osaksi osakunnan toiminta ollut itsestään selvää tai kaikkien kannustamaa. Kolben kirjoituksessa vakuutellaan kriitikoille, että traditioita ei otettaisi itsestäänselvyytenä, vaan niihin suhtauduttiin realistisesti. Traditioita ei elvytetäisi epätarkoituksenmukaisesti, vaan ne vastaisivat modernin osakunnan ja yliopisto-opiskelijan tarpeita ja kiinnostuksenkohteita.

1980-luvun myötä traditiot kuitenkin asettuivat vakaammalle pohjalle kuin 1970-luvun viimeisinä vuosina. Esittelemistäni traditioista Eteläsuomalainen vakiintui nopeasti osaksi ESO:a, joskaan vielä 1980 ei ilmestynyt varsinaisia lehtiä, ainoastaan esitelty ESO:n 75-vuotisjuhlaksi tehty juhlaulkaisu ja 1981 ensimmäinen lehti ilmestyi vasta syksyllä. Eteläsuomalaisen

¹⁴⁹ Kolbe, Laura: Lopuksi... Julkaisussa Timonen, Jukka-Pekka & Kolbe, Laura: Eteläsuomalainen. Eteläsuomalaisen osakunnan 75-vuotisjuhlaulkaisu. Helsingin liikekirjapaino, 1980.

myöhäinen ilmestyminen laitettiin rahatilanteen syyksi, sillä ennen syksyä 1981 Casa Academican velat rajoittivat ESO:n toimintaa ja estivät muun muassa säännöllisen julkaisutoiminnan¹⁵⁰. Muuten 1980-luvulla lehti ilmestyi säännöllisesti kolmesta viiteen kertaan vuodessa. Lisäksi Eskon häät järjestettiin säännöllisesti vuosittain.

Vakiintumisesta huolimatta 1980-luvun alussa traditioilla oli sama hyvin tiedostettu ulottuvuus kuin 1970-luvun viimeisinä vuosina. Syksyllä 1981 fukseille suunnatussa Eteläsuomalaisen artikkelissa kirjoitettiin, että osakuntaelämään kuuluvat perinteet, mutta että perinne ei ollut ”pölyisten kirjojen penkomista ja aivastuttavan kuivaa sekoilua, vaan se antaa osakuntaelämälle sisältöä ja syvyyttä”.¹⁵¹ Vuonna 1983 Eskon häistä kirjoitetussa mainoksessa korostettiin myös tradition merkitystä: Eskon häät tekivät osakunnan nimikkokirjailijan Aleksis Kiven tuotantoa tutuksi, minkä lisäksi ”välitty uusmaalainen kansanperinne elävänä tämän päivän ylioppilaille esim. hääruokien ja tanhujen kautta.” Lisäksi juhlaa mainostettiin piristävänä henkireikäne kevään keskellä.¹⁵² Samana vuonna vuosijuhlia mainostettiin sillä, että niissä ”juhlaväki kokee elävänä ylioppilastradition voiman”.¹⁵³

1980-luvun alussa traditioista oli siis tullut jälleen merkittävä osa ESO:n toimintaa, mutta niiden olemassaolo piti edelleen perustella, eikä niitä hyväksytty täysin itsestään selvästi hyvinä asioina. Eskon häiden ja vuosijuhlien olennainen osa oli, että traditio välittyi niistä ”elävänä” ja fukseille korostettiin, että perinteet eivät olleet menneisyyden kaivelua. Traditioilla ja perinteillä saattoi edelleen olla negatiivinen ja konservatiivinen kaiku, jota tietoisesti yritettiin saada houkuttelevamman kuuloiseksi. Lisäksi esimerkiksi Kolben vuoden 1980-teksti vaati edelleen traditioille perusteluja. Ylipäätään traditioihin kuitenkin sitouduttiin avoimesti: ne esitettiin osana ESO:a ja esolaisuutta.

3.3 ”Kadotettu aika” – Esolaisen identiteetin rakentaminen historiapolitiikalla

Erolan mukaan 1970-lukua ryhdyttiin 1980-luvun aikana pitämään osakunnissa kadotettuna aikana, johon suhtauduttiin halveksuen.¹⁵⁴ Tämä ”kadotettu aika” voidaan nähdä osana osakuntalaista historiapolitiikkaa: omaa identiteettiä rakennettiin suhteessa ”radikaaliin 60-lukuun” ja ”menetettyyn 70-lukuun”.

¹⁵⁰ Ahotupa, Kai: Pääkirjoitus. Eteläsuomalainen 1/1981.

¹⁵¹ Räsänen, Virpi: Menoa ja meininkiä. Eteläsuomalainen 1/1981.

¹⁵² Repo, Juha: Kenen Eskon häät? Eteläsuomalainen 1/1983.

¹⁵³ Juhlat. Eteläsuomalainen 3/1983.

¹⁵⁴ Erola 2004, 136.

Pilvi Torsti on kehittänyt historiapolitiikan tarkastelulle ja tutkimiselle kehikkoa, jossa keskitytään erityisesti historiapolitiikan käytön erilaisiin muotoihin ja motiiveihin. Olennaista historian poliittisessa käytössä on siihen sisältyvä intentio, eli halu saada tietyt henkilöt näkemään historia tietyssä valossa. ESO:ssa historiapolitiikka näkyi erityisesti historiajulkaisuissa ja niillä oli Torstia mukaillen ”sisäpoliittinen” motiivi: yhteisen identiteetin rakentaminen ja toisaalta erityisesti 1960-luvun lopussa muodostuneen osakuntalaisuuden esittäminen katkoksenä perinteessä.¹⁵⁵

Erityisen selvästi historiapolitiikkaa käytetään ESO:n 75-vuotisjuhla-julkaisussa vuodelta 1980. Tämä juhla-julkaisu on kokoelma pääasiassa Eteläsuomalaisessa julkaistuista artikkeleista ja muista kirjoitelmista, jotka esittelivät osakunnan historiaa. Julkaisu pyrki kertomaan osakunnan tarinan: se alkoi muistelolla Eteläsuomalaisen osakunnan eroamisesta Nylands Nationista ja jatkui kuvauksella vuoden 1907 vuosijuhlalta. Viimeinen julkaisun kirjoituksista oli vuodelta 1967: 1970-luvulta ei ollut yhtäkään tekstiä, edes viimeisiltä vuosilta, jolloin Eteläsuomalainen ilmestyi.

Edellisessä alaluvussa kuvattu traditioiden elvyttäminen ja tuominen takaisin osaksi ESO:n toimintaa 1970-luvun lopussa oli tietoista ja tarkoituksellista. Lisäksi niiden katoamiselle etsittiin syitä historiasta. Esimerkiksi jo mainitussa Eskon häitä koskevassa Ylioppilaslehden tekstissä Hannele Tierala kirjoitti, että ”1960-luvun osakuntaelämälle aiheuttamat tappiot alkavat korjautua”¹⁵⁶. Syynä traditioiden katoamiselle nähtiin nimenomaan 1960-luku ja radikalisoituminen, ei niinkään 1970-luvun opiskelijamaailman puoluepoliittisuus. Esitellyssä Eteläsuomalaisen juhlanumerossa Jukka-Pekka Timonen kirjoitti, että 1960-luvulla ylioppilaiden sosiaalinen itsetunto heräsi ja ”empaattisuus valui yli äyräidensä”, minkä takia Eteläsuomalaistakaan ei julkaistu useaan vuoteen¹⁵⁷. Saman julkaisun loppusanoissa myös Kolbe kuvaili ESO:n kuuluvan ”60-luvun lopun taloudellisesti tyhjiksi-imettyihin ylioppilasyhteisöihin”.¹⁵⁸ Tässä kontekstissa 1960-luvulla tunnutaan tarkoittavan sen

¹⁵⁵ Torsti, Pilvi: Historiapolitiikkaa tutkimaan – Historian poliittisen käytön typologian kehittäminen. Kasvatus & aika, 2/2008.

¹⁵⁶ Tierala, Hannele: ESOssa ESKON HÄÄT. Ylioppilaslehti 12/1978.

¹⁵⁷ Timonen, Jukka-Pekka: Alkusanat. Julkaisussa Timonen, Jukka-Pekka - Kolbe, Laura (toim.): Eteläsuomalainen. Eteläsuomalaisen osakunnan 75-vuotisjuhla-julkaisu. Helsingin liikekirjapaino OY, 1980.

¹⁵⁸ Kolbe, Laura: Lopuksi... Julkaisussa Timonen, Jukka-Pekka & Kolbe, Laura: Eteläsuomalainen. Eteläsuomalaisen osakunnan 75-vuotisjuhla-julkaisu. Helsingin liikekirjapaino, 1980.

loppupuolta, viimeisiä radikaaleja vuosia, jolloin ylioppilaskunnan ja osakuntien politisoituminen oli hyvässä vauhdissa.

Yleisesti osakuntalaisten historiantulkinta 1980-luvun alussa käsitti 1960-luvun osakunnan kannalta huonona ajanjaksona, jolloin ”empatia valui yli äyräiden” ja osakunta ”imettiin tyhjäksi”. Kiinnostavaa on se, että osakuntaelämän tappioiden aiheuttajana esitettiin nimenomaan 1960-lukulaisuus, ei suinkaan 1970-luvun alku, jolloin HYY lakkasi kantamasta osakuntien jäsenmaksua ja osakuntien, erityisesti ESO:n, jäsenmäärä romahti. Esimerkiksi vuonna 1979 haastateltu Osakuntien yhteisvaltuuston puheenjohtaja Ulla Jakobson (EPO) kertoi, että nimenomaan ”pakkojäsenyyden” poistaminen ja osakuntalaisuuden tuleminen käytännössä vapaaehtoiseksi on johtanut siihen, etteivät uudet opiskelijat ole löytäneet osakuntia.¹⁵⁹

Eron voi katsoa olevan siinä, että 1980-luvun alun kirjoittajat ymmärsivät 1960-luku nimenomaan osakuntien traditiot päättävänä ajanjaksona. 1970-luku taas osakuntien ongelmat olivat lähinnä taloudellisia, juuri jäsenmaksumäärien vähenemisen ja ESO:n tapauksessa Uuden ylioppilastalon halvoista osakuntatiloista pois joutumisen myötä. Traditioiden elvyttäminen oli siis 1960-lukulaisten hegemonian hylkäämistä ja palaamista radikalismia edeltäneisiin vuosiin. Siksi myös 60-lukulaisuus ja sen vaikutukset esitettiin kielteisenä asiana ja ikään kuin katkoksenä ESO:n historiassa.

ESOssa 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa hylättiin 1960-luvun myötä syntynyt poliittinen ja yhteiskunnallinen opiskelija ja palattiin traditioon ja ylioppilaaseen. Tästä kertoo myös vuoden 1978 Eteläsuomalaisen kuraattorin tervehdys: ”osallistamalla osakunnan toimintaan ylläpidämme samalla vanhaa akateemisen maailman kulttuuriperinnettä ja alkuperäisintä opiskelijoiden yhteenliittymää yliopiston yhteydessä.” Perinne ja traditionaalisuus liitettiin siis suoraan osaksi osakuntalaisuutta, mutta positiivisessa mielessä. Tätä varten tarvittiin myös historiapolitiikkaa: 1960-luvun loppu haluttiin tulkita katkoksenä ja 1980-luvun alun suunta paluuna ”alkuperäiseen” esolaisuuteen.

¹⁵⁹ Partanen, Juha P: Osakunnat eivät ole kuoleva instituutio. Ylioppilaslehti 6/1979.

3.4 Onko osakunnalla tarkoitusta?

Loppuvuodesta 1979 Casa Academican taloyhtiön tilanne oli käynyt taloudellisesti kestäättömäksi. Taloyhtiön velat olivat mittavat ja uhkana oli, että sen pitäisi ryhtyä nostamaan vuokraa myös ESO:lta, KSO:lta ja Hankenin ylioppilaskunnalta, jotka olivat tähän asti majailleet talossa ilmaiseksi. Tällöin ESO:n hallituksessa pohdittiin vaihtoehtoa, että sen omistamat osakkeet myytäisiin Hankenin ylioppilaskunnalle ja ESO hankkisi käyttöönsä tilat jostain muualta, esimerkiksi Uudelta Ylioppilastalolta. Ideaan ei kuitenkaan suhtauduttu yksiselitteisen positiivisesti ja esitettiin jopa toiveita, että mahdollisen muuton jälkeen olisi mahdollista palata takaisin "Casalle", kun rahatilanne oli parantunut.¹⁶⁰ Seuraavan kevään aikana päätäntävalta osakkeiden myynnistä tunnuttiin siirtävän osakunnan hallitukselta sen rahoja hallinnoivan Eteläsuomalaisten ylioppilaiden säätiön hallitukselle, joskin toiminnanohjaaja Jaana Kivistön pyynnöstä korostettiin säätiön hallitukselle nykyisten toimitilojen hyviä puolia.¹⁶¹ Osakkeet kuitenkin lopulta myytiin ja ESO sai joulukuussa 1980 tiedon, että HYY myöntäisi sille toimitilat Uudelta ylioppilastalolta.¹⁶²

Uudelta ylioppilastalolta myönnettyt olivat kahta kerrosta ylempänä kuin ne, joista ESO oli 1970-luvun alussa irtisanottu. Uudet tilat olivat jääneet osittain tyhjäksi Kansallisilta ylioppilailta, joka kuitenkin toimi osassa samaa huoneistoa vuoteen 1983 saakka. Tätä Kolbe pitää HYY-historiassaan "uuden ajan merkinä", sillä osakunnalle myönnettiin poliittiselle järjestölle kuulunutta tilaa¹⁶³. Myöhemmissä muisteluissa muutto onkin koettu "paluiksi kotiin"¹⁶⁴, mutta Eteläsuomalaisessa julkaistujen artikkelien mukaan muuttotunnelmat olivat ristiriitaiset. Syksyllä 1981 julkaistussa numerossa kuraattori Matti J. Kuusi totesi, että muutto Uudelle oli välttämätön, sillä Casa Academican osuuden pitäminen oli taloudellisesti mahdotonta. Osuudesta ja samalla veloista luopuminen oli ainoa vaihtoehto, jotta osakunnan toimintaa voitiin ylläpitää. Kuraattorin mukaan paluu uudelle on "pelastus" ja eikä ikävöinnille ollut sijaa: "paluuta Casalle ei ole."¹⁶⁵ Muutto siis esitettiin, ja todennäköisesti koettiin, taloudellisena välttämättömyytenä, ei riemukkaana paluuna vanhaan kotiin. Tätä tukee myös pöytäkirjoissa esiintynyt vastahakoisuus myydä Casa Academican osakkeita.

¹⁶⁰ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 19.12.1979. ESO: Cd:25, Kk.

¹⁶¹ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 19.5.1980. ESO: Cd:26, Kk.

¹⁶² ESO:n hallituksen pöytäkirja, 21.12.1980. ESO: Cd:26, Kk.

¹⁶³ Kolbe 1996, 530.

¹⁶⁴ Kolbe, Laura: Osakunta murrosvuosina: 1970-luku jälleen kerran; Krank, Lea: Yleispoliittiset vuodet ja Casa Academican vaikea aika. Molemmat julkaisussa Aalto, Sari (toim.): Uusimaa 6. Eteläsuomalainen osakunta 100 vuotta. Eteläsuomalainen osakunta, Tampereen yliopistopaino, 2005, 61, 78.

¹⁶⁵ Kuusi, Matti: Henkeä ja ainetta. Eteläsuomalainen 1/1981.

Klingen yliopistohistorian mukaan osakuntien paluu johtui paitsi tradition arvostuksen lisääntymisestä, myös siitä, että Uuden Ylioppilastalon rappukäytävä oli ollut hyvin kyseenalaisessa maineessa ja Ylioppilaskunta oli ollut huolestunut esimerkiksi huumekaupasta rapussa. Osakuntien paluu ja voimistuminen johtivat siihen, että rappu palautui yliopistopiskelijoiden käyttöön, mikä paransi Ylioppilastalon rapun tilannetta. Klingen mukaan Ylioppilastalon siistiytyminen ja siirtyminen takaisin opiskelijoille heijasti sekä yliopistollisen hengen muutosta, että "yleistä vaurastuvan "konsensus-Suomen" asenteellista ja taloudellista ilmasto".¹⁶⁶

Vaikka paluu Uudelle ylioppilastalolle voidaan nähdä merkittävänä murroskohtana ESO:n olemassaolossa, 1980-luvulla osakunnat kärsivät yhä politisoitumisen jälkiseurauksista ja saamastaan konservatiivisesta maineesta, kuten Kolbe kirjoittaa HYY-historiassaan.¹⁶⁷ 1980-luvun alun ESO:ssa ja erityisesti Eteläsuomalaisen palstoilla tämä näkyi kahtena keskusteluna: näistä ensimmäinen koski aktiivimäärän ja toiminnan lisäämistä ja toinen osakunnan tarkoitusta.

Aktiivien houkutteluun ja toiminnan monipuolistamiseen tähtäävä keskustelu oli erityisen yleistä heti Uudelle ylioppilastalolle muuton jälkeen. Vuonna 1981 niin kuraattori, toiminnanohjaaja kuin Eteläsuomalaisen päätoimittajakin esittivät huolensa siitä, ettei osakunnalla ollut riittävästi aktiiveja.¹⁶⁸ Vielä ensimmäisessä lehdessä vuonna 1982 päätoimittaja Ilmari Kontio totesi, että osakunnalle tarvittiin uusia aktiiveja, sillä tehtävää työtä olisi ja lisäksi aktiivien pieni määrä muodostaisi ilmapiirin kannalta huonoja sisäpiirejä.¹⁶⁹

Keskustelu aktiivien määrän kasvattamisesta oli suoraa jatkumoa 1970-luvun tavoitteelle estää jäsenkatoa: esimerkiksi vuoden 1974 lehtinen oli suunniteltu ainoastaan houkuttelemaan lisää jäseniä toimintaan ja vuonna 1979 nimimerkillä kirjoittava fuksi haaveili siitä, että aktiivien määrä lisääntyisi ja että esimerkillään saisi muitakin kirjoittamaan Eteläsuomalaiseen.¹⁷⁰

Toisin kuin aktiivien määrää koskeva keskustelu, toinen 1980-luvun alun tärkeä keskustelu, osakunnan tarkoitusta koskeva, oli uutta. 1970-luvun lopulla oli kirjoitettu siitä, miten toimintaa

¹⁶⁶ Klinge 1990, 685.

¹⁶⁷ Kolbe 1996, 536–537.

¹⁶⁸ Eteläsuomalainen 1/1981.

¹⁶⁹ Kontio, Ilmari: Pääkirjoitus. Eteläsuomalainen 1/1982.

¹⁷⁰ Eteläsuomalainen 1/1974; Nimimerkki "Fuxi": Osakuntatoiminta fuxin silmin. Eteläsuomalainen 2/1979.

voisi virkistää ja tämä keskustelu sivusi jonkin verran osakunnan tarkoitusta¹⁷¹, mutta silti sitoutuu vahvemmin aiempaan keskusteluun siitä, miten lisättäisiin toimintaa ja aktiiveja osakunnalla.

Vuoden 1981 aikana keskustelu kääntyi nimenomaan ESO:n tarkoitukseen, ei vain siihen, miten toiminta olisi mahdollisimman monipuolista ja mielekästä. Aloittajana toimi silloinen päätoimittaja Kai Ahotupa, jonka mukaan osakunnan toimintaa tulisi kehittää niin, että kyseessä ei olisi pelkkä viihtymisyhteisö, vaan että osakunta ottaisi kantaa yhteiskunnallisiin asioihin. Ahotupa kirjoitti: "Esitetty kritiikki osakuntamme toiminnan pinnallisuudesta on osunut kohdalleen." Kyse ei ollut siitä, ettei toimintaa olisi, vaan sen sisällöstä.¹⁷² Keskustelu kertoo erityisesti parantuneista toimintaedellytyksistä, minkä myös kuraattori Matti Kuusi totesi lehden seuraavassa numerossa¹⁷³. Keskustelu toiminnan tarkoituksesta ei olisi voinut syntyä, ellei toiminta olisi ollut suhteellisen säännöllistä ja aktiivista. Muutos keskustelussa on merkittävä myös siksi, että 1970-luvun lopulla osakuntien olemassaolon perustelu oli niiden asema vapaa-ajanviettoyhteisönä, joka ei uhannut poliittisten järjestöjen hegemoniaa HYYssä. Nyt tästä rakennetusta työnjaosta haluttiin luopua.

Tarkoituskeskustelu ei lopulta ollut kovin laaja, vaikka se esiintyi säännöllisesti Eteläsuomalaisessa 1980-luvun alussa. Keskustelussa oli näkyvillä kaksi diskurssia: ensimmäisessä diskurssissa pohdittiin osakuntatoiminnan saamaa kritiikkiä sen hengettömyydestä ja tarkoituksettomuudesta. Tätä diskurssia edusti esimerkiksi jo mainittu Ahotuvan pääkirjoitus. Toinen diskurssi oli ratkaisukeskeinen: siinä pyrittiin määrittelemään osakunnan tarkoitus, vaikka tätäkään diskurssia edustavat tekstit eivät tulleet mihinkään selkeisiin lopputuloksiin. Näitä tekstejä edustivat kuraattori Matti Kuusen laajat pohdinnat osakunnan tarkoituksesta. Kuusi kaavaili esimerkiksi jäsenkyselyä, jolla osakuntalaisten näkemyksiä tarkoituksesta voisi selvittää, sekä vertaili suomalaista osakuntalaitosta sen pohjoismaisiin vastinpareihin.¹⁷⁴ Myös Ahotupaa seurannut päätoimittaja Ilmari Kontio käsitteli sitä, millainen osakunnan tarkoituksen pitäisi olla. Kontion mukaan kulttuurisuus ja humanismi

¹⁷¹ Esimerkiksi L.M. Walliwaara: Mikä virkistäisi osakuntaelämää? Eteläsuomalainen 2/1979, jossa Walliwaara toivoo lisää sisällöllistä tekemistä "jytäilyn" ja "mekaanisen viihtymisen" sijaan.

¹⁷² Ahotupa, Kai: Pääkirjoitus. Eteläsuomalainen 2/1981.

¹⁷³ Kuusi, Matti: Osakunnan tarkoituksesta I. 3/1981.

¹⁷⁴ Kuusi, Matti: Osakunnan tarkoituksesta 1. Eteläsuomalainen 3/1981; Kuusi, Matti: Osakunnan tarkoituksesta 2. Eteläsuomalainen 1/1982.

tarjoaisivat ESO:lle tarkoituksen ja tekisivät siitä omaleimaisen muihin opiskelijajärjestöihin nähden.¹⁷⁵ Kontion näkemys noudatteli ESO:n kulttuuriosakuntaidentiteettiä.

Keskustelu ESO:n tarkoituksesta kuitenkin kuivui kokoon 1980-luvun alun jälkeen. On perusteltua olettaa, että tämä johtuu osakuntien aseman vakiintumisesta: kun yhä useampi valitsi viettää aikaa osakunnissa ja osakuntaan kuulumisen oli jälleen tavanomaisempi valinta, ei osakunnassa ajan viettämistä tarvinnut perustella, eikä osakunnalle tarvinnut etsiä mahdollisimman ylevää tarkoitusta. Toisaalta tarkoituksen etsimisen väheneminen kertoo myös 1980-luvun yleisestä epäpolitisoitumisesta edelliseen vuosikymmeneen nähden: aatteet ja aatteellisuus eivät enää olleet samankaltainen vaatimus kuin 1970-luvulla.

3.5 Patsas Mika Waltarille – Voimaantuneen ESO:n näytön paikka

1981 ESO:ssa syntyi ajatus siitä, että osakunnan kunniajäsenelle Mika Waltarille olisi saatava patsas. Alkuvuodesta 1981 laadittiinkin kannanotto patsaan pystyttämiseksi, joka toimitettiin kaupungille ja huhtikuussa ESO ryhtyi valmistelemaan toimikuntaa, joka ottaisi vastuun patsasprojektista.¹⁷⁶ Idean kehittämisessä ja toteuttamisessa merkittävässä asemassa oli inspektori Matti Klinge, joka toimi myös Mika Waltarin muistomerkkivaltuuskunnan puheenjohtajana. Osakunnan kokouksessa toukokuussa ”[i]nspektori korosti sitä seikkaa, että itse hankkeen onnistumiselle on nuorison innostuminen ensiarvoisen tärkeää.”¹⁷⁷ Vuonna 1982 julistettiin avoin kilpailu Mika Waltarin patsaaksi ja osakunta suunnitteli patsaan rahoittamiseksi keräystoimintaa, jota varten palkattiin erillinen koordinaattori.¹⁷⁸ Waltarista myös järjestettiin tilaisuuksia ja julkaistiin esimerkiksi Eteläsuomalaisen erikoisnumero. Tätä toimintaa oli vuoden 1982 aikana ilmeisesti niin paljon, että seuraavan toimintasuunnitelman yhteydessä todettiin, että Waltari oli aiheena kaluttu loppuun osakunnallisten tapahtumien pohjana.¹⁷⁹ Patsaskilpailun voitti Veikko Hirvimäen ”Kuningasajatus”, joka herätti kuitenkin runsaasti kritiikkiä. Eteläsuomalaisessa patsaan herättämä kritiikki tiivistettiin siten, että patsaan vastustajat ”tukeutuvat sen symbolisiin arvoihin, kun taas sen vastustajat tuomitsevat patsaan esteettiset arvot.”¹⁸⁰ Patsas kuitenkin saatiin pystyyn ja se paljastettiin syksyllä 1985.

¹⁷⁵ Kontio, Ilmari: ESO tuli airuin eteenpäin. Eteläsuomalainen 5/1983.

¹⁷⁶ ESO:n hallituksen kokous, 24.2.1981 & 28.4.1981. ESO: Cd:27, Kk.

¹⁷⁷ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 13.5.1981. ESO: Ca:48, Kk.

¹⁷⁸ ESO:n hallituksen kokous, 28.4.1982 & 19.5.1982. ESO: Cd:27, Kk.

¹⁷⁹ ESO:n hallituksen kokous, 13.1.1983. ESO: Cd:27, Kk.

¹⁸⁰ Kontio, Ilmari: Pääkirjoitus. Eteläsuomalainen 1/1983.

Mika Waltarin patsashanke on aiemmassa tutkimuksessa esitetty käännekohtana ESO:n historiassa. Kolbe kirjoittaa HYY-historiassaan, että patsashanke toi lisää julkisuutta uusia ulottuvuuksia osakuntien kotiseututoiminnalle¹⁸¹ ja jo vuonna 1985 toimiessaan osakunnan kuraattorina hän piti hanketta käännteentekevänä osakunnan toiminnalle¹⁸². Myös Klinge pitää Waltari-patsashanketta merkittävänä osoituksena ”ylioppilaiden kulttuuriaktiivisuuden” lisääntymisestä.¹⁸³ Patsashankkeen aikaan aktiivisesti ESO:lla toiminut Kolbe ja osakunnan inspehtorina toiminut Klinge itse edistivät aktiivisesti patsashanketta, joten se luonnollisesti näkyy heidän kirjoituksissaan. Kyseessä oli kuitenkin kiistatta merkittävä ja suuritöinen hanke ESO:ssa, jonka voi perustellusti nähdä kertovan osakunnan aatteellisesta pohjasta. Lisäksi Eteläsuomalaisen teksteistä selviää, että vaikka patsas vaati myös osakunnan ulkopuolista toimintaa, eikä kyseessä ollut puhtaasti nuorten esolaisten projekti, se kuitenkin otettiin ”omaksi” ja suunniteltua muistomerkkiä pidettiin ”meidän patsaanamme”.

Vuonna 1982 julkaistiin patsashanketta mainostava ja sitä perusteleva Eteläsuomalaisen Mika Waltari -erikoisnumero, johon oli kerätty Waltaria koskevia artikkeleja eri alojen tutkijoilta. Numerossa käsiteltiin kuitenkin myös ESO:a. Alkusanoissa Ilmari Kontio kirjoitti, että ESO:a oli aina syytetty passiiviseksi yhteiskunnallisissa asioissa, mutta ESO olikin aina ollut maltillinen kulttuuriosakunta. Kontion alkusanoissa näkyy mielenkiintoisesti kulttuuriosakunnan korostamisen lisäksi myös poliittisuus: ”Eteläsuomalaisen mielestä kansallisen kulttuurimme tukeminen ja esilletuominen on myös mitä parasta rauhantyötä.” Kontio siis kirjoitti, ettei laaja, yleispoliittinen rauhanliike ollut pelkkiä marsseja ja siviilipalvelukseen osallistumista, vaan myös usein konservatiiviseksi leimattua kansallisen kulttuurin tukemista. Kontio ei kuitenkaan perustellut, miten kulttuurin edistämien tuki rauhaa.¹⁸⁴

Kontio kirjoitti myös selvityksen patsas-hankkeen synnystä ja siihenastisesta etenemisestä. Kontio koki, että patsaan pystyttäminen kertoo siitä, miten patsaan pystyttäjät sitoutuvat patsaan kohteen aatteeseen. Toisin sanoen hän näin liitti ESO:n edustamaan samaa aatepohjaa kuin tulenkantaja Mika Waltari.¹⁸⁵ Kontio käsitteli patsasta myös seuraavan vuoden Eteläsuomalaisissa. Ensimmäisen numeron pääkirjoituksessa hän käsitteli sitä, kuinka patsashankkeessa kiisteltiin patsaan ulkoisesta olemuksesta.¹⁸⁶ Samassa lehdessä julkaistiin

¹⁸¹ Kolbe 1996, 536.

¹⁸² Kolbe, Laura: Rakkaat esolaiset! Eteläsuomalainen 1/1985.

¹⁸³ Klinge 1990, 685.

¹⁸⁴ Kontio, Ilmari: Pääkirjoitus. Mika Waltari -erikoisnumero, Eteläsuomalainen 1982.

¹⁸⁵ Kontio, Ilmari: Patsaan synty. Mika Waltari -erikoisnumero, Eteläsuomalainen 1982.

¹⁸⁶ Kontio, Ilmari: Pääkirjoitus. Eteläsuomalainen 1/1983.

myös toinen artikkeli patsaskiistasta, jossa korostui erityisesti kokemus patsaasta esolaisten projektina.¹⁸⁷

Patsaan varainkeruusta kirjoitettiin Eteläsuomalaisessa useaan kertaan ja kaikkia esolaisia kehoitettiin tulemaan avuksi keräykseen. Näissä kirjoituksissa korostettiin patsasta ESO:n aikaansaannoksena ja korostettiin keräystä ikään kuin osakuntalaisen velvollisuutena. Keruuseen suhtauduttiin myös humoristisesti: ”kun kolikko lippaaseen kilahtaa, niin patsas Waltarille vilahtaa”, todettiin vuonna 1984 ja kehoitettiin kaikkia osakuntalaisia liittymään tähän ”kulttuuritekoon”¹⁸⁸

Myös kuraattori Kolbe kirjoitti Waltari-patsashankkeesta vuonna 1983. Hänen mukaansa tärkeintä oli patsashankkeen tuoma julkisuus osakunnalle, sillä se osoitti, että ”me emme vain ole, me myös toimimme. Waltarin kautta saattaa löytyä osa jo unohduksissa ollutta osakunta-identiteettiämme. Siksi sen merkitys on niin tärkeä.” Kolben ajattelu oli samankaltaista Kontion kanssa: Waltarin korostaminen kertoi jotain ESO:n arvoista. Kolbe myös suoraan liitti patsashankkeen identiteetin voimistamiseen ja selkiyttämiseen.

On hyvä huomata, että Waltarin patsaan kulttuurimerkitystä käsittelevät tekstit Eteläsuomalaisessa tulevat Kontion tai Kolben kynistä, joista erityisesti Kontiolle ESO:n asema kulttuuriosakuntana oli erityisen tärkeä¹⁸⁹. Näille henkilöille Waltarin patsashanke edusti erityisen merkittävää ja mielekästä toimintaa ESO:ssa. Toisaalta patsashanke ei olisi onnistunut vain muutamien äänekkään kulttuurista innostuneiden osakuntalaisien avulla, vaan se vaati monen henkilön sitoutuneen panoksen ja oli selvästi osa ESO:n toimintaa erityisesti vuosina 1982-1983.

Koko patsashanke voidaan siis sitoa paitsi siihen, että se näytti miten ESO:n toimintaedellytykset olivat parantuneet ja tämän suuruusluokan hanke ylipäättään tullut mahdolliseksi 1980-luvun aikana, myös siihen, että ESO:ssa oli tarve määritellä osakunnan tarkoitusta ja identiteettiä. Kuten Kontiokin kirjoitti vuonna 1982, patsaan pystytys kertoo aina siitä, millaista henkilöä yhteisö haluaa muistaa ja toisaalta millaiset henkilöt se haluaa liittää itseensä. Myös patsaan

¹⁸⁷ Maunula, Liisa: Waltari-keräys myötätuulessa. Eteläsuomalainen 1/1983.

¹⁸⁸ Maunula, Liisa: Suuri illusioni vai ihmiskunnan vihollinen? Eteläsuomalainen 3/1983; Maunula, Liisa: Waltari-keräys myötätuulessa. Eteläsuomalainen 1/1983; Ahola, Päivi: ESO:n uutisia. Eteläsuomalainen 1/1984.

¹⁸⁹ Esimerkiksi jäähyväisartikkelissaan ”ESO tuli iruun eteenpäin!” Kontio oli huolissaan siitä, että ESO olisi menettämässä kulttuurisuutensa ja humanisminsa. Eteläsuomalainen 5/1983.

ajaminen keskeiselle paikalle Helsinkiin oli osittain oman identiteetin hakemista: ESO koki Helsingin omaksi kaupungikseen, johon sillä oli oikeus vaikuttaa.

Patsashankkeella oli kuitenkin kiusallinen jälkinäytös, sillä patsaan hyväksi järjestetty keräys ei onnistunut tuottamaan sen pystyttämiseksi tarvittuja varoja. Jo ennen patsaan valmistumista alkuvuodesta 1985 oltiin huolestuneita siitä, että keräys oli tuottanut toivottua huomattavasti vähemmän tuloja, ainoastaan 15 000 markkaa.¹⁹⁰ Tilanne ei parantunut patsaan julkistamisen jälkeen. Vuonna 1987 silloinen inspehtori Antti Ahlström oli ollut yhteydessä Kuningasajatuspatsaan veistäneeseen Loimaan Kivi ky:hyn, jolloin ESO:ssakin huomattiin, että patsaasta oli jäänyt suorittamatta 200 000 markan velka. Ahlström toivoi, että asia käsiteltäisiin loppuun ”vaikka koko summaa ei saataisikaan kasaan.”¹⁹¹ Syksyllä 1988 Mika Waltarin muistomerkkivaliokunta oli saanut eri tahoilta lahjoituksia siten, että Loimaan kivelle voitiin antaa 50 000 markkaa ja siten patsasprojekti kuitata ESO:n osalta päättyneeksi. Suurimpia lahjoittajia olivat Opetusministeriö (30 000 mk) ja Suomen yhdyspankki (10 000 mk) sekä HYY-yhtiöt (5 000 mk).¹⁹² Opetusministeriö lopulta myönsi loputkin varat patsasvelan kuittaamiseen ja maksoi Loimaan kivelle noin 190 000 markkaa.¹⁹³ Vielä tuolloinkin Eteläsuomalaisessa patsaasta kirjoitettiin nimenomaan ESO:n hankkeena ja pohdittiin myös tulevaisuutta: ”Nyt siis mittava hanke on saatu päätökseen. Mikä on seuraava haasteemme?”¹⁹⁴

¹⁹⁰ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 21.1.1985. ESO: Ca:48, Kk.

¹⁹¹ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 19.10.1987. ESO: Ca:49, Kk.

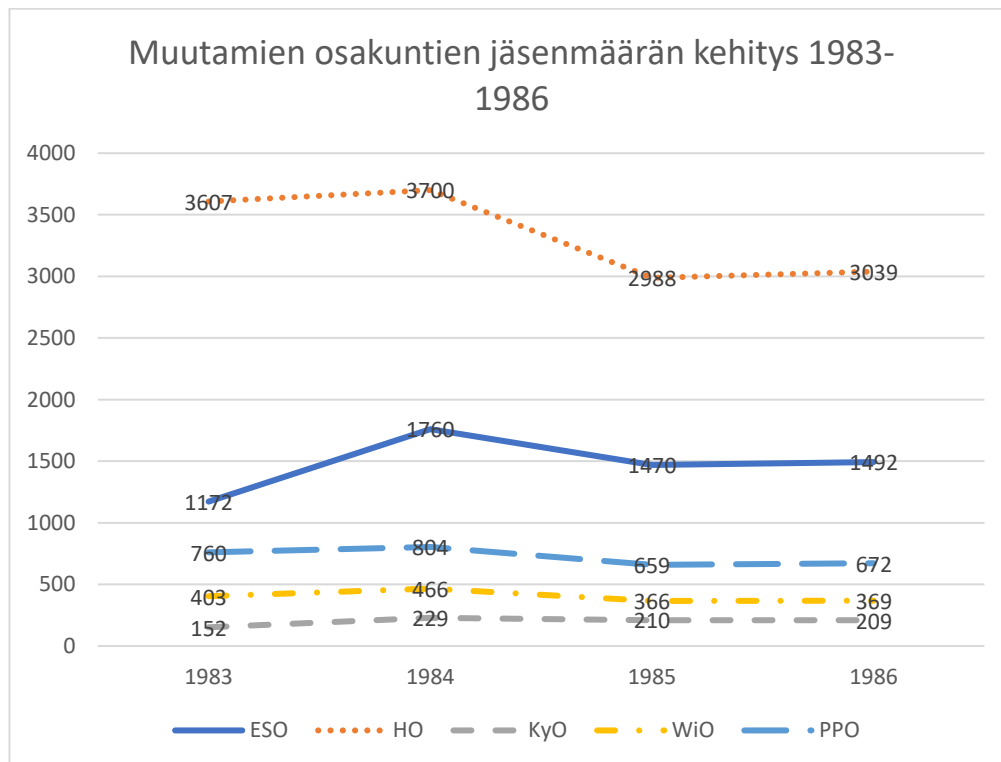
¹⁹² ESO:n hallituksen pöytäkirja, 17.10.1988. ESO: Cd:28, Kk.

¹⁹³ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 20.2.1989. ESO: Ca:49, Kk.

¹⁹⁴ Vanhat velat on maksettu – uudet haasteet odottavat. Eteläsuomalainen 1/1989.

4. ”Osakunnassa voi olla myös hauskaa!” – Esolainen identiteetti 1983–1989

1980-luvun puoliväli ja loppu olivat ESO:ssa vakiintumisen ja toiminnan tasaantumisen aikaa. Kun vuonna 1989 vastavalittu kuraattori kuvaili edeltäjänsä vuosia (1987-1989) virassa, hänen mukaansa ”osakunta eli seestymisvaihettaan. Toiminta solui eteenpäin rauhallisesti ja viimein saatiin loputkin Waltari-patsaan velat hoidettua pois päiväjärjestyksestä.”¹⁹⁵ Vuosikymmenen loppuun mennessä ESO:ssa vaikeudet olivat takana ja esimerkiksi taloudellinen tilanne oli helpottanut.

Kuva 3. Osakuntien jäsenmäärät pysyivät suhteellisen tasaisina 1980-luvun puolivälissä. Vuonna 1985 tapahtunut, kaikkien osakuntien jäsenmäärää verottanut notkahdus johti ainakin osittain siitä, että samana vuonna HYYn jäsenmäärä pieneni noin 4000 henkilöllä.¹⁹⁶

ESO:n jäsenmäärä vakiintui vuosikymmenen puolivälissä noin 1500 jäseneseen. Tarkat jäsenmäärät puuttuvat 1980-luvun viimeisiltä vuosilta, mutta aineiston perusteella

¹⁹⁵ Kauppinen, Petteri: Cives, kansalaiset. Eteläsuomalainen 1/1989.

¹⁹⁶ Osakuntien yhteisvaltuuskunnan paperit 1983-1986. Osakuntien yhteisvaltuuskunnan arkisto, Uusi ylioppilastalo.

jäsenmäärässä tai jäsenmaksutuloissa ei tapahtunut enää olennaisia muutoksia. Jäsenmäärää pidettiin jälleen isona ja erityisesti kerhoja pidettiin tärkeinä siksi, että ne mahdollistivat isomman joukon osallistumisen osakunnan toimintaan, koska kaikki eivät millään mahtuneet kerrallaan osakunnan huoneistoon.¹⁹⁷ Iso jäsenmäärä ei kuitenkaan kertonut siitä, että kaikki olisivat olleet aktiivisia osakuntalaisia: ”Jostain syystä yli tuhat esolaistakin maksaa joka vuosi jäsenmaksunsa. Kovin mielellään sitä näkisi osakuntailloissa tuvan täynnä väkeä”, toivoi toiminnanohjaaja loppuvuodesta 1989.¹⁹⁸

1980-luvun alun merkittävänä muutoksena oli lähtö mukaan ylioppilaskuntapolitiikkaan ja HYYn edustajistovaaleihin. Tämä kertoo erityisesti tapahtuneesta aatteellisesta muutoksesta: vielä 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun ensimmäisinä vuosina korostettiin, että ESO oli harrastustoimintaa tarjoava järjestö, eikä sen ollut tarkoituksen mukaista osallistua ylioppilaskuntapolitiikkaan. Vuonna 1983 tämä oli muuttunut ja HYYn edustajisvaaleihin lähdettiin nimenomaan osakuntana. ESO ja muut osakuntien vaaliliittoon kuuluvat korostivat olevansa sitoutumattomia ja puoluepoliittisuus esitettiin kielteisessä valossa. Epäpoliittisuutta kuvaan tarkemmin tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa.

Siinä missä vuosikymmenen vaihteessa esolaista identiteettiä rakennettiin aktiivisesti kehittämällä uusia traditioita ja herättämällä vanhoja henkiin, 1980-luvun alun jälkeen identiteetti oli ikään kuin vakiintunut ja löytyy parhaiten arvoja ja asenteita tarkastelemalla. Epäpoliittisuus tai sitoutumattomuus oli näistä arvoista yksi, mutta toinen olennainen identiteetin rakennuspalikka oli helsinkiläisyys, jota käsittelem toisessa alaluvussa. Vaikka osakuntien tapauksessa maantieteelliseen kotipaikkaan identifioituminen ei ole yllättävää, kiinnostavaa on, miten identiteetti keskittyi nimenomaan helsinkiläisyyteen, ei uusmaalaisuuteen. 1980-luvulla osakuntiin kuuluminen oli myös muuttunut. Esimerkiksi 1989 ESO:n fukseja haastateltaessa joukossa oli myös kotipaikkansa puolesta pohjalaisten osakuntien kanta-alueelle kuuluva fuksi, joka kuitenkin oli liittynyt ESO:on, koska koki sen itselleen sopivammaksi¹⁹⁹. Kaikkia esolaisia ei enää yhdistänyt samassa maakunnassa kasvaminen, mutta Helsinki opintojen keskuksena ja silloisena kotipaikkana yhdisti.

¹⁹⁷ ESO tänään. ESO:n fuksi-lehti, 1986.

¹⁹⁸ Tuovinen, Antti-Pekka: Toiminnanohjaaja. Eteläsuomalainen, 4/1989.

¹⁹⁹ Korhonen, Nina: Fuksit torjuvat väitteet nurkkakuntaisuudesta "ESOSSA ON HAUSKA OLLA". Eteläsuomalainen 3/1989.

Mielenkiintoisia ovat myös ne arvot, joita esolaiset helsinkiläisyyteen liittivät: helsinkiläisyys oli avarakatseista, suvaitsevaista ja ennen kaikkea kansainvälisyyttä. Kansainvälisyys oli muutenkin arvo, jonka esolaiset mielellään liittivät itseensä. ESO:n kansainvälisyys poikkesi kuitenkin ajalle tyypillisestä kansainvälisyydestä ja oli lähinnä Ruotsiin ja muihin pohjoismaihin suuntautunutta.

Kolmannessa alaluvussa käsittelen esolaisten sukupolvi-identiteettiä 1980-luvulla. Yliopisto-opiskelijoille on tyypillistä yhdistää oma identiteettinsä johonkin tiettyyn vuosikymmeneen. Puhutaan 40-lukulaisista, 50-lukulaisista ja erityisesti 60-lukulaisista ja näihin vuosikymmeneihin yhdistetään tietty asenneilmapiiri ja identiteetti. Siksi ei ole mitenkään yllättävää, että myös 1980-luvulla ESO:ssa ilmeni tätä sukupolveen tai vuosikymmeneen liittyvää identifikaatiota. 1980-lukulaisuus oli kuitenkin enemmän vastareaktio ulkoapäin, edellisiltä ”radikaalisukupolvilta” tulleeseen kritiikkiin, kuin oma sisäsyntyinen identiteetti.

Viimeisessä alaluvussa käsitelen 1980-luvun lopulla ESO:ssa alkanutta uutta murroskautta, jolloin toiminta alettiin kokea väsyneeksi ja jäsenmäärät esimerkiksi osakunnan tapahtumissa laskivat. 1980-luvun lopussa esolaiset esittivätkin kritiikkiä omaa järjestöään kohtaan. Kun vielä 1970-luvun lopulla ESO:n piti perustella erityisesti ulkopuolelle, miksi osakuntatoiminta oli tärkeää ja kritiikki kohdistui erityisesti osakunnan aatteellisuuteen tai aatteettomuuteen, 1980-luvun kritiikki kohdistui erityisesti ESO:n toimintaan ja ilmapiiriin. 1980-luvun lopun kritiikissä näkyvät kuitenkin myös muuttuneet asenteet: ESO:n perinteitä tai perimmäistä olemusta ei kritisoitu, vaan lähinnä osakunnan juhlatoinnin mielekkyyttä ja osakuntaan syntyneitä sisäpiirejä.

1980-luvun puoliväliä ja loppua leimaa erityisesti se, että esolaisuudesta ja osakuntalaisuudesta tulee iloinen ja hauska osa opintoja. Vuoden 1986 fuksilehdessä mainostettiin: ”Meidän mielestämme osakunta kuuluu oleellisena osana akateemiseen opiskelijaelämään ja sivistykseen, ja mikä parasta ja tärkeintä: osakunnassa voi olla myös hauskaa.”²⁰⁰ Akateeminen sivistys ja traditiot olivat edelleen tärkeitä, mutta ne puettiin kepeään ja iloiseen asuun.

²⁰⁰ Mikä osakunta, mikä ESO? ESO:n Fuksi-lehti, 1986.

4.1 "Soitellen sotaan" – Epäpoliittisuus, epävasemmistolaisuus ja paluu ylioppilaskuntapolitiikkaan

Vuotta 1983 voi perustellusti pitää ESOssa yhden murroskauden loppuna. Vuonna 1983 päätettiin osallistua osakuntalaisen vaalirenkaan mukana HYYn edustajistovaaleihin, joista ESO oli jättäytynyt pois vuoden 1967 edustajistovaalien jälkeen, koska osakuntalaiset halusivat edistää ylioppilaskunnan politisoitumista²⁰¹. Esolaisia kuitenkin osallistui edustajistovaaleihin eri poliittisten puolueiden listoilta koko 1970-luvun ajan.

HYY:ssä oli yleisesti käynnissä käänös epäpoliittiseen suuntaan. Kolben mukaan aktiivisiksi nousseilla, 1950-luvun lopussa syntyneitä leimasi yleinen puoluevastaisuus. Vuonna 1981 edustajistovaaleissa sitoutumaton ryhmittymä lähti vaaleihin puoluepoliittisuuden vastaisella ohjelmalla ja saikin kuudesosan edustajiston paikoista. Kolben mukaan myös opiskelijaliikkeen joukkovoima oli "nääntynyt" jatkuviin tempauksiin ja mielenosoituksiin.²⁰² ESO:n osallistuminen edustajistovaaleihin ei johtunut siis pelkästään osakunnan aktiivisuuden ja toiminnan kasvusta, vaan myös poliittisen opiskelijaliikkeen heikentymisestä.

Vuoden 1983 vaaleihin osallistumista oli suunniteltu ESO:ssa pitkään: jo vuonna 1981 osakunta pohti edustajistovaaleihin osallistumista, mutta päätti jättäytyä sivuun. Tuolloin Janne Holopainen pohti Eteläsuomalaisessa edellytyksiä, jotka osakunta tarvitsisi osallistuakseen edustajistovaaleihin. Holopaisen mukaan syyksi lähteä vaaleihin ei riittänyt se, että halusi protestoida ja vastustaa vallalla olevaa järjestystä, toisin sanoen puoluepoliittisesti järjestäytyntä edustajistoa. "Pikkuparannusten ja osakunnan oman edun tavoittelun" lisäksi oli oltava selkeitä tavoitteita, joita HYY:ssä voitaisiin toteuttaa. Holopainen myös kyseenalaisti, oliko osakunnasta ylipäätään poliittiseen toimintaan: "Kuinka tämä osakunta, jonka aktiivien jäsenten kaikki tarmo on keskittynyt yleisen hauskanpidon ja juhlinnan edistämiseen -- voisi koskaan tehokkaasti ja päämäärätietoisesti pyrkiä muuttamaan ylioppilaskuntaa mieleiseensä suuntaan?" Holopaisen mukaan osakunta-aatteen puuttuminen oli suurin este osakunnan ulkopuoliseen poliittiseen toimintaan.²⁰³ Holopaisen arvio yhdistyy edellisessä luvussa esiteltyyn keskusteluun osakunnan tarkoituksesta tai tarkoituksettomuudesta.

²⁰¹ Kolbe 1996, 306.

²⁰² Kolbe 1996, 535, 546.

²⁰³ Holopainen, Janne: ESO ja HYY - vaaleihin 1983? Eteläsuomalainen 2/1981.

Vuoden 1983 vaaleihin lähtemisestä voi siis tulkita sen, että jokin aatteellinen murros oli tapahtunut. Vaalien alla julkaistiin Eteläsuomalainen, jossa esiteltiin ESO:n ehdokkaat ja julkaistiin silloisen kuraattori Kolben kirjoittama teksti esolaisten ja osakuntalaisten tavoitteista vaaleissa. Tekstissä Kolbe kirjoitti, että oli muodostumassa ”identiteitiltään uusi 1980-luvun ylioppilaskunta”, jonka hän asetti vastakkain ”vanhan” puoluepoliittisesti järjestäytyneen ylioppilaskunnan kanssa. Kolbe kirjoitti, että ensisijaisesti osakuntalaisten tavoitteena oli jakaa ylioppilaskunnan resurssit uudestaan sinne, missä opiskelijat oikeasti toimivat sen sijaan, missä ylioppilaspoliitikot ”toivovat tai olettavat” opiskelijoiden vaikuttavan. ”Osakuntien linja tässä kysymyksessä on täysin yksimielinen. Tänään toimitaan jälleen osakunnissa.” Toisin sanoen merkittävä osa motivaatiosta lähteä vaaleihin tuli siitä, että osakuntien toimintaedellytyksiä haluttiin parantaa ja HYYltä saatavaa rahallista tukea lisätä.

Kolben tekstissä käsiteltiin myös osakuntalaisten ideologista pohjaa: ”Ryhmä on selvästi epäpoliittinen – vastaliike edellisen vuosikymmenen opiskelijaliikkeelle – muttei suinkaan profiiliton.” Kolbe yritti siis heti torjua kritiikin siitä, että osakunnat olisivat HYY-politiikassa vain omaa etuaan ajamassa, kuten Holopainen pelkäsi kahta vuotta aiemmin. Osakuntalaisten linja oli Kolben mukaan se, että HYY:n tuli hyödyttää tavallista opiskelijaa ja toimia kattojärjestönä, jonka suojissa erilaiset järjestöt voivat toteuttaa itseään. Hän asetti jatkuvasti vastakkain ”tavallisen opiskelijan” ja ”ylioppilaspoliitikon”, jonka etua koki HYY:n ajaneen tähän asti. Kolbe myös totesi, että eri osakunnilla on luonnollisesti erilaisia vaateita HYY:tä kohtaan, esimerkiksi HYY:n vuokralaiset haluavat eri asioita, kuin oman kiinteistönsä omistavat. Yhteistä oli Kolben mukaan kuitenkin vaatimus siitä, että HYY tulisi lähemmäs yliopisto-opiskelijaa.²⁰⁴

Vaalislogan ”sivistysyliopisto – kulttuuriosakunta” esiintyi ainakin Kolben artikkelin yhteydessä, mutta on epäselvää, käytettiinkö sitä muuallakin. Kuitenkin Kolben tekstistä selviää, että HYY-vaaleihin lähdettiin hyvin käytännönläheisistä syistä: koettiin, että osakuntien tulee saada isompi osa HYY:n jakamista tuista ja tähän katsottiin voitavan parhaiten vaikuttaa edustajistosta käsin. Vaaleihin lähdettiin myös uhmakkaina: alkuvuodesta Eteläsuomalaisen takakansissa oli julkaistu vaalimainoksia, joidenka mukaan ESO oli lähdössä ”soitellen sotaan”. Vaaleihin lähdettiin siis tietoisesti huomiota herättäen ja ääntä pitäen.

Ideologisesti osakuntalaisilla ei ollut ainakaan Kolben artikkelin mukaan erityisen selkeää arvopohjaa. Ainoastaan poliittisuutta ja ”vanhoja” ylioppilaspoliitikkoja vastustettiin selvästi.

²⁰⁴ Kolbe, Laura: Arvoisa vaalikelpoinen osakuntalainen. Eteläsuomalainen 4/83.

Osakuntien vahvuudeksi annettiin niiden ”moni-ilmeisyys”: se, että ne edustivat monien eri mielipidesuuntausten opiskelijoita. Kuitenkaan näitä erilaisia mielipidesuuntia ei esitelty, eikä mitään yksittäistä poliittista ideologiaa myöskään kritisoitu: Kolben tekstin mukaan osakuntalaiset vastustivat puoluepoliittisuutta ylipäättään. Osakuntalaiset saivat ideologiansa epämääräisyydestä kritiikkiä myös ulkopuolelta: Ylioppilaslehden mukaan osakuntalaisten ”politiikasta puuttuu sekä omaperäisyys että huumori. Sanoma on lähinnä, että enemmän rahaa osakunnille pois byrokraateilta, esim. kulttuurikeskukselta, joka ei järjestä opiskelijaläheistä kulttuuria. Mitä se olisi, sitä ei kerrota. Edes listojen nimissä ei ole yritystä.”²⁰⁵ Kuitenkin keskeisenä sanomana vaalikamppailussa oli epäpoliittisuus ja vanhan järjestyksen murtaminen. Muita yhteisiä arvoja ei selvästi osattu tai edes yritetty nimetä.

Sama epäpoliittisuuden perinne jatkui ESO:n vaalikampanjoissa koko 1980-luvun ajan. Edustajistovaalit käytiin myös 1985, 1987 ja 1989. Vuoden 1983 vaaleihin osallistumisesta ei käyty juuri keskustelua, vaan vaalit otettiin itsestään selvänä osakuntatoiminnan muotona. Kun vuonna 1983 ehdokkaita oli ollut ESO:n listalla 12, vuonna 1985 ehdokkaita oli jo lähemmäs 40²⁰⁶.

Vuoden 1986 fuksi-lehdessä ESO:n toimintaa HYYssä esiteltiin korostamalla puoluepoliittista sitoutumattomuutta ja toiminnallisuutta. Kirjoittajan mukaan osakuntien edustajistoryhmä oli ”pyrkinyt vähentämään puoluepoliittisesti sidonnaista päätöksentekoa ylioppilaskunnassa ja tuomaan esille sitoutumattoman, toiminnallisen näkökulman.”²⁰⁷ Tätä samaa toiminnallista näkökulmaa korostettiin myös vuonna 1987 sekä edustajistovaalien alla 1989. Vaalimainonnassa asetettiin vastakkain puoluepoliittisuus ja siihen liitetty riitely sekä ESO:n ja muiden osakuntien edustama ”vastuullinen ja tuloksellinen toiminta”.²⁰⁸ ESO:n toiminnassa HYYssä korostui myös se, että osakuntien edustajistoryhmässä ei välttämättä aina äänestetty yhtenä rintamana. Poliittisluontoisiksi mielletyt asiat, eli ilmeisesti arvokysymykset, jätettiin kunkin edustajan itsensä harkittavaksi. Yhtenäisesti äänestettiin ainoastaan osakuntien käytännön toiminnan kannalta merkittävissä asioissa. Osakuntalaisia luonnehdittiin välittäjiksi vasemmiston ja oikeiston välillä ja kiihottomiksi toimijoiksi, jotka pyrkivät edistämään yhteistä opiskelijoiden hyvää edustajistossa.²⁰⁹

²⁰⁵ Se. On. Vaalia. Nyt. Ylioppilaslehti 20/1983.

²⁰⁶ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 5.10.1985. ESO: Cd:27, Kk.

²⁰⁷ Viertola, Juha: Osakunnat ylioppilaspolitiikassa. Eteläsuomalaisen osakunnan fuksilehti 1986.

²⁰⁸ Tuunainen, Juha: Äänestä osakuntalaista. Eteläsuomalainen 2/1989.

²⁰⁹ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 4.3.1987. ESO: Cd:28, Kk & Tuunainen, Juha: Äänestä osakuntalaista. Eteläsuomalainen 2/1989.

Epäpoliittisuuden perinne pysyi siis olennaisena osana ESO:n retoriikkaa aina edustajistovaalien alla. Poliittisuuteen myös liitettiin negatiivisia arvoja: riitely ja oman edun tavoittelu. Sen sijaan sitoutumattomuuteen yhdistettiin toiminta ja tekeminen, asioiden eteenpäin vieminen sekä pyyteetön työskentely yhteisen hyvän eteen.

Epäpoliittisuuden voikin nähdä laajemmin osana esolaista identiteettiä 1980-luvun alussa ja puolivälissä. Esimerkkitapauksena voi käyttää apuisäntä Jouni Remeksen eroa osakunnasta vuonna 1984. Remes erosi apuisännän tehtävistään ja koko osakunnasta, sillä koki osakunnan ilmapiirin oman sosialistisen vakaumuksensa vastaiseksi. Remes kommentoi Eteläsuomalaisessa, ettei ”nähty mielekkääksi jäädä järjestöön, jonka tärkein funktio on yhdessäoloyhteisö tai seurustelukerho”. Artikkelissa kuvataan Remeksen olevan ”funktionalisti”, joka ei nähty arvoa osakunnan perinteillä vaan piti niitä ”mitäänsanomattomana pintaliitona”.²¹⁰

Tapaus herätti runsaasti keskustelua sekä hallituksen että osakunnan yleiskokouksessa. Hallituksen kokouksessa pohdittiin, mikä on osakunnan tarkoitus ja tuleeko osakunnan olla kulttuuri- vai oleskeluosakunta. Tämä liittyy vahvasti aiempaan keskusteluun osakunnan tarkoituksesta: oliko osakunta vain vapaa-ajanviettopaikka ja oliko se huono asia. Samoin kysymys kulttuuriosakunnasta liittyi osakunnan identiteettiin: 1970-luvun lopulla kulttuuriosakunnan status oli ollut ESOLle itsestäänselvyys ja osa toiminnan perustelua, kuten esitän alaluvussa 3.1.

Remes päätti liittyä eronsa jälkeen Hämmäläis-Osakuntaan. Tämä kertoo siitä, että ainakaan Remeksen mielestä itse osakuntalaitos ei ollut hänelle epäsopiva, vaan ainoastaan ESO edusti hänelle liian taantumuksellisenä pitämäänsä yhteisöä.²¹¹ HO:ssa Kolben mukaan olikin vielä 1970-luvun lopulla vallalla ASS:n jäseniä ja muutenkin HO:n toiminta oli ollut osakuntakentän monipuolisinta²¹². HO oli myös edelleen selkeimmin poliittinen osakunta, eikä HO esimerkiksi osallistunut HYYn edustajistovaaleihin muiden osakuntien kanssa.

Remes totesi Eteläsuomalaisen artikkelissa myös, että ”positiivinen poikkeus” osakunnan toiminnassa oli ollut osallistuminen rauhanmarssiin, joka selvästi osoitti sellaista

²¹⁰ Pirinen, Pekka P.: Apuisännän ero. Eteläsuomalainen 3/1984.

²¹¹ Pirinen, Pekka P.: Apuisännän ero. Eteläsuomalainen 3/1984.

²¹² Kolbe 1996, 536.

yhteiskunnallista aktiivisuutta, jota Remes kaipasi osakunnalta. ESO oli osallistunut rauhanmarssiin edellisenä vuonna kahden Eteläsuomalaisen toimittajan tekemästä aloitteesta. Toimittajat olivat kirjoittaneet Eteläsuomalaiseen artikkelia rauhatoiminnasta yliopistolla ja haastatelleet muun muassa siviilipalvelusmiehiä ja Akateemista maanpuolustusseuraa. Ilmeisesti artikkeliin kuuluvana kokeiluna toimittajat halusivat osallistua ESO:n banderollien kanssa rauhanmarssille, mihin he ”pienen nahinan jälkeen” saivat luvan. Marssille osallistuttiin ”suvaiten rauhaan” -banderollin alta, joka toimittajien mukaan julisti ”maltillisuutta”. Artikkelista jää mielikuva, ettei sitä kirjoitettu kovin tosissaan ja rauhanmarssillekin lähdettiin lähinnä kokeilumielessä. Kirjoittajat toteavatkin lopuksi, että ”kyllä rauha on niin iso asia, että se yhden nuhan verran kannattaa.”²¹³

Jouni Remeksen ero osakunnasta ja sen jälkipuinti kertovat siitä, että ESO oli epäpoliittisen lisäksi jokseenkin epävasemmistolainen yhteisö. Remes nimittää osakunnan ilmapiiriä ”äärimmäisen oikeistolaiseksi”, mutta on epäselvää, oliko oikeistolaisuus aidosti osa esolaisuutta, vai näyttäytykö vasemmistolaisista aatteista piittaamattomuus oikeistolaisena ”vakaumuksellisena sosialistina” itseään nimittävälle Remekselle. Toisaalta myöskin ESO:n funktio ainoastaan ”seurustelukerhona” ei myöskään tuntunut Remeksestä mielekkäältä.

Kuitenkin epävasemmistolainen ilmapiiri heijastuu mielenkiintoisesti erityisesti edustajistovaaleissa korostettuun yleiseen epäpoliittisuuteen. Toisaalta edellisen vuosikymmenen äänekkäimmät poliittiset toimijat HYYssä olivat olleet nimenomaan vasemmistolaisia, joten epäpoliittisuus ja epävasemmistolaisuus eivät sulje toisiaan pois.

Jan Erola kirjoittaa tutkielmassaan osakuntien radikalisoitumisesta kokoomuslaisten porvarikerhojen noususta osakunnissa vastavoimana taistolaisuudelle 1970-luvun lopulla.²¹⁴ ESO:ssa ei tällaista porvarikerhoa syntynyt – tosin on vaikea sanoa, liittykö tämä poliittiseen ilmapiiriin vai toiminnan vähäisyyteen 1970-luvulla. Kuitenkaan porvarikerhoa ei perustettu myöhemminkään. Yhteiskunnallista toimintaa sivuaa jonkin verran Yhteiskuntatieteilijöiden kerho (YTK), joka perustettiin 1983, mutta jonka toiminta oli hajanaista ja jo vuonna 1985 kerhosta uutisoitiin otsikolla ”YTK:n uusi tuleminen.”²¹⁵ Se, että kerhon toiminta oli perustamisensa jälkeen hyvin vähäistä, kertoo siitä, etteivät poliittiset ja yhteiskunnalliset

²¹³ Laaksonen, Maija-Riitta – Saukko, Paula: Rauhailua yliopistolla. Eteläsuomalainen 3/1983.

²¹⁴ Erola 2004, 131–135.

²¹⁵ Viinikka, Katri: YTK:n uusi tuleminen. Eteläsuomalainen 1/1985.

aatteet innostaneet laajasti esolaisia, vaikka yksittäiset henkilöt saattoivat olla hyvinkin kiinnostuneita aiheesta.

Toisaalta ESO ainakin ulkoapäin kategorisoitiin konservatiiviseksi 1980-luvulla. Tätä mieltä on myös nimimerkki ”Seppä iänikuinen”, joka kirjoitti Eteläsuomalaisen Mika Waltari -erikoisnumerossa siitä, miten hänen mukaansa on hyvä olla vanhollinen, sillä oli yhdistyksiä jotka ”eivät ole edes sitä”. Kirjoittaja ei perustele tai määrittele vanhollisuutta – se vain tuntuu olevan osa ESO:a.²¹⁶ Konservatiivisuudesta ESO:a syytettiin kuraattori Laura Kolben mukaan myös edustajistossa. Hän lokakuussa 1984 osakunnan vuosijuhlissa pitämässään puheessa totesi, että osakuntien edustajistoryhmän ”sylkykuppia tuntuu yhä olevan ESO, tuo konservatiivisuuden ja taantumuksen viimeinen jäännös 80-luvulla”. Tekstistä ei välity se, kokiko Kolbe itse ESO:n olevan konservatiivinen.²¹⁷

Jos konservatiivisuus oli ainakin suurimmaksi osaksi ulkoapäin tuleva kategorisointi, on kuitenkin perusteltavissa, että epävasemmistolaisuus oli kuitenkin aito ilmiö ESOssa, vaikka sitä ei suoraan sanallistettu esimerkiksi Eteläsuomalaisessa. Epävasemmistolaisuus on luettavissa rivien välistä: jo mainitussa tekstissä ”Seppä iänikuinen” kritisoi muita yhdistyksiä, jotka ”piiloutuu edistyksellisen kerhon taakse, mutta joiden edistyksellisyys loppuu lippujen polttomiseen [sic] ja toisten lippujen palvomiseen”. ”Edistyksellinen” oli edelleen 1980-luvun alussa koodisana vasemmistolaiselle, joten ”Seppä iänikuinen” kritiikin kohde on selvä.²¹⁸

Esolaisesta identiteetistä 1980-luvun alussa voikin siis sanoa, että sen jäsenet kokivat olevansa leimallisesti epäpoliittisia, mitä korostettiin erityisesti HYY-vaalien alla. Toisaalta epäpoliittisuuden taustalla tai rinnalla 1980-luvun ensimmäisellä puoliskolla näkyi myös epävasemmistolaisuus, jonka voi perustellusti ajatella olleen vastareaktio 1970-luvun vasemmistolaiselle ilmapiirille. Epävasemmistolaisuus selittyi helposti, sillä nimenomaan vasemmistolaiset ”edistykselliset” suhtautuivat 1970-luvulla osakuntalaisiin kaikkein nuivimmin²¹⁹. On siis luontevaa, että vasemmistolaisesti ajattelevat opiskelijat eivät liittyneet ESO:on ja toisaalta se, että esolaiset kokivat vasemmistolaiset vastustajikseen.

²¹⁶ ”Seppä iänikuinen”: Tuomailla ESO:n parvekkeella 1982. Eteläsuomalainen: Mika Waltari -erikoisnumero, 1982.

²¹⁷ Kolbe, Laura: Kuraattorin puhe ESO:n 79-vuotisjuhlassa 12.10.1984. Julkaistu tekstinä Eteläsuomalaisessa 4/1984.

²¹⁸ ”Seppä iänikuinen”: Tuomailla ESO:n parvekkeella 1982. Eteläsuomalainen: Mika Waltari -erikoisnumero, 1982.

²¹⁹ Kolbe 1996, 395, 453.

4.2 Helsinkiläinen ja kansainvälinen ESO

Helsinki on keskeinen osa Eteläsuomalaisen osakunnan perinteistä kanta-aluetta. Helsinkiläisyys ja uusmaalaisuus eivät ole aina eläneet sopuisasti rinta-rinnan ESO:ssa, vaan osakunnan jakoa helsinkiläiseen ja uusmaalaiseen osakuntaan on pohdittu usein sen historiassa. Sotien jälkeen Helsingin ulkopuolelta tulevilla ylioppilailla oli oma Uusimaa-kerhonsa ja jopa oma erityinen Uusimaa-huoneensa osakunnalla. Samoin helsinkiläisillä oli Helsinki-kerhonsa. 1940-luvun lopulla ja 1950-luvun alussa osakunnan jakamisesta helsinkiläisosakuntaan ja ”maalaisosakuntaan” keskusteltiin vakavasti, mutta tähän ei koskaan päädytty.²²⁰ Viimeisen kerran jakosuunnitelmia pohdittiin vielä 1984: tällöin koettiin, että ESO:lle oli haitaksi se, ettei se ollut leimallisesti helsinkiläinen eikä uusimaalainen yhdistys. Tämä aiheutti vaikeuksia yhteyksissä muihin Uudenmaan alueen kuntiin ja erilaisia avustuksia hakiessa. Lisäksi koettiin, että Helsingin merkitys kanta-alueena tulisi todennäköisesti entisestään lisääntymään. Mihinkään toimenpiteisiin ei kuitenkaan päätetty ryhtyä.²²¹

Aineistosta nousee kuitenkin vahvasti se, että nimenomaan helsinkiläisyys oli olennainen osa esolaista identiteettiä. Helsinkiläisyys näyttäytyy myös eräänlaisena jatkuvana identiteettinä: sitä ei löydetä uudelleen, eikä sitä myöskään korosteta erityisen perinteisenä. Osakuntalaitoksen maakunnallisen luonteen takia tämä ei olekaan yllättävää: maantieteellinen identiteetti ja yhteys ovat koko osakuntalaitoksen keskeisintä traditiota. 1970-luvulla lehtiaineiston puutteessa helsinkiläisyys ilmeni esimerkiksi Helsinki-seuran kanssa tehdyssä yhteistyössä ja kirjastonhoitajan laatimissa kirjatoivelistoissa, joissa Helsinki-kirjallisuutta haluttiin ostaa osakunnalle lisää.²²² Tästä syystä päädyin käsittelemään helsinkiläisen identiteetin neljännessä luvussa, vaikka osa aineistosta sijoittuu ajallisesti edellisen luvun kanssa limittäin. Helsinkiläisyydellä ei rakennettu uutta yhteisöllisyyttä: helsinkiläisyys oli jo olennainen osa osakuntalaisten kokemusta itsestään. Mielenkiintoista helsinkiläisyys-puheessa on kuitenkin se, millaisia arvotuksia siihen liitettiin. Helsinkiläisyys oli aineiston mukaan kansainvälistä ja liberaalia: nämä arvot liitettiin myös suoraan ESO:on ja esolaisuuteen.

²²⁰ Eerola, Ville: Helsinkiläisyyden ja maakuntalaisuuden kuplat ja kuppikunnat Eteläsuomalaisessa osakunnassa vuodesta 1905. Esitelmä Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien seminaarissa marraskuussa 2017. Kirjallinen versio tekijän hallussa.

²²¹ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 20.12.1984. ESO: Cd:27, Kk.

²²² Esim. ESO:n hallituksen pöytäkirja, 29.3.1971; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 10.2.1972; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 20.1.1975; ESO:n hallituksen pöytäkirja, 18.10.1979.

1980-luvulla helsinkiläisyys näkyi monissa Eteläsuomalaisen kirjoituksissa. Joko helsinkiläisyyttä käsiteltiin ilmiönä suoraan tai sitten se esiintyi artikkelien aiheissa. Tätä toista juttutyyppiä ilmenee huomattavasti ensimmäistä enemmän. Nämä Helsinki-aiheiset artikkelit ovat selvä osa Eteläsuomalaista: niissä esiteltiin joko jotakin helsinkiläistä ilmiötä, henkilöä tai rakennusta. Esimerkiksi vuonna 1981 julkaistiin elämäkerrallinen artikkeli Georg Malmstenista, jota tituleerattiin otsikossa ”stadin kundiksi”²²³. Vuonna 1982 esiteltiin puolestaan Helsingin keskustan läpi kulkeneita Sinebrykoffin kalja-vankkureita²²⁴ ja vuonna 1987 pohdittiin Eteläesplanadi 4:ssä sijaitsevan rakennuksen kohtaloa²²⁵.

Vuonna 1982 julkaistiin Eteläsuomalaisen numero, jossa lähes puolet artikkeleista käsitteli Helsinkiä. Yhdessä julistettiin humoristiseen sävyyn, kuinka Helsinki oli Suomen ainoa kaupunki ja ainoastaan ”todellinen asiantuntija, so. kolmannen polven stadilainen, voi erottaa aidon helsinkiläisen ruuhkan tamperkeläisestä tungoksesta.” Artikkelissa vaadittiin myös Helsingin nimen muuttamista suuren maailman tyyliin ”Helsinki Sitiksi” [sic].²²⁶ Muut numeron artikkelit käsittelivät Esplanadin puistoa, tuomiokirkkoa ja Helsingin ”jengejä”.

Helsinkiä kuvaavien artikkelien yleisyys Eteläsuomalaisessa kertoo siitä, että nimenomaan Helsinki koettiin ESO:n kannalta tärkeäksi. Uuttamaata koskevia artikkeleja on häviävän pieni määrä: vuonna 1984 julkaistiin artikkeli ”Keskivertokaupunki”, joka käsitteli Karkkilaa, mutta tämä jäi juttutyyppin ainoaksi edustajaksi aineistossa.²²⁷ Vaikka nimellisesti ESO:n kanta-alue on koko Uusimaa, esolaisten kotiseuduksi luettiin lähinnä Helsinki.

Tätä päätelmää tukee myös vastavalitun kuraattorin, Kimmo Rekolan haastattelu vuodelta 1985. Eteläsuomalaisen haastattelussa hän totesi, että vaikka maakuntatyö oli merkittävä osa osakunnan toimintaa ennen, nyt ketään ei voinut siihen pakottaa. Sitä paitsi kukaan ei maakunnissa Rekolan mukaan muistanut ”ketkä olivat järjestämässä aikoinaan lapsenkengissään olevaa kansansivistys- ja koulutustyötä.”²²⁸ Uusimaa ei ollut esolaiselle identiteetille keskeinen tekijä, eikä kotiseututyötä pidetty merkittävänä toiminnan muotona.

²²³ Kontio, Ilmari. Georg Malmsten... stadin kund. Eteläsuomalainen 1/1981.

²²⁴ Espalla – Jos ei vossikkaa, niin on Helsingissäainakin kaljavankkurit. Eteläsuomalainen 3/1982.

²²⁵ ”SA&ML”: Korttelit kertovat. Eteläsuomalainen 4-5/1987.

²²⁶ ”PPP”: Helsinki: Suomen ainoa kaupunki. Eteläsuomalainen 5/1982.

²²⁷ Saukko, Paula: Keskivertokaupunki. Eteläsuomalainen 1/1984.

²²⁸ Lähdemäki, Ville: Uusi Quu. Eteläsuomalainen 2/1985.

Eteläsuomalaisen helsinkiläisyyttä itseään pohtivia artikkeleja yhdisti niiden vertaileva ote. Vertailu tapahtui suhteessa muihin suomalaisiin paikkakuntiin tai erityisesti toisiin osakuntiin, mikä sitoi helsinkiläisyyden vahvasti osaksi esolaisuutta. Samoin myös esolaisuutta tai ESO:n henkeä pohtivissa artikkeleissa tyypillisesti puhuttiin ”stadilaisuudesta”.

Fukseille suunnatussa numerossa 1982 toiminnanohjaaja Erol Auer pohti ESO:n henkeä. Auerin mukaan ESO erosi muista osakunnista siinä, ettei Uudellamaalla ja sitä kautta ESO:ssa varsinaisesti ollut maakuntahenkeä. Sen sijaan ESO:n henki oli ”stadilaista”: ”Tämä on perustana sille, että ESO:n henki on ulospäin suuntautunutta, suvaitsevaista. Se ei rajoitu omaan napaan tuijotteluun - niin kaunis kuin Stadi onkin.” Suvaitsevaisuutta Auer perusteli muun muassa sillä, että ESO:ssa ei annettu tilaa ”äärimmäisyyksille”, viitaten eritoten Akateemiseen Karjala-Seuraan 1920- ja 1930-luvuilla, sekä sillä, että ESO:ssa arvostettiin kanta-alueen kaksikielisyyttä.²²⁹

Samassa numerossa Kimmo Rekola kirjoitti ESO:n ja Nylands Nationin (NN) välisistä suhteista ja piti osakuntia yhdistävänä tekijänä nimenomaan helsinkiläisyyttä. Rekola asetti vastakkain kaupungin ja maaseudun: ”Ne epäluulot, jotka vallitsevat akselilla kaupunkilaiset-maalaiset, ovat nykyisin huomattavasti suuremmat ja myös käytännössä vaikuttavammat kuin kieliennakkoluulot.” Näin Rekolan kirjoituksessa ESO ja NN siis muodostivat poikkeukset Helsingin yliopiston osakuntien joukossa: ainoina kaupunkilaisosakuntina ne olivat muiden epäluulojen kohteena. ”Stadi ja stadilaisuus kun näyttää joillekin olevan kirosana ja kaiken epäonnistumisen alkulähde”, Rekola kirjoitti. Samaan tapaan kuin Auer, Rekolakin liitti helsinkiläisyyteen avarakatseisuuden ja kiinnostuksen esimerkiksi ulkomaisiin suhteisiin. Rekola piti tärkeänä yhteistyötä ESO:n ja NN:n välillä, jotta kaupunkialisuuden ja ylipäättään osakuntalaisuuden arvostus nousisi yliopistolla.²³⁰

Vuonna 1984 Eteläsuomalaisessa esiteltiin inspehtori Matti Klingenin vanhoista lähteistä rekonstruoima laulu ”ESO on paras!”. Laulussa keuhuttiin muita maakuntia ja osakuntia, lopuksi kuitenkin todettiin, että ”Mutta paras ESO on, kukka Yliopiston, pojat Aleksanterin, tytöt Helsingin!” Uudessamaassa parasta puolestaan oli sen sijainti rannalla, josta ”pääsee Eurooppaan kultivoitumaan!” ja Helsinki joka oli ”Meidän oma Pietari, Tukholma ja Berliini! Melkein Pariisi!” ESO ja sen ”parhaus” liitettiin siis suoraan Helsinkiin ja helsinkiläisyyteen.

²²⁹ Auer, Erol: ESO:n hengestä. Eteläsuomalainen 4/1982.

²³⁰ Rekola, Kimmo: Pääkaupungin kiertoajelu - uusmaalaisesta valtuuskunnasta ja hieman stadilaisuudesta. Eteläsuomalainen 2/1982.

Helsinkiläisyyteen puolestaan liitettiin eurooppalaisuus.²³¹ Laulu oli vanha, mutta sen julkaisu Eteläsuomalaisessa silti kertoo helsinkiläisyyden tärkeydestä ESO:n identiteetille.

Helsingissä toimiminen ja Helsinkiin vaikuttaminen näkyi myös ESO:n muussa toiminnassa Eteläsuomalaisen ulkopuolella. Vuonna 1983 suunniteltiin, että vuoden aikana keskityttäisiin Helsinki-aiheeseen.²³² Lisäksi Helsingin kaupungin toimiin otettiin kantaa: esimerkiksi elokuussa 1985 ESO otti kantaa raitiovaunujen värikäsyyksensä ja päätti Helsinki-seuran innoittamana tehdä kannanoton, jonka mukaan Helsingin raitiovaunujen perinteinen kelta-vihreä väritys tuli säilyttää.²³³ Vuonna 1989 taas osallistuttiin autoton keskusta -tempaukseen, jonka tarkoitus oli saada Helsingin keskusta ja yliopiston kampus autottomaksi.²³⁴

Helsinkiläisyyden korostuminen erityisesti 1980-luvulla saattoi liittyä myös city-kulttuurin nousuun. Aihetta pro graduun käsitellyt Henri Pienimaa kuvaa, miten 1980-luvun loppupuolella helsinkiläisille nuorille aikuisille suunnattu City-lehti rakensi kaupunkilaista minuutta kuluttamisen, muodin ja liikunnan kautta. City-kulttuurissa korostui autenttisuuden vaatimus: autenttinen kaupunkikulttuuri oli jotain, joka synnytti tietoisesti ja joka rantautuisi pian Suomeen New Yorkista, Lontoosta ja Berliinistä.²³⁵ Autenttisuudesta kertoi esimerkiksi kiinalaisten ravintoloiden ja modernien kahviloiden ilmestyminen, joista saisi cappuccinoa ja cafe au laitia.²³⁶ City-kulttuuri oli uutta, hyvää ja postmodernia, vanhana ja huonona pidettiin Pienimaan mukaan 60-lukulaisuutta, lähiötä, yhtenäiskulttuuria, maalaisuutta, huonoa makua ja valtion sääntelyä.²³⁷

Esolainen helsinkiläisyys ei ollut yhtä kulutuskeskeistä, kuin Pienimaan kuvailema City-lehden tarjoilema city-kulttuuri. Yhteistä oli kuitenkin tietynlainen kepeä ylimielisyys, kuten aiemmin esitellystä, vuoden 1982 Eteläsuomalaisen artikkelissa ”Helsinki-Sitistä”. Helsinkiläisyys ja kaupunkilaisuus olivat jotain, mistä saattoi olla ylpeä: helsinkiläisyys oli modernia, kansainvälistä ja suvaitsevaista. Pienimaan kuvailema city-kulttuuri oli nimenomaan nuorten, keskiluokkaisten helsinkiläisten kulttuuria, eli yliopistossa opiskeleva esolainen oli juuri tätä joukkoa.

²³¹ Klinge, Matti: ESO on paras! Eteläsuomalainen 3/1984.

²³² ESO:n hallituksen pöytäkirja, 13.1.1983. ESO: Cd:27, Kk.

²³³ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 27.8.1985. ESO: Cd:27, Kk.

²³⁴ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 16.10.1989. ESO: Ca:49, Kk.

²³⁵ Pienimaa, Henri: ”Kaupungissakin voi olla ihan mukavaa”: Itse- ja kaupunkitilasuhteiden tuottaminen 1999 City- ja City-lehdissä vuosina 1985-1989. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Poliittikan ja talouden tutkimuksen laitos, 2017.

²³⁶ Pienimaa 2017, 39–40.

²³⁷ Pienimaa 2017, 55–56.

ESO:ssa helsinkiläisyys oli siis keskeinen osa identiteettiä ja keskeinen helsinkiläisyyteen liitetty arvo taas oli kansainvälisyys. Kansainvälisyys itsessään oli olennainen osa 1980-luvun yliopisto-opiskelijoiden maailmaa ainakin matkailun muodossa. 1970- ja 1980-luvut olivat nimenomaan nuorisolle kehitetyn interrail-matkailun kultakautta ja ylipäätään ulkomaanmatkailu oli tullut yhä useamman saavutettaviin. Ulkomaanmatkailu oli yhä useamman saavutettavissa, eikä vain varakkaiden yksinoikeus.²³⁸ Siispä kansainvälisen toiminnan suosio myös opiskelijajärjestöissä ei ole yllättävää.

Osakuntalaitoksen toimintaan on 1900-luvun alusta kuulunut ystävyyssovimusten solmiminen pohjoismaisten opiskelijajärjestöjen kanssa. ESO:lla oli 1980-luvun alkuun tultaessa aktiivinen yhteys Upsalan yliopiston Stockholms Nationiin ja Värmlands Nationiin. Lisäksi yhteistyötä tanskalaisen Studenterforeningenin kanssa ryhdyttiin lämmittelemään uudestaan. ESO:lla oli ennen toista maailmansotaa ollut ystävyysjärjestöjä myös Tartossa ja suhteita ylläpidettiin myös järjestöjen siirryttyä Viron miehityksen myötä Tukholmaan. Nämä suhteet olivat ulkopoliittisesti arveluttavia ja ennen aivan 1980-luvun loppua ESO:ssa ne jäivät virallisen toiminnan ulkopuolelle, senioreiden hoidettavaksi.²³⁹

1970-luvulla HYYn kansainvälinen toiminta keskittyi ideologisen vasemmistolaisuuden myötä lähinnä Neuvostoliittoon ja muihin itäblokin maihin. Kolben mukaan idänsuhteet olivat vakiintuneet HYYn kansainvälisen toiminnan keskusmuodoksi jo vuonna 1973, eli kasvu osui samaan aikaan ASS:n vaikutusvallan kasvun kanssa. Kansainvälisen toiminnan toinen muoto oli kehitysyhteistyö, johon HYY osallistui tukemalla International Union of Students'in kansainvälisiä hankkeita.²⁴⁰ 1980-luvullakin kansainvälisen toiminnan painopiste oli erityisesti kehitysyhteistyössä, HYYllä oli esimerkiksi kummiyliopisto El Salvadorissa.²⁴¹

ESO:n pohjoismaihin keskittyvä kansainvälinen toiminta erosi siis vahvasti HYYn kansainvälisestä toiminnasta. 1980-luvun ESO-aktiivi, VTM Juha Repo kirjoittaa ESO:n ja Stockholms Nationin ystävyyssovimuksen kunniaksi 1991 julkaistussa Uusimaa IV -julkaisussa, että osakuntien kansainvälinen toiminta leimattiin lähinnä epäkiinnostavaksi, mutta että joidenkin osakuntien

²³⁸ Kostiainen, Auvo – Ahtola, Janne – Koivunen, Leila – Korpela, Katariina – Syrjämaa, Taina: Matkailijan ihmeellinen maailma. Matkailun historia vanhalta ajalta omaan aikaamme. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Saarijärvi, 2004, 224–228, 233–234.

²³⁹ Repo, Juha: Miksi Uusimaa? Julkaisussa Repo, Juha (toim.): Uusimaa IV. Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki, 1991, 7–9 (Repo 1991a); Helminen, Martti: Katse ulospäin! Julkaisussa Aalto, Sari (toim.): Uusimaa 6. Eteläsuomalainen osakunta, Tampere, 2005, 63–65.

²⁴⁰ Kolbe 1996, 458–461.

²⁴¹ Kolbe 1996, 551.

ylläpitämiin ystävyyssuhteisiin pakolaisvirolaisten järjestöjen kanssa suhtauduttiin tuomitsevasti. Yleisesti osakuntien kansainvälistä toimintaa ei tuettu lainkaan.²⁴² Tämä myös tiedostettiin ESO:ssa: ”Kansainväliset suhteet eivät saa näivettyä HYY-tautiin” julistettiin Eteläsuomalaisessa. Tällä ilmeisesti viitattiin HYY:n välinpitämättömään suhtautumiseen pohjoismaisiin suhteisiin.²⁴³

ESO:n kansainvälisessätoiminnassa korostui myös henkilökohtaisten suhteiden merkitys: vuoden 1982 alussa solmitut suhteet Lundin yliopiston Malmö Nationin kanssa syntyivät lähinnä niiden henkilökohtaisten suhteiden avulla, jotka muutamat esolaiset olivat solmineet edellisenä syksynä tavatessaan malmölaisia vieraillessaan Kööpenhaminassa Studenterforeningin luona.²⁴⁴

1980-luvulla ESO:n kansainvälinen toiminta koostui lähinnä vieraiden, eli niin sanottujen stipendiaattien, lähettämisestä ystävyyjärjestöjen juhliin sekä vieraiden vastaanottamisesta Eskon häiden sekä vuosijuhlia edeltävän kansainvälisen viikon aikana. Vierailut ystävyyjärjestöissä olivat myös suosittuja juttuaiheita Eteläsuomalaisessa erityisesti 1980-luvun ensimmäisinä vuosina.²⁴⁵ Matkaraportit olivat humoristiseen sävyyn kirjoitettuja ja runsailla hauskoilla anekdooteilla höystettyjä kuvauksia. Matkaraporttien lisäksi ulkosuhteista kirjoitettiin myös muuten: 1983 ulkoasiainsihteerin Matti Kauppinen kirjoitti selvityksen ESO:n yhteyksistä ulkomaisiin järjestöihin ja 1984 ilmestyi artikkeli suhteista virolaisiin pakolaisjärjestöihin Ruotsissa. Järjestöjen kanssa yhteistyössä järjestettyjen vierailuiden lisäksi ESO järjesti jäsenistölleen matkoja, jotka suuntautuivat yleensä itään. Esimerkiksi vuonna 1982 käytiin Stockholms Nationin kanssa Moskovassa²⁴⁶ ja Nylands Nationin kanssa Riassa²⁴⁷.

Ylipäättään ulkosuhteet olivat merkittävä osa ESO:n toimintaa 1980-luvulla. Tästä kertoo esimerkiksi se, että tuore kuraattori Kimmo Rekola pohti vuonna 1985 Eteläsuomalaisen haastattelussa, että sinänsä hyvällä tolalla olevat ulkosuhteet olivat jopa ylikorostuneet

²⁴² Repo, Juha: 1980-luvun eteläsuomalainen kansainvälisyys. Julkaisussa Repo, Juha (toim.): Uusimaa IV. Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki, 1991, 48. (Repo 1991b)

²⁴³ Auer, Erol: Vipinää cives! Eteläsuomalainen 1/1982.

²⁴⁴ Lehtonen, Jyri: International – Muutamia ajatuksia stipendiaattivaihdosta. Eteläsuomalainen 1/1982

²⁴⁵ Matkaraportteja vuosina 1981-1982 julkaistiin lehdissä Eteläsuomalainen 1/1981, 3/1981, 1/1982, 5/1982.

²⁴⁶ Hiillos, Minna: Moskovan matka. Eteläsuomalainen 4/1983.

²⁴⁷ Harmia, Hannele – Nieminen, Eeva-Maria: ESO ja Natsa Riikassa. Eteläsuomalainen 5/1982.

toiminnassa.²⁴⁸ Myös Repo kirjoittaa, että ulkoasiat menivät välillä ”kotirintama-asioiden” edelle ja että tämä herätti kritiikkiä osassa jäsenistöä.²⁴⁹

Repo kirjoittaa mielenkiintoisesti siitä, miksi esolaiset kiinnostuivat nimenomaan kansainvälisestä toiminnasta 1980-luvun alussa. Repon mukaan osakuntatraditiosta oli menetetty 1970-luvun aikana suuri osa ja koko osakuntalaitos oli pysynyt pystyssä vain yksittäisten henkilöiden avulla. Kun uusi osakuntalaissukupolvi halusi herättää osakunnan henkiin, omasta traditiosta pystyttiin hänen mukaansa löytämään ainoastaan Eskon häät. Repon mukaan Upsalasta haettiin nimenomaan tukea omalle menetetyille traditiolle, sillä Upsalan osakuntalaitos oli elinvoimainen ja vilkas. Lisäksi suhteet Upsalaan olivat säilyneet katkeamattomina 1970-luvun yli, jolloin muut traditiot ja toiminnan muodot unohdettiin. Repo kirjoittaa, että osa traditiosta oli myös sellaista, johon ei voinut palata: esimerkiksi kotiseututoiminta ja kotiseutututkimus eivät olleet helsinkiläisille relevantteja, joten suuntautuminen Skandinaviaan oli luontevaa.²⁵⁰

Tätä Repon analyysia tukee myös Eteläsuomalaisessa julkaistu ja jo siteerattu Erol Auerin teksti ESO:n hengestä: ”ESOn henki on ulospäin suuntautunutta, suvaitsevaista. Se ei rajoitu omaan napaan tuijotteluun - niin kaunis kuin Stadi onkin.” Auerin mukaan ESO:ssa omalaatuista oli juuri ulkomaisten suhteiden aktiivisuus ja kiinnostus niitä kohtaan.²⁵¹ Suoremmin asian ilmaisi 1981 silloinen toiminnanohjaaja Kolbe, jonka mukaan oli luotava ESO:lle ”[i]lmapiiri, joka luo henkistä avarakatseisuutta, mutta nojautuu vanhaan uppsalalaiseen perinteeseen.”²⁵²

Mielenkiintoisena kansainvälisten suhteiden erikoistapauksena 1980-luvulla näyttäytyvät suhteet pakolaisvirolaisiin ylioppilasjärjestöihin. ESO:lla oli ennen toista maailmansotaa ollut kaksi ystävyysjärjestöä Tarton yliopistolla, Eesti Üliopilaste Selts Põhjala sekä Eesti Naisüliopilaste Selts. Suhteet olivat katkenneet Viron miehitykseen toisessa maailmansodassa, vaikka osa tarttolaisista järjestöistä muutti Ruotsiin pakoon miehitystä. Suhteita jatkettiin epävirallisesti, kuitenkin lähinnä senioreiden välityksellä ja irrallaan ESO:n virallisesta toiminnasta.²⁵³

²⁴⁸ Lähdemäki, Ville: Uusi Quu. Eteläsuomalainen 2/1985.

²⁴⁹ Repo 1991b, 55.

²⁵⁰ Repo 1991b, 52–55.

²⁵¹ Auer, Erol: ESO:n hengestä. Eteläsuomalainen 4/1982.

²⁵² Kolbe, Laura: Rakas esolainen. Eteläsuomalainen 1/1981.

²⁵³ Isohanni, Matti: ESO ja EÜS Põhjala sekä ENÜS 1930-2000. Julkaisussa Seppälä, Mikko-Olavi (toim.): Uusimaa V. Helsinki 450 vuotta – ESO 95 vuotta – Viron suhteet 70 vuotta. Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki, 2000, 23–24.

Loppuvuodesta 1984 EÜS Põhjala täytti sata vuotta ja lähetti kutsun juhliin Tukholmaan. Kuraattorina tuolloin toimineen Kolben johdolla päätettiin, ettei juhliin osallistuta ja perusteluna käytettiin sitä, ettei kyseessä ollut ylioppilasyhteisö, vaan pakolaisjärjestö. Kuitenkin kaksi hallituksen jäsentä vaati asiaa käsiteltävän osakunnan kokouksessa, jossa lopulta päädyttiin lähettämään kaksi virallista edustajaa juhlaan, vaikka osan mielestä edustajien lähettäminen oli ristiriidassa Suomen virallisen ulkopolitiikan kanssa. Lisäksi hallitus oli päättänyt inspektorin kanssa keskusteltuaan lähettää järjestölle onnittelukirjeen, sillä tämä oli suhtautunut asiaan ”liberaalisti”. Onnittelukirjeessä kirjoitettiin historiassa yhdistäneestä kansallisharrastuksesta ja heimokansojen välisestä yhteistyöstä ja mainittiin, että näissä kysymyksissä ESO ja Põhjala kirjeen mukaan olivat edustaneet ”maltillista, liberaalista kantaa.”²⁵⁴

Muutamaa vuotta myöhemmin tilanne Suomenlahden eteläpuolella oli muuttunut ja Tarton yliopiston perinteisiä ylioppilasyhdistyksiä oli alettu perustaa uudelleen. Syksyllä 1988 hallitukselle esitettiin kysymys siitä, aikoiko osakunnan hallitus ryhtyä elvyttämään suhteita Viroon. Tuolloin kuraattorina toiminut Matti Kauppinen totesi, että asiasta on keskusteltu ja tullaan keskustelemaan, mutta itse suhteiden solmimisessa koetaan tärkeäksi noudattaa ”tiettyä maltillisuutta”.²⁵⁵ Vironsuhteet olivat keskeinen teema koko seuraavan vuoden: tilanteessa näkyi kuitenkin vahvasti yleisen poliittisen tilanteen epävarmuus, sillä ei ollut selvää, oliko vapautuminen Virossa pysyvää. Pöytäkirjassa on myös maininta siitä, että EPO ja HO olivat jo ryhtyneet toimiin suhteiden solmimiseksi, kun ESO:ssa oli vasta päätetty seurata tilannetta ja katsoa esimerkkiä OYV:ltä. Hallitus oli edelleen huolissaan Suomen virallisesta ulkopolitiikasta: pöytäkirjaan on kirjattu, että pidettiin erityisen tärkeänä sitä, ettei järjestöjen toimintaan liittynyt mitään poliittista, jos suhteet päätettäisiin uudistaa. Toisaalta pöytäkirjoissa myös korostettiin, ettei suhteita kahteen virolaisjärjestöön oltu missään vaiheessa virallisesti katkaistu.²⁵⁶

Kuitenkin pian ESO:kin ryhtyi konkreettisiin toimiin: vain muutamaa viikkoa sen jälkeen, kun oltiin päätetty seurata tilanteen kehitystä, kirjeenvaihto lahden yli oli aloitettu. Toiminnanohjaajaoli kirjoittanut kirjeen ENÜS:lle ja pyytänyt lisätietoa järjestöstä. Sen lisäksi oltiin saatu kirje Korporaatio Revalialta, johon ESO:lla ei aiemmin ollut suhteita. Hallitus halusi ensisijaisesti solmia suhteet niihin järjestöihin, joihin suhteet olivat jo olemassa, mutta ei

²⁵⁴ ESO:n hallituksen pöytäkirjat 31.10.1984 & 19.11.1984. ESO: Cd:27, Kk; Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 19.11.1984. ESO: Ca:48, Kk.

²⁵⁵ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 17.10.1988. ESO: Ca:49, Kk.

²⁵⁶ ESO:n hallituksen pöytäkirjat, 3.4.1989, 11.4.1989. ESO: Cd:28, Kk.

sulkenut suhteita Revaliaankaan pois laskuista. ESO:n senioreihin kuuluva Timo Hanhivaara oli lähdössä kesäkuun alussa vierailulle Tarttoon, ilmeisesti juuri opiskelijakorporaatioiden vieraaksi, ja hänen mukanaan lähetettiin kirje suhteiden solmimisesta myös EÜS Põhjalalle.²⁵⁷ Syksyllä päätettiin kustantaa ENÜS:n edustajat vieraiksi osakunnan vuosijuhlille.²⁵⁸

Muutos suhteessa virolaisjärjestöihin noudatteli pitkälti poliittisen tilanteen kehitystä. Vuoden alussa suhtautuminen oli vielä varovaista, mutta lopulta suhteiden uudelleenkäynnistäminen aloitettiin varsin nopeasti. ESO ei kuitenkaan ollut kehityksen etulinjassa: pöytäkirjoissakin huomioitiin, että vaikka PPO ja HO olivat jo ryhtyneet toimiin suhteiden käynnistämiseksi, ESO:ssa vielä suhtauduttiin varauksella tilanteen kehitykseen. ESO pyrki ainakin hallituksen käsityksen mukaan toimimaan maltillisesti ja tärkeää oli, ettei politiikkaa sotkettu mukaan järjestöjen välisiin suhteisiin. Jälkikäteen on tietysti mahdollista sanoa, että kaikki Viroon liittyvä toiminta oli tuolloin poliittista, mutta aikalaisille tilanne näyttäytyi paljon sekavampana. Mielenkiintoisesti ESO ei omasta kansainvälisestä identiteetistään huolimatta kokenut tärkeäksi olla suhteiden etulinjassa: tässä kohtaa vaakakupissa tärkeämpänä arvona tuntui painavan puolueettomuus ja poliittinen sitoutumattomuus.

Toisaalta suhteista innostuttiin nopeasti. Vuoden viimeisen Eteläsuomalaisen yleisönosaston Kannat-palstalla, nimettömäksi jäänyt esolainen kirjoitti siitä, että vapautuminen Virossa näytti pysyvältä ja että suhteiden rakentaminen 20- ja 30-luvun pohjalta pitäisi aloittaa. "On syytä pitää mielessä, että lämpimät ja aktiiviset suhteet Viroon eivät missään tapauksessa ole ristiriidassa skandinaavisen yhteistyön kanssa."²⁵⁹

Kansainvälisyys kietoutuu siis mielenkiintoisesti osaksi ESO:n helsinkiläistä identiteettiä. Kuten yllä on kuvattu, helsinkiläisyyteen itseensä liitettiin piirteinä avoimuus ja kansainvälisyys – siispä ne kuuluivat myös helsinkiläiseen esolaisuuteen. Molempien voi perustella myös juontuvan osakuntatradition menettämisestä, kuten Repo argumentoi. Perinteisenä pidetty maakuntayhteys tai maakuntahenki ei ollut herätettävissä tai toisinnettavissa, joten maakuntahenki piti kanavoida toisella tapaa: city-helsinkiläisyyteen ja kansainvälisyyteen. Toisaalta helsinkiläisyydessä ei ollut osana esolaisuutta mitään uutta, ainoastaan Helsingin merkitys oli kaupungistumisen myötä entisestään lisääntynyt ja sitä kautta vastakkainasettelu

²⁵⁷ ESO:n hallituksen pöytäkirjat, 24.4.1989 & 3.5.1989. ESO: Cd:28, Kk.

²⁵⁸ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 25.9.1989, ESO: Cd:28, Kk.

²⁵⁹ HH: Vironsuhteet keskusteluun. Eteläsuomalainen 4/1989.

Uudenmaan muiden kuntien kanssa menettänyt merkitystään verrattuna heti sotienjälkeiseen aikaan.

Esolainen kansainvälisyys oli kuitenkin pohjoismaihin ja läntiseen eurooppalaisuuteen suuntautuvaa kansainvälisyyttä, eikä esimerkiksi HYYn ajamaa kansainvälisyyttä itään ja kehitysmaihin. Kansainvälisyys tarkoitti myös lähinnä ystävyyssuhteita pohjoismaisiin opiskelijoihin, ei globaalia solidaarisuutta tai muuta yhteiskunnallista liikehdintää. Tämä kansainvälisyyden traditionaalisuus näkyi erityisesti silloin, kun suhteita Viroon ryhdyttiin tosissaan pohtimaan. Silloin maltillisuus ja sitoutumattomuus olivat esolaisille tärkeämpiä arvoja, kuin uusien kansainvälisten suhteiden solmiminen. Tässä kohtaa kansainvälisyys ei ollut itseisarvo ja suhteet Viroon syntyivätkin erityisesti muutaman aktiivisen seniorin toiminnan tuloksena.

4.3 Vetelät 80-lukulaiset – Urbaanisukupolven sukupolvi-identiteetti

Vuonna 1984 Eteläsuomalaisessa käytyiin lyhyt keskustelu 80-lukulaisista ja osakunnan tarkoituksesta. Kuraattori Laura Kolbe kirjoitti vuoden alussa tekstin siitä, kuinka osakuntalaitoksen uusi tuleminen ja 80-lukulaiset yliopisto-opiskelijat olivat joutuneet Huvudstadsbladetissa valtiotieteiden tohtori Sakari Hännisen hampaisiin. ”Osakuntaelämää ja bodybuildingia” -kirjoituksessaan Kolbe pohtii, että on huolestuttavaa, jos osakunnasta tulee pelkkä oleskeluosakunta, jossa ”olla, ei tehdä.”²⁶⁰

Seuraavassa lehdessä päätoimittaja Pekka P. Pirinen vastasi Kolbelle ja kritisoi tätä ”kadonneen aatteen metsästäjien” joukkoon liittymisestä. Pirisen mukaan 60- ja 70-lukulaiset ovat lehdissä esittäneet kritiikkiä siitä, miten osakuntien nousu oli merkki yleisestä rappiosta ja opiskelijoiden velttoudesta, sillä osakunnat nähtiin vain huvittelupaikkoina. Pirinen puolusti osakuntia, sillä koki niiden antavan jokaiselle jotakin ja jäsenilleen mahdollisuuden toteuttaa itseään. Hän koki osakuntien tarkoituksen olevan vaihtoehtojen tarjoaminen, eikä yhdistää ihmisiä yhden tietyn, ilmeisesti poliittisen, lipun alle. Pirisen mukaan ”osakunta-aate elää yhä!” ja erilaisen toiminnan tarjoaminen jäsenistölle oli osakuntatoiminnan keskeinen osa. Pirinen myös vastusti kritiikeissä esiintynyttä kapeaa kulttuurikäsitystä ja kirjoitti, että osakunta tarjosi kulttuuria monipuolisesti: korkeakulttuurin lisäksi se tarjosi jäsenilleen esimerkiksi ruumiinkulttuuria, videokulttuuria ja tapakulttuuria akateemisten perinteiden muodossa.

²⁶⁰ Kolbe, Laura: Osakuntaelämää ja bodybuildingia. Eteläsuomalainen 1/1984.

Pirisen tekstissä näkyy vastakkainasettelu 60-lukulaisten ja nykyisen sukupolven välille. Pirinen kirjoitti hieman halveksuvasti, kuinka 60-lukulaisista radikaaleista oli tullut "nykyisiä keski-ikäisiä kunnan kansalaisia" ja että näiden edustamat poliittiset aatteet olivat väljähtyneet ja menettäneet merkityksensä. Pirinen kirjoitti: "Tämän ajan kauaskantoisin aate on toiminnan vapaus tai, niin kuin sanotaan, itsensä toteuttamisen oikeus."²⁶¹

Näissä kahdessa tekstissä näkyy esolaisen ja toisaalta yleisesti osakuntalaisen identiteetin kannalta kaksi merkittävää ilmiötä. Ensinnäkin, osakuntiin kohdistui ulkoapäin paljon kritiikkiä: ne nähtiin paitsi vanhanaikaisina, myös epäpoliittisina, aatteettomina ja vain huvitteluun keskittyvinä yhteisöinä. Toisekseen, molemmissa teksteissä esiintyy sukupolvidiskurssia, kun aiemmat radikaalit ja "nykynuoriso" asetettiin vastakkain. Myös Kortti kirjoittaa ylioppilaslehden vuosisadassaan, että 80-lukulaiset näkivät itsensä vastakohtana nimenomaan 60-lukulaisille radikaaleille²⁶². Tämä on myös samaa identiteetin rakentamista historiapolitiikan avulla kuin alaluvussa 3.4: 1960-luku esitettiin oman vuosikymmenen antiteesinä ja omaa identiteettiä rakennettiin suhteessa siihen.

Kolben ja Pirisen teksteissä aiheessa näkyy myös kaksi tapaa suhtautua sukupolvensa kohtaamaan kritiikkiin. Kolbe otti kritiikin tosissaan ja piti aitona uhkana sitä, että osakunta menettäisi aatteellisen ja yhteiskunnallisen merkityksensä. Hänen mukaansa oli ongelma, jos osakunnalla vain oleskeltiin, mutta ei tehty asioita. Pirinen taas tyrmäsi kritiikin täysin pohjattomana: hänen mielestään ei ollut mikään ongelma, ettei 60- tai 70-luvun aatteellisuus enää hallinnut opiskelijamaailmaa ja -yhteisöjä. Hänen mukaansa osakunnassa oli tärkeää tarjota jäsenilleen vaihtoehtoja vapaa-ajan vietoille, ei yhtä suurta aatetta.

80-lukulaisiin yhdistetty "vetelyys" yhdistettiin suoraan osakuntatoiminnan elpymiseen – toisin sanoen 80-lukulaiset olivat veteliä, koska liittyivät vain huvitteluyhteisöiksi kritisoituihin osakuntiin. 1980-luvun yliopisto-opiskelijoihin kohdistunutta kritiikkiä käsiteltiin myös muissa Eteläsuomalaisen teksteissä. Vuoden 1985 artikkelissa Katri Viinikka esitti "vanhojen katkeroituneiden opiskelijaradikaalien" luoman kuvan oman sukupolvensa opiskelijoista: "Kahdeksankymmentäluvun opiskelija ei keskustele eikä kapinoi. Hän kuuntelee säyseästi päivittäin kahdeksan tuntia luentoja ammattikouluksi muuttuneessa opinahjossaan, rientää sen

²⁶¹ Pirinen, Pekka P.: Kadonneen aatteen metsästäjät – ideologinen pääkirjoitus. Eteläsuomalainen 2/1984.

²⁶² Kortti 2012, 625–626.

jälkeen tenttikirjojen ääreen ja maltettuaan vihdoinkin joskus pikkutunneilla jättää ne hetkeksi hän näkee unessa itsensä yhteiskuntaan hyvin sopeutuneena ja sitä palvelevasna [sic] pankinjohtajana, ylilääkärinä, lähetysneuvoksena.” Viinikka selvästi vastusti tätä kärjistämäänsä kuvaa ja artikkelilla pyrki todistamaan, että yhteiskuntatieteilijöiden kerhon olemassaolo oli todistus siitä, että hänen sukupolveaan kiinnostivat myös yhteiskunnalliset asiat. Tässä sukupolvikuvassa on kuitenkin se ero, että opiskelijat esitettiin uraorientoituneina ja kapinattomina, eikä osakunta olekaan kaiken vetelyyden syy tai seuraus.²⁶³

Viinikka kritisoi siis ulkoapäin tullutta näkemystä siitä, että 1980-lukulaiset olivat aatteettomia ja opinnoissaan suorituskeskeisiä. Tämän mielikuvan voi perustellusti nähdä johtuvan siitä, että 1980-luvun alussa yliopistokoulutus oli muuttunut voimaanastuneen tutkinnonuudistuksen myötä merkittävästi. Tutkinnonuudistus muutti yliopisto-opintoja niin, etteivät ne enää rakentuneet yksittäisistä oppiaineista suoritetuista arvosanoista, vaan koulutusohjelmista, joiden tarkoitus oli kytkeytyä tiukemmin yhteiskuntaan ja työelämään.²⁶⁴ Kortin mukaan vastakkain tutkintouudistuksessa olivat näkemys vanhasta sivistysyliopistosta ja tieteellistä ammattilaisuutta korostanut näkemys. Tutkinnonuudistuksen näkyvin muutos olivat opintoviikot, joilla nyt mitattiin opinnoissa etenemistä. Kortin mukaan toteutuneeseen uudistukseen ”ei lopulta ollut tyytyväinen kukaan”.²⁶⁵ Tutkinnonuudistuksen seurauksia oli kritisoitu myös ESO:ssa: 1982 Eteläsuomalaiseen kirjoittanut Kolbe kommentoi, kuinka tehokkuusajattelu pakotti valmistumaan mahdollisimman nopeasti, eikä järjestöaktiivudelle ollut enää aikaa. ”Yliopistosta on tullut massaistomo, jossa oppiminen vaan ei tietäminen on itsetarkoitus.”²⁶⁶ Yliopistolla 1980-lukulaisille saattoi siis olla yhdistävää kokemus siitä, että valmistumiseen hoputettiin ja samalla kritisoitiin ulkoapäin siitä, ettei opiskelijoilla enää ollut aatteellisuutta.

Yhteistä sukupolvidiskurssille 1980-luvulla oli kuitenkin se, että kyseessä oli vastaus ulkopuolelta tulleeseen kritiikkiin, ei yhdistävästä sukupolvikokemuksesta nouseva sukupolvitietoisuus. Näin 1980-luvun ESO:a tai osakuntia ylipäättäen ei voi luonnehtia Purhosen kuvaamiksi mannheimilaisiksi yhteiskunnallisiksi sukupolviliikkeiksi. Sukupolven kohdistui kuitenkin ulkoapäin tulevaa kategorisointia: 1980-luvun yliopisto-opiskelijat nähtiin tietynlaisiksi ja heistä puhuttiin tiettyyn sävyyn, mikä ajoi ajan opiskelijoita identifioitumaan tähän sukupolveen,

²⁶³ Viinikka, Katri: YTK:n uusi tuleminen. Eteläsuomalainen 1/1985.

²⁶⁴ Nevala – Rinne 2012, 211.

²⁶⁵ Kortti 2012, 413.

²⁶⁶ Kolbe, Laura: Akateeminen usköyhälistö – totta vai tarua? Eteläsuomalainen 5/1982.

vaikka tästä ei syntynytkään yhteiskunnallista sukupolviiliikettä. Tästä syystä sukupolvea on mielekkäämpi tarkastella rakenteellisena ilmiönä, Häkkisen sukupolvianalyysin avulla.

Kritiikissä ja sen vastaanottamisessa voi nähdä Häkkisen urbaanisukupolven ja verkostosukupolven yhteentörmäyksen. Häkkisen urbaanisukupolvi on vaikeasti määriteltävissä. Kuitenkin keskeistä on, että verkostosukupolven laajojen horisontaalisten yhteiskunnallisten liikkeiden sijaan urbaanisukupolven edustajat käänsivät huomion itseensä. Urbaanisukupolvi rakensi oman arvomaailmansa opittujen ja luettujen, ei esimerkiksi koulussa opettujen tai vanhemmilta kuultujen arvojen pohjalta. Samoin yhteiskunnan urbaanisukupolvelle asettamat esteet olivat pieniä: esimerkiksi kouluttautuminen oli yhä enemmän kiinni omasta tahdosta ja vähemmän sosiaalisesta asemasta.²⁶⁷

1980-luvun alussa ensimmäiset urbaanisukupolven edustajat olivat tulleet yliopistoon ja osakuntiin. Häkkisen analyysiin kuuluu se, että urbaanisukupolven yhteisen kokemuksen määrittely on hyvin hankalaa. Kuitenkin on mielenkiintoista huomata, että verkostosukupolven edustajat tuntuivat huomanneen jonkin murroksen seuraavan sukupolven edustajissa ja että 80-lukulaiset myös tiedostivat tämän sukupolveensa kohdistuneen kritiikin ja vastasivat siihen. Erityisesti Kontion kirjoitukset tuntuvat erittäin leimallisilta urbaanisukupolven kokemuksilta: aatteellisuutta ei enää tarvita, vaan on hyväksyttävää oleilla ja viettää aikaa. Horisontaaliset sosiaaliset liikkeet eivät herättäneet enää samanlaisia intohimoja kuin edellisessä sukupolvessa.

Sukupolvi esiintyykin löytämissäni esimerkeissä lähinnä sen arkikielisessä muodossa: kyseessä on ”nykynuorisoon” kohdistuva kritiikki, joka on tyyppillistä lähes kaikille ajoille. ”Nykynuoriso” vain ikään kuin sattuu olemaan ”80-lukulaisia”, varsinaista kokemusta siitä, että kyseessä olisi jotenkin poikkeuksellinen sukupolvi, ei diskursseissa esiinny. Tästä huolimatta Häkkisen sukupolvianalyysi tukee käsitystä siitä, että 1980-luvulla osakunnalla vaikutti hyvin erilaisissa oloissa kasvanut sukupolvi, kuin se, joka toimi siellä 1970-luvulla. Uuden sukupolven identiteetti rakentui henkilökohtaisista asioista, ei samaistumisista suuriin yhteiskunnallisiin liikkeisiin tai tarkoituksiin. Tämä puolestaan aiheutti kitkaa edellisen sukupolven kanssa, joka koki, ettei urbaanisukupolven edustajilla ollut suuntaa tai tarkoitusta toiminnassaan.

²⁶⁷ Häkkinen 2013, 52–53 & Häkkinen 2014, 39–41.

4.4 Itsekritiikkiä: sisäpiirejä ja kaavoihin kangistunutta toimintaa

Osakuntalaisidentiteettiä ja esolaista kokemusta voi tarkastella myös sen kautta, mistä osakuntaa kritisoitiin. Edellisessä aluvussa esitettiin ulkoapäin tullut kritiikki, joka kohdistui 1980-lukulaisiin yliopisto-opiskelijoihin. Tähän kritiikkiin suhtauduttiin suurimmaksi osaksi torjuvasti ja siitä kirjoitettiin yhdistävään sävyyn: katsokaa, mitä nuo muut meistä sanovat. 1980-luvun loppua kohden ESO:ssa kuitenkin lisääntyi myös itsekritiikki. Itsekritiikin määrän lisääntyminen kertoo erityisesti siitä, että ulkoiset puitteet osakuntatoiminnalle olivat kunnossa, eikä osakuntalaitosta tarvinnut sellaisenaan puolustella. Kritiikki oli 1980-luvun lopulla myös tiukempaa, kuin vuosikymmenen alun pohdinta osakunnan tarkoituksesta: se kohdistui osakunnan virkailijoihin ja toimintaan, eikä pelkästään abstraktiin osakunta-aatteeseen ja sen mahdolliseen olemassaoloon. Itsekritiikki kohdistui ESO:n sisäpiirimäisyyteen sekä toiminnan kangistumiseen kaavoihinsa.

Sisäpiireistä ryhdyttiin keskustelemaan vuonna 1987. Tuolloin Eteläsuomalaisen mielipidepalstalle kirjoitti ”Tyytymätön Taka-Töölöstä”, joka valitti hallituksen päätöksestä asettaa juhille tiukat loppumisajat. Hänen mukaansa riviosakuntalaisille suunnatut tapahtumat lopetettiin liian aikaisin, kun taas virkailijat saivat pitää omia juhlia osakunnalla keskenään. ”Mikä on osakunnan tarkoitus, jos se ei ole vapaa-ajan hauskanpitomahdollisuuksien tarjoaminen muillekin kuin virkailijoille --[?]”²⁶⁸ Seuraavassa lehdessä Tyytymättömälle vastasi Petteri Kauppinen, jonka mukaan Tyytymättömän kuvailemia sisäpiirejä ei ollut ja kukin sai tulla paikalle aina halutessaan. Kauppinen kuitenkin pohti myös sitä, että osakunta oli kasvanut yli luonnollisen kokonsa ja tämä haittasi toimintaa.²⁶⁹

Vuonna 1988 Eteläsuomalaisessa julkaistiin useampi artikkeli, jotka tuntuvat kertovan sisäpiirien syntymisestä. Monet vuosikerran artikkeleista ovat humoristisia, mutta sellaisia, jotka eivät aukea lainkaan nykylukijalle, eli eivät välttämättä myöskään kaikille 1980-luvun lopun esolaisille. Hyvänä esimerkkinä on artikkeli, jonka kirjoittaja on ”Ratree Puntu” ja jossa haastatellaan ”Father McGyveria”, joka on tullut perustamaan seurakunnan helsinkiläisten tavallisten miesten eli ESO:n Tavallisten miesten kerhon keskuuteen.²⁷⁰ Kuvaavaa on myös se, miten

²⁶⁸ ”Tyytymätön Taka-Töölöstä”: Yleisönosasto. Eteläsuomalainen 1/1987.

²⁶⁹ Kauppinen, Petteri: Yleisönosasto. Eteläsuomalainen 2/1987.

²⁷⁰ ”Ratree Puntu”: Ihmeiden isä. Eteläsuomalainen 3/1988.

Eteläsuomalaisen päätoimittaja 1989 tiedusteltaessa kertoi ”toimituskunnan pyrkivän tekemään lehdestä yleisen ja poistamaan ns. sisäpiirijutut.”²⁷¹

Huoli sisäpiireistä näkyi myös esimerkiksi vuoden 1988 toiminasuunnitelmassa, jossa kirjoitettiin yhteisöllisyyden lisäämisestä, sillä ”[e]mme halua tulla syytetyksi 1500 jäsenen sisäpiirin ESOksi.”²⁷² ESO:n ”itseensäikäpertyvyydestä” puhuttiin myös toiminnanohjaajan vaalin yhteydessä edellisenä vuonna ja tähän viitattiin ”osakuntaelämän varjopuolina”.²⁷³

Osa kritiikistä tuli selvästi ulkopuolelta: tämä näkyi siinä, miten Eteläsuomalaisen kirjoituksissa pyrittiin todistelemaan, ettei maine klikkiytymisestä pitänyt paikkaansa. Nina Korhonen kirjoitti artikkelin, jonka mukaan ESO:a pidettiin snobistisena ja sisäänpäin kääntyneenä ja esolaiset itse nähtiin ylpeinä ”hesalaisina”, jotka katsoivat muualta tulleita nenänvarttaan pitkin. Artikkelin tarkoitus oli haastatella fuksjea ja todistaa, ettei tämä suinkaan pitänyt paikkaansa.²⁷⁴

Vuoden 1989 viimeisen lehden pääkirjoituksessa päätoimittaja Heikki Hakala puolestaan kirjoitti, ettei osakunnan virkailijakunta ollut yhtä sisäänpäin kääntynyt, kuin hän oli aikaisemmin luullut. Virkailijakunta ei ollut Hakalan mukaan omaan erinomaisuuteensa keskittynyttä eliittiä. Hakala korosti myös, että ESO:on osallistumisen tason sai itse määritellä ja että oli täysin hyväksyttävää käydä osakunnassa vain harvoin.²⁷⁵

1980-luvun loppuun mennessä ESO:ssa oli siis tapahtunut klikkiytymistä. On tutkimuskysymyksen kannalta irrelevanttia lähteä pohtimaan sitä, olivatko sisäpiirit ESO:ssa kuinka yleisiä ja keitä niihin kuului: selvää on, että ne koettiin uhaksi ESO:n hengelle ja kokemus sisäpiireistä keräsi kritiikkiä 1980-luvun lopulla. Mitä sisäpiiriytyminen ja sisäpiirien pelko sitten kertoo esolaisesta identiteetistä? Ehkä keskustelun voi tulkita kumpuavan siitä, että osakuntalaisuudesta oli jälleen tullut uusi normaali ja ESO oli kasvanut niin isoksi, että klikkejä pääsi syntymään väistämättä. Korhosen artikkeli Eteläsuomalaisessa 1989 viittaa siihen, että sisäpiirileima koski nimenomaan ESO:a: artikkelissa todettiin, että ”[h]ölmö ja nurkkakuntainen kiistely paremmuudesta voitaisiin lopettaa ja energia voitaisiin suunnata paremmille urille - vaikka osakuntien yhteistyön lujittamiseen.” Samoin Korhonen kirjoitti, että esolaisilla oli oikeus

²⁷¹ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 20.2.1989. ESO: Ca:49, Kk.

²⁷² ESO:n hallituksen pöytäkirja, 25.1.1988. ESO: Cd:28, Kk.

²⁷³ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 16.11.1987. ESO: Ca:49, Kk.

²⁷⁴ Korhonen, Nina: Fuksit torjuvat väitteet nurkkakuntaisuudesta - "ESOssa on hauska olla". Eteläsuomalainen 3/1989.

²⁷⁵ Hakala, Heikki: Pääkirjoitus. Eteläsuomalainen 4/1989.

käytävillä ja luentosaleissa käydyissä keskusteluissa puolustaa omaansa, eli ESO:a. Sisäpiirien olemassaolo oli kuitenkin myös esolainen kokemus ja niiden syntymisestä kannettiin huolta.

Toinen itsekritiikin kohde koski ESO:n toimintaa. Vuonna 1989 toiminnanohjaaja Antti-Pekka Tuovinen kirjoitti Eteläsuomalaisessa, että osakunnan toiminta oli jälleen hiipumassa. Perinteiset suuret juhlat vetivät edelleen suurta yleisöä, mutta esimerkiksi kerhoihin ja toimikuntiin oli vaikea saada jäseniä. Uusia jäseniä oli saatu mukaan, mutta Tuovisen mukaan tuntui siltä, ettei osakuntien vapaaehtoinen työ ja sosiaalinen toiminta juuri houkuttellut uusia yliopisto-opiskelijoita. Jäsenmäärätkin kasvoivat lähinnä niissä osakunnissa, jotka tarjosivat materiaalisia etuja.²⁷⁶ ESO oli siis jälleen uuden muutoksen edessä. 1980-lvuun alussa kehitetyt toimintamuodot alkoivat tuntua tutuilta ja turvallisilta kaavoilta, jotka eivät enää jaksaneet aikalaisten mukaan kiinnostaa montaa vuotta peräkkäin.²⁷⁷ Toiminnan kritiikkiä ilmeni paitsi Eteläsuomalaisen sivuilla, tyypillisimmin myös osakunnan kokouksissa lukukausien alussa, kun suunniteltiin tulevan kauden toimintaa.

Millaista sitten oli tämä kritisoitu toiminta? Erityisesti kritisoitiin juhlia ja ”bileitä”, joita ei pidetty erityisinä tai leimallisesti esolaisina. Vuonna 1987 toimintasuunnitelman käsittelyn yhteydessä kritisoitiin ”massabileitä” ja mietittiin, että teemajuhlat ja niissä tietyt pukukoodit voisivat erottaa ESO:n tavallisista diskoista.²⁷⁸ 1988 kuraattori Matti Kauppinen ilmaisi huolensa siitä, että ESO:n pitäisi pystyä ”kilpailemaan kadonneista sieluista, ylioppilaista, tenttikirjojen ja opintoviikkojen kanssa. Puhumattakaan yöllisen Helsingin synneistä.”²⁷⁹ Tässäkin siis asetettiin vastakkain Helsingin yöelämän ja ESO:n viihdetarjonta ja pohdittiin, mikä saisi yliopisto-opiskelijat tulemaan nimenomaan osakunnalle.

Traditioiden asema ESO:n toiminnassa oli samalla vakiintunut, mutta samalla osakunnassa kritisoitiin ”perinteitä” ja ”pakollisia juhlia”. Syksyllä 1987 kyseenalaistettiin perinteiden asema toimintasuunnitelman käsittelyn yhteydessä: osakuntalainen Arja Kosonen muistutti, ettei ollut itsestään selvää, että joka vuosi pitäisi järjestää samoja tapahtumia ja että ”kaikkia vanhoja traditioita ei ole pakko säilyttää”.²⁸⁰ Loppuvuodesta 1987 toiminnanohjaajaehdokkailta kysyttiin osakunnan kokouksessa, miten nämä näkivät perinteiden eli ”pakollisten juhlien” aseman.

²⁷⁶ Tuovinen, Antti-Pekka: Toiminnanohjaaja. Eteläsuomalainen 4/1989.

²⁷⁷ Kauppinen, Petteri: Cives – kansalaiset. Eteläsuomalainen 3/1989.

²⁷⁸ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 13.1.1987. ESO: Cd:28, Kk.

²⁷⁹ Kauppinen, Matti: Q. Eteläsuomalainen 2/1988.

²⁸⁰ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 21.9.1987. ESO: Ca:49, Kk.

Ehdokkaat totesivat, että hyväksi koettuja juhlia voi aina järjestää uudelleen. Toinen ehdokkaista totesi, että piti ainoana pakollisina juhlina ainoastaan Eskon häitä ja vuosijuhlia, kaiken muun voisi tarvittaessa uudistaa.²⁸¹

Näissä esimerkeissä kyseenalaistetuilla ”traditiolla” tai perinteellä ei kuitenkaan ollut samaa merkitystä kuin esimerkiksi 1960-luvun lopulla. Traditio tai perinne ymmärrettiin toistuvana tapahtumana tai juhlana, mistä kertoo se, miten käsitettä käytettiin pöytäkirjoissa. Esimerkiksi alkuvuodesta 1986 hallitus keskusteli siitä, että tietyt osakunnan virkailijat osallistuisivat Alkon järjestämälle juomatapakurssille, jota puolusteltiin seuraavasti: ”Kurssit alkavat muodostua jo traditioksi osakunnassa: jo kahdeksalla osakunnan virkailijalla on ollut mahdollisuus ansaita diplomi kurssilta edellisen syksyn ja kevään aikana.”²⁸² Alkuvuodesta 1988 käsiteltäessä Aleksis Kiven patsaan pesun järjestämistä, pöytäkirjaan kirjattiin, että ”kuraattorin mielestä [Aleksis Kiven] patsaan pesu ei ole projekti vaan traditio.”²⁸³ 1960-luvulla traditioita oli kyseenalaistettu niiden välittämien asenteiden, pääasiassa elitistisen akateemisuuden, takia. Nyt varsinaisia osakunnan keskittyjä traditioita – lippuja, värejä, vuosijuhlien pukukoodia – ei kyseenalaistettu, vaan pohdittiin, kiinnostavatko samat juhlat osakuntalaisia vuodesta toiseen.

Varsinaiset traditiot puolestaan miellettiin positiiviseksi osaksi ESO:n toimintaa. Vuoden 1987 fuksilehdessä hekutettiin, kuinka ”Perinteiden noudattaminen, ”ajan hengen” tarkka seuraaminen sekä eri tieteenalojen opiskelijoiden antama värikkyyttä” ovat ESO:ssa kiinnostavinta ja vuonna 1989 Eteläsuomalaisen pääkirjoituksessa pohdittiin, miten ”[o]piskelijayhteisössä, jonka jäsenet jatkuvasti vaihtuvat - vanhat lähtevät ja uusia tulee - on perinteiden vaaliminen erityisen tärkeää.” Jälkimmäisessä korostettiin erityisesti vuosijuhlaa ”lukuisat ylioppilaspolvet” yhdistävän juhlana.²⁸⁴ Traditioihin liittyi myös tietty kepeys: esimerkiksi vuosijuhliin kuulunutta vuosijuhlaesitelmää esiteltiin fukseille seuraavasti vuonna 1988: ”Vuosijuhlan ohjelmallinen osuus alkaa juhlaesitelmällä (joka onkin ainoa haukotuksia aiheuttava tapahtuma koko juhlassa).”²⁸⁵ Arvokkaaseen vuosijuhlaesitelmäänkin suhtauduttiin siis huumorilla ja muu juhla esitettiin erityisesti hauskuuden kautta.

Toiminnan kritiikki kohdistettiin siis toistuviin juhliin ja tapahtumiin, joihin ei välttämättä riittänyt kiinnostusta vuodesta toiseen. Varsinaiset traditiot taas miellettiin hauskaksi ja

²⁸¹ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 16.11.1987. ESO: Ca:49, Kk.

²⁸² ESO:n hallituksen pöytäkirja, 15.1.1986, ESO: Cd:28, Kk.

²⁸³ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 15.2.1988. ESO: Ca:49, Kk.

²⁸⁴ Osakuntien historiaa. ESO:n fuksi-lehti 1987; Hakala, Heikki: Pääkirjoitus. Eteläsuomalainen 1/1989.

²⁸⁵ Vuosijuhlan ABC. ESO:n Fuksi-lehti, 1988.

erottamattomaksi osaksi esolaisuutta ja osakuntalaitosta, eikä niiden olemassaoloa kritisoitu. Päinvastoin: esimerkiksi vuosijuhlista oli tullut ”kansalaisvelvollisuus uusille ja vanhoille”²⁸⁶, mikä erotti 1980-luvun vahvasti edellisestä vuosikymmenestä, jolloin vuosijuhlat järjestettiin tyydyttämään vanhojen ”kunnianarvoisten jäsenten” toiveita²⁸⁷.

Juhlien lisäksi kritisoitiin sitä, ettei ESO:n toiminnassa ollut riittävästi yhteiskunnallisuutta. Syksyn 1988 toimintasuunnitelmaan kirjattiin, että ”[t]oimintaan kaivattiin lisää sisältöä ja kiinnostavuutta; yhteyttä yhteiskuntaan voisi etsiä vaikkapa verouudistus-/kunnallisvaalikeskustelun kautta”.²⁸⁸ Seuraavana vuonna Eteläsuomalaisen pääkirjoituksessa päätoimittaja Hakala totesi osakunnan elävän itsekritiikin aikaa: osakunnassa mietittiin, mitä haluttiin säilyttää ja mitä tuoda uutena. Hakala toivoi, että osakunnista voisi tulla taas merkittäviä yhteiskunnallisen keskustelun keskuksia, kuten ne olivat olleet 1930-luvulla. Vaikka osakunnat olivat nousseet lamastaan, laajempi keskustelukulttuuri ei ollut. Hakala toivoi keskusteluiltoja, vieraita alustajia ja osakuntalehtien sivuilla käytyjä debatteja.²⁸⁹

Mitä tämä itsekritiikin aika kertoo esolaisesta identiteetistä 1980-luvun lopulla? Ainakin sen, että ESO:n toiminnan koettiin jämähtäneen tiettyihin uriin ja esolaiset eivät muodostaneet yhtä tiivistä yhteisöä, vaan erilaisten kerhojen ja virkailijoiden joukkoon syntyi sisäpiireinä pidettyjä joukkoja. ESO:lla oli myös klikkiytynyt maine ulkopuolisten keskuudessa. Erityisesti vuonna 1989 useissa Eteläsuomalaisen kirjoituksissa esiintyy tarve uudistua: ESO:n toiminta haluttiin tehdä yliopisto-opiskelijoille motivoivammaksi ja kiinnostavammaksi. Tämän uudistustarpeen voi nähdä myös luonnollisena syklinä opiskelijayhteisössä: kun vanhat toimijat valmistuvat ja siirtyvät aikuisuuteen, nuoremmat omaksuivat heiltä tietyt toiminnan muodot, jotka eivät ehkä tunnukaan omilta. Tästä syystä nuoret toimijat pyrkivät uudistamaan toimintaa ja rakentamaan siitä oman näköistään ja itseään kiinnostavaa.

Toisaalta 1980-luvun lopun itsekritiikkiä ja murroskokemusta ei oikein voi verrata esimerkiksi siihen murrokseen, joka tapahtui vuosikymmentä aiemmin. Kritiikin kohteena olivat lähinnä juhlat ja ilmapiiri, eivät ESO:n keskeiset arvot tai sen koko olemassaolo. Kritiikissä näkyy vahvana ajatus ”meistä”, ei jostain ulkopuolisesta rakenteesta, jota kritisoidaan. Tätä tukee myös se,

²⁸⁶ Osakunnan kokouksen pöytäkirja, 15.9.1986. ESO: Ca:48, Kk.

²⁸⁷ Vrt. alaluku 2.2.

²⁸⁸ ESO:n hallituksen pöytäkirja, 15.9.1988. ESO: Cd:28, Kk.

²⁸⁹ Hakala, Heikki: Pääkirjoitus. Eteläsuomalainen 3/1989.

millainen asema traditioilla oli 1980-luvun lopulla: esimerkiksi vuosijuhlaan liitettiin myönteisiä ja yhdistäviä konnotaatiota, eikä kukaan kyseenalaistanut sen asemaa "esolaisuuden" keskeisenä elementtinä. Esolaiset kritisoivat itseään ja toimintatapojaan, mutta kukaan ei kyseenalastanut sitä, etteikö "esolaisuus" ollut itsessään hyvä ja puolustamisen arvoinen asia.

5. Johtopäätökset ja yhteenveto

Tässä tutkielman viimeisessä luvussa vedän yhteen aiempien lukujen päätelmiä ja pyrin analysoimaan niiden perusteella kokemusta esolaisesta identiteetistä. Keskeinen johtopäätökseni on, että 1970-luvulla esolainen identiteetti hävisi, kun esolaiset identifioituivat muun sukupolvensa tapaan erilaisiin sosiaalisiin liikkeisiin ja mielisivät ESO:n vapaa-ajanviettoyhteisöksi. 1980-luvun lopulla taas yhteinen identiteetti oli löydetty, vaikka se ei ollut erityisen tarkkarajainen. Identiteetti rakennettiin vuosikymmenien vaihteessa uudelleen tietoisesti herättämällä vanhoja traditioita henkiin ja etsimällä osakunnalle tarkoitusta.

Rakenteellinen sukupolvianalyysi osoittautui erittäin mielekkääksi tavaksi tarkastella esolaisten identiteettiä 1970- ja 1980-luvuilla. Erityisen hyödylliseksi osoittautui Häkkisen analyysi verkosto- ja urbaanisukupolvesta, jotka auttoivat jäsentelemään sekä vuosikymmenten vaihteessa tapahtunutta asennemuutosta, että 1980-luvun yliopisto-opiskelijoiden saamaa kritiikkiä. Häkkisen analyysiin tukeutuen on perusteltavaa todeta, että 1970- ja 1980-luvuilla ESO:ssa toimi kahden eri sukupolven edustajia, joille erilainen yhteiskunnallinen kokemus ja kasvuympäristö olivat luoneet erilaiset tavat hahmottaa maailmaa.

1970-luvun verkostosukupolven opiskelija koki siis Häkkisen mukaan erityisen tärkeäksi horisontaalisiin liikkeisiin osallistumisen sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen. Samaan tapaan Kolbe kirjoittaa HYY-historiassaan 1970-luvun mielenosoittaja-opiskelijan identiteetistä: opiskelijoilla oli poliittinen, kollektiivinen yhteisöllisyys, joka syntyi maailman epäkohtien ymmärtämisestä. Kolben mukaan esimerkiksi Vietnamin sodan ja muiden globaalien vääryyksien tiedostaminen sai nuoret 1970-luvulla kokemaan, että oli pakko ryhtyä suoraan toimintaan. Samalla hylättiin vanhempien arvot ja maailma nähtiin ihmisten välisten ristiriitojen kautta. Vastakkain asetettiin lapset ja vanhemmat, professorit ja opiskelijat, työntekijät ja työnantajat. Ylioppilaskunnassa oli vallalla *student as citizen* -ajattelu, jossa opiskelijat nähtiin osana yhteiskunnan heikko-osaisia, ei erillisenä ryhmänä.²⁹⁰

1970-luvun esolaisten identiteetti myötäilee pitkälti tätä Kolben hahmotteleman mielenosoittaja-opiskelijan identiteettiä, vaikkakaan ei täysin. Traditiot eivät kiinnostaneet esollakaan: vuosijuhlia ei järjestelty osittain taloudellisista syistä, mutta perinteitä ei myöskään erityisesti kaivattu. Horisontaaliset liikkeet olivat tuttuja myös esolaisille ja esolaiset osallistuivat

²⁹⁰ Kolbe 1996, 484, 392.

poliittisten nuorisjärjestöjen toimintaan myös yliopistolla. Osakunta ei ylipäätään välttämättä muodostanut sellaista viiter ryhmää, johon olisi identifioiduttu. Osittain tämä voi johtua siitä, että pakkojäsenyyden poistumisesta huolimatta osakuntaan ehkä liityttiin tottumuksesta. 1970-luvun aikana osakuntia myös korostettiin erityisesti vapaa-ajanviettopaikkoina, jotka tarjosivat opiskelijoille viihdettä ja harrastusmahdollisuuksia. Kuten Kolbe kirjoittaa, ajan me-identiteetti muodostui poliittisissa järjestöissä ja yhteiskunnallisissa liikkeissä²⁹¹, ei niinkään osakunnan tarjoamassa vapaa-ajanyhteisössä.

ESO:ssa ei myöskään voi olla ottamatta huomioon sitä, miten paljon taloudelliset vaikeudet söivät resursseja ja haittasivat toimintaa. Yhteisöllisyyden rakentaminen on vaikeaa, kun virkailijoiden voimavarat kuluivat konkurssia välttellessä ja toimintaa jouduttiin rahapulan takia perumaan. Tämä haittasi varmasti myös spontaanin, ydinryhmää laajemman yhteisöllisyyden muodostumista.

1980-luvun alussa tapahtui jälleen murros ja yliopisto-opiskelijoiden identiteetin voi nähdä muuttuneen merkittävästi 1970-luvun mielenosoittaja-opiskelijan identiteetistä. Kortin mukaan radikalismi opiskelijajärjestöissä alkoi hiipua ja *student as such* -ajattelu alkoi palata esimerkiksi Ylioppilaslehteen²⁹². Samaan aikaan osuu myös osakuntien uusi tuleminen. Osakunnat olivat (ja ovat) leimallisesti yliopisto-opiskelijoiden järjestöjä, joilla ei oikeastaan ollut funktiota yliopistomaailman ulkopuolella. Poliittisilla nuorisjärjestöillä oli aina valtakunnalliset vastineensa, mutta osakunnan alumnit siirtyivät osaksi osakunnan senioriyhdistystä, jonka keskeinen tarkoitus oli yhdistää opiskeluaikaisia ystäviä ja tukea kulloisiakin osakunta-aktiiveja. Tässä mielessä *student as such* -ajattelun ja osakuntakiinnostuksen nousun osuminen samaan aikaan voi katsoa olevan osa samaa ilmiötä.

1980-luvun taitteen voi Häkkisen analyysiin tukeutuen katsoa olevan kahden sukupolven risteysaikaa ESO:ssa. Verkostosukupolvi oli valmistumassa ja siirtymässä osakuntatoiminnasta pois, kun taas urbaanisukupolvi alkoi hiljalleen liittyä osakunnalle. Pelkästään tapahtunutta muutosta ja osakunnan uudelleenheräämistä ei voi laittaa sukupolvien vaihdoksen syyksi, sillä Häkkisen sukupolvet itsessään eivät ole tarkkarajaisia tai täsmällisiä, vaan pohjautuvat muistitietoaineiston perusteella tehtyyn hahmotteluun. Kuitenkin 1980-luvun alun esolaiset

²⁹¹ Kolbe 1996, 484.

²⁹² Kortti 2012, 410.

ilmensivät monia urbaanisukupolven piirteitä: yhteiskunnalliset asiat eivät enää olleet itseisarvo ja puoluepolitiikka menetti kiinnostustaan nuorison silmissä.

Kolbe kirjoittaa, että tätä 1970-luvun lopulla osakuntien toiminnassa valtaan tullutta ikäpolvea yhdisti tiedostettu tai tiedostamaton puoluevastaisuus. Kolben mukaan tämä ikäpolvi myös elvytti traditioita, modernisoi järjestöjä ja ylipäättään kannatti aatteellista ja toiminnallista monimuotoisuutta. Tanssiminen ja elämästä nauttiminen palasivat yliopisto-opiskelijoiden maailmaan.²⁹³ ESO:n identiteetin ja yhteisön tietoinen uudelleenrakentaminen olikin tämän verkostosukupolven nuorimman ikäpolven ja urbaanisukupolven ensimmäisen ikäpolven projekti.

Urbaanisukupolvelle leimallista oli aatteiden moninaisuus ja yhteiskunnallisesta fokuksesta luopuminen. ESO:ssa tämän urbaanisukupolvelle keskeisen ilmiön voi nähdä erityisesti epäpoliittisuudessa, jota korostettiin koko 1980-luvun ajan. Ainoat esolaisuuteen liitetyt aatteet ajalla olivat traditionaalinen, skandinaavinen kansainvälisyys ja liberaali helsinkiläisyys – sallivia ja vaikeasti määriteltäviä aatteita, jotka mahdollistivat erilaisten ajatustapojen ja poliittisten suuntausten yhtäaikaisen olemassaolon. Mielenkiintoisesti osakuntien edustajistoryhmässäänkin poliittisista asioista päätettäessä yhteistä kantaa ei ollut, ainoastaan osakuntia koskevissa asioissa äänestettiin yhtenä rintamana. Häkkisen mukaan urbaanisukupolvelle keskeistä onkin se, että yhdistävä kollektiivinen kokemus yhteiskunnasta puuttui²⁹⁴.

Purhosen kuvailemaa sukupolven diskursiivista ulottuvuutta löytyy aineistosta ainoastaan 1980-luvulla. Tuolloinkin se oli yleisimmin ulkopuolelta tulevaa määrittelyä ja tähän reagoimista. 1980-lukulaiset kokivat, että heidän sukupolveaan pidettiin aatteettomina suorittajina, jotka keskittyivät ainoastaan oman henkilökohtaisen etunsa edistämiseen. Häkkisen mukaan urbaanisukupolvelle tärkeä identiteetin rakennuspalikka onkin työ ja sitä kautta saatu asema²⁹⁵. Urbaanisukupolven suhtautumista opintoihin ei voi kuitenkaan pistää ainoastaan erilaisen ajattelun syyksi – muuttuneet yliopiston rakenteet ja yhteiskunnan arvot vaativat yliopisto-opiskelijoita opiskelemaan eri tavalla ja vähensivät akateemista vapautta. Sukupolvi-identiteetille keskeistä oli kuitenkin sen ulkopuolelta tulleet määrittelyt, eikä verkostosukupolvelle tyypillinen oman sukupolven löytäminen yhteiskunnallisista liikkeistä.

²⁹³ Kolbe 1996, 534–535.

²⁹⁴ Häkkinen 2014, 40.

²⁹⁵ Häkkinen 2013, 52–53.

Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että urbaanisukupolven edustajat identifioituivat ESO:on ja esolaisuuteen. Tämä ryhmäidentiteetti kuitenkin rakennettiin tietoisesti 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Tässä vaiheessa traditiot osoittautuivat merkittäväksi yhteisöllisyyden ja identiteetin rakentajaksi: Eskon häiden, traditionaalisten frakkivuosisjuhlien ja Eteläsuomalaisen palauttaminen osaksi ESO:n toimintaa, sekä uusien traditioiden, kuten Aleksis Kiven patsaan pesun keksiminen, olivat tietoisia yrityksiä tuoda traditio takaisin ESO:lle. Traditioilla ilmaistiin ESO:n erityispiirteitä: Aleksis Kiveen liittyvät traditiot antoivat esolaisille oman, traditionaalista Uusimaa-yhteydestä löytyvän yhteisen sankarin, jonka juhlimisesta tuli leimallisesti esolaista. Mika Waltarin patsaan pystyttämisen edistäminen taas teki esolaisuudesta aktiivista ja vaikutti konkreettisesti kotikaupungin katukuvaan.

Traditioiden käytöstä tietoisina identiteetin rakentajina kertoo myös se, miten 1980-luvun lopulla olennaisimmat traditiot olivat vakiintuneet kyseenalaistamattomaan asemaan. Vuosisjuhlista tuli ”kansalaisvelvollisuus”, eikä esimerkiksi Eskon häiden konseptia koettu olennaiseksi uudistaa. Traditiot muuttuivat tietoisista yrityksistä luoda yhteishenkeä esolaisten joukossa tätä yhteishenkeä omatoimisesti ylläpitäviksi instituutioiksi. Traditioihin 1980-luvulla myös liittyi kepeys ja hauskuus – traditiot eivät olleet vakavia tai tylsiä, vaan ne kiinnostivat ja innostivat nuoria yliopisto-opiskelijoita.

Identiteetin rakentamisessa käytettiin myös historiapolitiikkaa. 1970-luvun ja 1980-luvun vaihteessa 1960-lukuun ja ”60-lukulaisten” tekemiin muutoksiin alettiin suhtautua ylilyönteinä ja virheinä, jotka olivat aiheuttaneet 1970-luvun ”kadotetun vuosikymmenen”. Tämä saattoi osaltaan olla keino vastata 1960-lukulaisten aikoinaan esittämään kritiikkiin osakuntalaitosta kohtaan: kun koko vuosikymmenen toimijat leimattiin ylilyöntejä tehneiksi radikaaleiksi, myös heidän esittämänsä kritiikki voitiin sivuuttaa. ESO:n ja osakuntalaitoksen historiaa alettiin kuvailla niin, että 1970-luku oli katkos traditiossa. Esimerkiksi vuoden 1989 fuksilehdessä 1960- ja 1970-luvusta kirjoitettiin, että poliittisuuden takia osakunnat menettivät suosiotaan ja että ”osakuntahengen uusi nousu” ajoittui 1970-luvun loppuun²⁹⁶. 1980-luvun ESO:n historiankirjoituksessa 1960-luvun jälkeen ”osakuntahenki” oli siis kadonnut jonnekin ja tästä syystä 1970-luku oli huonoa aikaa ESO:lle. Oma identiteetti rakennettiin tälle päinvastaisena – 1980-luvun esolaisuus oli siis ”todellista” osakuntahenkeä ja esolaisuutta.

²⁹⁶ Osakuntien historiaa. ESO:n fuksi-lehti, 1989.

1980-luvulla identiteetti oli vakiintunut ja aineistosta oli helpompi löytää sen diskursiivista ulottuvuutta, eli sitä, miten esolaiset ymmärsivät esolaisuuden ja mitä arvoja he siihen liittivät. Keskeisenä aineistosta nousi helsinkiläisyys sekä kansainvälisyys. Helsinkiläisyys oikeastaan oli kansainvälisyyttä – Helsinkiä kuvailtiin liberaaliksi, maltilliseksi ja suvaitsevaiseksi. Tämä korostuu erityisesti teksteissä, joissa analysoitiin ESO:n ja Nylands Nationin yhteisiä piirteitä: näitä olivat kaupunkilaisuus, kansainvälisyys ja avoimuus. Keskeistä identiteetille oli myös epäpoliittisuus: vaikka Kolben mukaan puoluepoliittisuuden karsastaminen oli yhteistä koko ikäpolvelle²⁹⁷, se oli erityisen voimakasta ESO:ssa ja esimerkiksi osakunnista suurin, Hämäläis-Osakunta, oli koko 1980-luvun edelleen poliittisesti väritty. Epäpoliittisuutta korostettiin erityisesti HYYn edustajistovaalien alla ja ylipäätään ylioppilaspolitiikasta puhuttaessa.

Mielenkiintoisesti tämä suvaitsevainen, maltillinen ja epäpoliittinen identiteetti on yhteneväinen 1930- ja 1940-luvuilla vallinneeseen ESO-identiteettiin: tuolloin esolaiset kokivat olevansa maltillisia poliittisissa kysymyksissä, käytännössä siis suhteessaan Akateemiseen Karjala-Seuraan, ja ulkopuoliset nimittivät näitä ”veteläsuomalaisiksi”.²⁹⁸ Olisi kiinnostavaa tarkastella, liittykö tämä epäpoliittisuuden ja sitoutumaattomuuden eetos nimenomaan helsinkiläisyyteen. 1930- ja 40-lukujen sekä 1980-luvun esolaisia ei yhdistänyt sukupolvi, eikä välttämättä edes sosioekonominen asema – sen sijaan yhdistävänä tekijänä oli maantieteellinen kotipaikka. Ovatko helsinkiläiset muuta Suomea maltillisempia ja poliittisesti sitoutumattomampia? Esolaiset eivät ainakaan 1980-luvulla esittäneet epäpoliittisuutta myöskään negatiivisena aatteettomuutena, päinvastoin: epäpoliittisuus yhdistettiin toimimiseen ja asioiden aikaansaamiseen, kun taas poliittisuus yhdistettiin riitelystä ja omien puolue-etujen ajamiseen.

Identiteetti on vaikeasti mitattava ja hahmoteltava asia. Ensinnäkin se on henkilökohtainen ja subjektiivinen, eikä voi olettaa, että kaksi henkilöä kokisi samaankaan yhteisöön kohdistuvan identiteetin täsmälleen samanlaisena. Käsite on myös liukas ja vaikeasti määriteltävissä: sitä ei saa naulattua paikalleen, eikä ole yksiselitteistä ohjetta siitä, miten identiteetin kokemuksen voisi perata irti historiallisesta aineistosta. Identiteetti-kysymyksessä olennaista on kuitenkin kokemus. On siis täysin turhaa yrittää selvittää, millainen esolaisten oli identiteetti ”oikeasti”, vaan avaimena on se, miten esolaiset itse kokivat identiteetinsä ja miten sitä kuvailtiin. Aineiston perusteella voi siis rakentaa kaaren siitä, kuinka kokemus yhteisestä identiteetistä 1970-luvulla

²⁹⁷ Kolbe 1996, 534–535.

²⁹⁸ Eerola, Ville: Vain puolittaista suomalaista? Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki ja fennomanian perintö (työnimi). Julkaisematon väitöskirjaluonnos 2018, 40–43.

katosi ja kuinka siitä innostuttiin uudelleen 1970-luvun lopussa. 1980-luvulla identiteetin kulmakiviksi vakiintuivat avoimuus, epäpoliittisuus, city-helsinkiläisyys ja kansainvälisyys, joihin esolaiset systemaattisesti identifioivat itsensä.

Vuosikymmenet ovat ihmisten luomia sosiaalisia konstruktioita, eikä sinänsä ole mitään syytä sille, miksi yhdelle kymmenen vuoden mittaiselle jaksolle syntyisi omalaatuinen, aiemmista eroava luonne. Kuitenkin sosiaaliset konstruktioit vaikuttavat todellisuuteen: kun ihmiset kokevat tietyn asian – vaikka vuosikymmenen olemassaolon – merkitykselliseksi, se myös saa merkitystä todellisuudessa. Yliopisto-opiskelijat selvästi pitivät vuosikymmeniä tärkeinä – ehkä tämä nousi ”60-lukulaisten” saamasta myyttisestä maineesta. Vuosikymmeniin liitetään tiettyjä piirteitä myös yliopistomaailman ulkopuolella. Suomessa 1960-luku muistetaan radikalismien vuosikymmenenä, 1970-luku poliittisuuden, taistolaisuuden ja suomettumisen vuosikymmenenä ja 1980-luku postmodernismin, rahatalouden avaamisen ja city-kulttuurin vuosikymmenenä.

Tästä syystä on myös perusteltua rakennella ESO:n eri vuosikymmenille omat luonteensa. 1970-luku oli poliittisuuden aikaa, jolloin ESO luovi talousvaikeuksissa ja yritti löytää itselleen paikan muuttuneessa yliopistomaailmassa. 1980-luku taas oli tämän aikakauden vastakohta: 1970-luku käsitettiin omassa historiankirjoituksessa ajaksi, ”jolloin muutoinkin kaikki meni yleisesti päin seiniä”²⁹⁹ ja omaa vuosikymmentä ja sen identiteettiä rakennettiin tämän tulkinnan vastaiseksi. Poliittisuus, joka 1970-luvulla oli ollut arkea, muuttui 1980-luvulla asiaksi, jonka saattoi hylätä ylpeästi ja pitää itseään sitoutumattomuudessa sivistyneenä. 1980-luku syleili niitä asioita, jotka 1970-luvulla oli kuopattu vanhanaikaisina: akateemiset traditiot, frakit ja iltapuvut ja identiteetin opiskelijan sijaan nimenomaan ylioppilaana. Jälkiviisautta kuitenkin on, että myöhemmin 1980-luku on nähty paluuna vanhaan ja 1970-luku ”poikkeuksena”. Ei ollut mitenkään itsestään selvää, että kerran hajotettu osakuntalaisidentiteetti löytäisi paikkansa postmodernilta 1980-luvulta, vaikka niin lopulta kävi

²⁹⁹ Auer, Erol: ESO:n hengestä. 4/1982.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Lähteet

Arkistolähteet

Kansalliskirjaston käsikirjoituskokoelma

Eteläsuomalaisen osakunnan arkisto

Osakunnan kokousten pöytäkirjat 1970-1976, 1980-1989

Hallituksen pöytäkirjat 1970-1989

Osakuntalaisen yhteisvaltuuskunnan arkisto, Uusi ylioppilastalo

Osakuntalaisen yhteisvaltuuskunnan paperit 1970, 1977-1986

Lehdet

Eteläsuomalainen, vuosikerrat 1974, 1978, 1979, 1981-1985, 1987-1989

ESO:n fuksi-lehti 1986-1989

Lokki, vuosikerta 1976

Ylioppilaslehti, vuosikerrat 1970-1989

Kirjallisuus

Eerola, Ville: Vain puolittaista suomalaisuutta? Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki ja fennomanian perintö (työnimi). Julkaisematon väitöskirjaluonnos 2018.

Eerola, Ville: Helsinkiläisyyden ja maakuntalaisuuden kuplat ja kuppikunnat Eteläsuomalaisessa osakunnassa vuodesta 1905. Esitelmä Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historian ystävien seminaarissa marraskuussa 2017.

Eerola, Ville: Näkökulmia sodanjälkeiseen ylioppilashistoriaan. Eteläsuomalainen, 4/2015.

Erola, Jan: Vallankumous lintukodossa. Suomenkielisten osakuntien radikalisoituminen 1965-1973. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, yhteiskuntahistorian laitos, 2004.

Eskola, Anton: Ajan aallokoissa seisoo uusmaalainen kansa. Eteläsuomalaisen osakunnan historia vuoteen 1940. Eteläsuomalainen osakunta, Yliopistopaino, Helsinki, 2005.

Hall, Stuart: Identiteetti. Suom. ja toim. Lehtonen Mikko & Herkman, Juha. Vastapaino, Tampere, 2005.

Helminen, Martti: Casa Academican aika. Julkaisussa Repo, Juha (toim.): Uusimaa IV. Eteläsuomalainen osakunta & Stockholms Nation 1941-1991. Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki, 1991.

Helminen, Martti: Katse ulospäin! Julkaisussa Aalto, Sari (toim.): Uusimaa 6. Eteläsuomalainen osakunta 100 vuotta. Eteläsuomalainen osakunta, Tampere, 2005.

Hobsbawm, Eric: Inventing Traditions. Teoksessa Hobsbawm, Eric – Ranger, Terence (toim.): The Invention of Tradition. Cambridge University Press, Cambridge, 1989 (1983).

Hyrkkänen, Markku: Aatehistorian mieli. Vastapaino, Tampere, 2002.

Häkkinen, Antti: "Kun yhteiskunta tuli kylään": nuorisosukupolvien erilaiset yhteiskuntakohtaamiset ja kokemukset. Teoksessa Vehkalahti, Kaisa – Suurpää, Leena (toim.): Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 152, Juvenes Print, Tampere, 2014.

Häkkinen, Antti: Suomalaiset sukupolvet, elämänkulku ja historia - Sukupolvesta sukupolveen. Teoksessa Häkkinen, Antti – Puuronen, Anne – Salasuo, Mikko – Ojajarvi, Anni: Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksissa. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 139, Unigrafia, Helsinki, 2013.

Isohanni, Matti: ESO ja EÜS Põhjala sekä ENÜS 1930-2000. Julkaisussa Seppälä, Mikko-Olavi (toim.): Uusimaa V. Helsinki 450 vuotta – ESO 95 vuotta – Viron suhteet 70 vuotta. Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki, 2000.

Jenkins, Richard: Social identity (3rd edition). Routledge, Lontoo ja New York, 2008.

Kalela, Jorma: Historiantutkimus ja historia. Gaudeamus, Helsinki, 2000.

Kettunen, Pauli – Jalava, Marja – Simola, Hannu – Varjo, Janne: Tasa-arvon ihanteesta erinomaisuuden eetokseen: Koulutuspolitiikka hyvinvointivaltiosta kilpailuvaltioon. Teoksessa Kettunen, Pauli – Simola, Hannu (toim.): Tiedon ja osaamisen Suomi: Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2012.

Klinge, Matti – Knapas, Rainer – Leikola, Anto – Strömberg, John: Helsingin yliopisto 1917–1990. Helsingin yliopisto, Otava, Helsinki, 1990.

Kolbe, Laura: Eliitti, traditio, murros. Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunta 1960-1990. Otava, Helsinki, 1996.

Kolbe, Laura: Osakunta murrosvuosina: 1970-luku jälleen kerran. Julkaisussa Aalto, Sari (toim.): Uusimaa 6. Eteläsuomalainen osakunta 100 vuotta. Eteläsuomalainen osakunta, Tampereen yliopistopaino, 2005.

Kortti, Jukka: Ylioppilaslehden vuosisata. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta & Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki, 2013.

Kostiainen, Auvo – Ahtola, Janne – Koivunen, Leila – Korpela, Katariina – Syrjämaa, Taina: Matkailijan ihmeellinen maailma. Matkailun historia vanhalta ajalta omaan aikaamme. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Saarijärvi, 2004.

Krank, Lea: Ylipoliittiset vuodet ja Casa Academican vaikea aika. Julkaisussa Aalto, Sari (toim.): Uusimaa 6. Eteläsuomalainen osakunta 100 vuotta. Eteläsuomalainen osakunta, Tampereen yliopistopaino, 2005.

Nevala, Arto – Rinne, Risto: Korkeakoulutuksen muodonmuutos. Teoksessa Kettunen, Pauli – Simola, Hannu (toim.): Tiedon ja osaamisen Suomi: Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2012.

Nevakivi, Jukka: Jatkosodasta nykypäivään 1944-2012. Teoksessa Jussila, Osmo – Hentilä, Seppo – Nevakivi, Jukka: Suomen poliittinen historia 1909-2009. WSOY, Helsinki, 2009.

Relander, Jukka: From Flowers To Steel. Development of the Leninist Mind in Finland 1968-1972. Scandinavian Journal Of History, vol 33.4, 2008.

Rentola, Kimmo: Kevään 1968 isänmaan toivot. Teoksessa Saaritsa, Sakari – Teräs, Kari (toim.): Työväen verkostot. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Vaasa, 2003.

Repo, Juha: 1980-luvun eteläsuomalainen kansainvälisyys. Julkaisussa Repo, Juha (toim.): Uusimaa IV. Eteläsuomalainen osakunta & Stockholms Nation 1941-1991. Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki, 1991.

Repo, Juha: Miksi Uusimaa? Julkaisussa Repo, Juha (toim.): Uusimaa IV. Eteläsuomalainen osakunta & Stockholms Nation 1941-1991. Eteläsuomalainen osakunta, Helsinki, 1991.

Pienimaa, Henri: ”Kaupungissakin voi olla ihan mukavaa”: Itse- ja kaupunkitilasuhteiden tuottaminen 1999 City- ja City-lehdissä vuosina 1985-1989. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos, 2017.

Purhonen, Semi: Sukupolvien ongelma. Tutkielma sukupolven käsitteestä, sukupolvitietoisuudesta ja suurista ikäluokista. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 251. Yliopistopaino, Helsinki, 2007.

Timonen, Jukka-Pekka - Kolbe, Laura (toim.): Eteläsuomalainen. Eteläsuomalaisen osakunnan 75-vuotisjuhlajulkaisu. Helsingin liikekirjapaino OY, 1980.

Torsti, Pilvi: Historiapoliitikkaa tutkimaan – Historian poliittisen käytön typologian kehittelyä. Kasvatus & aika, 2/2008.